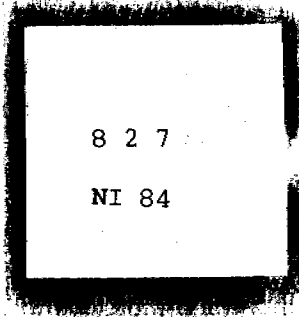

que hay trabajo

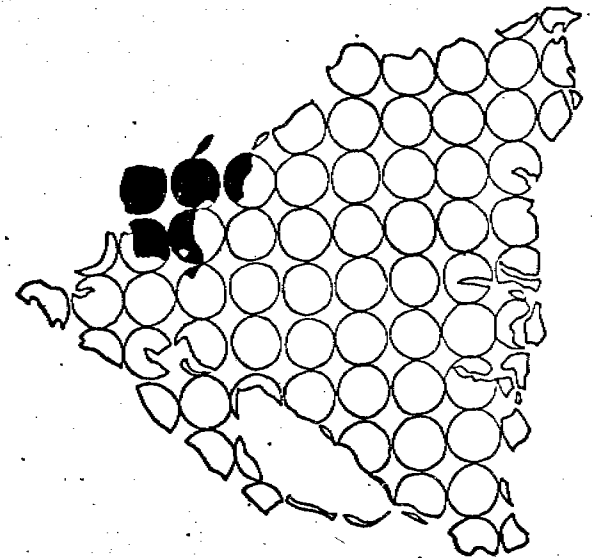
825 NI 84 - 4791
(hoofdr.)

isp esteli

eindpeilingsrapport

hoofdrapport

januari 1984

que hay trabajo

isp estelí

eindpeilingsrapport

hoofdrapport

januari 1984

LIBRARY KD 4791
International Reference Centre
for Community Water Supply

LIBRARY, INTERNATIONAL REFERENCE
CENTRE FOR COMMUNITY WATER SUPPLY
AND SANITATION (IRC)
P.O. Box 93190, 2009 AD The Hague
Tel. (070) 814911 ext. 141/142

RN: 04791
LO: 827 NI84

"Que hay trabajo y actividad
para todos, yo soy partidario mas
bien que la tierra sea del estado.
En este caso particular de nuestra
colonización en El Coco, me incli-
no por un regimen de cooperativas"

A.C. Sandino

VOORWOORD

We wisten het van tevoren; toch zijn we er aan begonnen: een "ISP-buitenland". Op de TH Delft is dat zo langzamerhand een beladen (berucht?) begrip geworden. Het is ook in ons geval weer een lange rit geweest. Werd de groep in oktober 1982 al samengesteld, nu pas in januari 1984 sluiten we ons werk (voorlopig) af. Het eindrapport is af, de slotpeiling komt eraan. Voor het zover was, ging er nog wel een hektische "kerstvakantie" aan vooraf.

ISP-Nicaragua II werden we lang genoemd. Wij maakten er hardnekkig ISP-Estell van. Hoewel we een andere groep gevolgd zijn naar dat Middenamerikaanse land, was ons onderwerp te verschillend om eendergelijk serienummer te rechtvaardigen. Maar waarom kosen wij ook voor een onderwerp in dat land? Naast heel pragmatische redenen - er werd ons een onderwerp daar aangeboden - was voor ons ook belangrijk dat de context in Nicaragua perspectieven bood. We hadden het idee dat aansluiten bij het overheidsbeleid, wat heel logisch is wanneer je weggaat met een regionaal plan als onderwerp, mogelijkheden bood om ook naar onze ideeën en randvoorwaarden te werken. Het Nicaraguanse overheidsbeleid heeft ook als doel het werkelijk verbeteren van het lot van de zwakste lagen in de samenleving. Wat er precies met ons aanvangs-onderwerp is gebeurd, staat uitgebreid in dit rapport.

Drie maanden lang was hotel Nicarao ons thuis en het kantoor van PRONORTE onze werkruimte. Het stadje Estell werd ons vertrouwd en misschien wel een beetje dierbaar. Wonen en werken in een heel andere wereld was voor ons een openbaring. De sfeer, het onbreekbare optimisme, het doorzettingsvermogen en de durf van de mensen daar hebben zeker een weerslag gehad op onze kijk op het Nicaraguanse experiment: de Sandinistische Revolutie. Verschillende grote feesten met massabijsenkomsten gaven een beeld van een volk in eenheid achter de veranderingen. Op 19 juli, de verjaardag van de Revolutie, onder de brandende zon en in verstikkend stof, in León en op 9 september, de verjaardag van de CDS, in de druilerige avondregen in Estell hebben we dat mogen constateren.

Ons werk in Nicaragua, Estell, was niet mogelijk geweest wanneer Patrio Caceres niet een deel van zijn verloftijd in Nederland had willen offeren om een contact met het IRENA te leggen. Dat contact kwam er en was succesvol. Het IRENA heeft ons willen ontvangen, huisvesten en introduceren bij de regionale regering in Estell. Daar zijn we hem en hen heel dankbaar voor.

De gedelegeerd minister voor Regio I, Carlos Manuel Morales, hielp ons in Estell weer verder. Een contraparte (counterpart) stelde hij voor ons samen. Dat bracht ons in het kantoor van PRONORTE. We namen daar niet alleen ruimte in beslag, maar we hebben de mensen daar, Rafael, Gustavo, maar vooral José, de oren van het hoofd

gevraagd. Dit direkte contact vergemakkelijkte heel veel van ons werk. Ook de afdeling van IRENA in Estell heeft ons geholpen. Misschien waren het bijna alleen de "sekundaire voorwaarden": het hotel, de Toyota's voor de enkele uitstapjes in het weekend. Maar ze werden wel door ons gewaardeerd.

Voor de inhoudelijke samenwerking en hulp gaat onze dank uit naar vele instanties en mensen in Nicaragua. Alleen door die bereidwillige hulp lukte het ons zo veel informatie in zo korte tijd bij elkaar te krijgen.

Tenslotte willen we onze twee vaste begeleiders noemen: Koos en Peter. Zij hebben ons werk kritisch en aanvullend gevolgd. Koos kon dat ook in Estell een paar weken lang doen.

Een ISP in het buitenland, het is een lange weg gebleken, maar uiterst leerzaam.

Lies Dekker	civiele planologie
Jan Jaap Dijksterhuis	kultuurtechniek
Gerard Kooiman	sociale geografie
Harold Lever	civiele gezondheidstechniek
Dick van der Neut	tropische kultureeltechniek
JanGeert van der Post	civiele planologie
Jan Rademaker	sociale geografie- planologie

	blz.		blz.
INHOUDSOPGAVE			
HOOFDSTUK 1 INLEIDING	1	6.3 Randvoorwaarden	26
1.1 De onderwerpen	1	6.4 Werkwijze	26
1.2 Leeswijzer	1	6.5 Samenvatting	26
HOOFDSTUK 2 NICARAGUA	3	6.6 Belangrijkste konklusies	28
2.1 Geografische gegevens	3	6.7 Belangrijkste aanbevelingen	28
2.2 Geschiedenis	4	6.8 Enkele evaluatieve opmerkingen	28
2.3 De bevolking	5		
2.4 Economie	5	HOOFDSTUK 7 HET DAL VAN SAN LUIS	31
2.5 Infrastructuur	6	7.1 Verantwoording	31
HOOFDSTUK 3 ORGANISATIE EN ONTWIKKELINGSBELEID	7	7.1.1 Probleembeschrijving	31
3.1 De staatsinrichting	7	7.1.2 Doelstellingen	32
3.2 Regionalisatie	8	7.1.3 Uitgangspunten	32
3.3 Ontwikkelingsbeleid	9	7.1.4 Randvoorwaarden	32
3.4 Landbouwbeleid	10	7.2 Werkwijze	32
3.5 Welzijnsbeleid	11	7.3 Samenvatting	33
3.6 Nieuwe rurale nederzettingen	11	7.4 Konklusies en aanbevelingen	35
HOOFDSTUK 4 REGIO I LAS SEGOVIAS, KARAKTERISTIEKEN	13	7.4.1 Konklusies	35
4.1 Fysische gegevens	13	7.4.2 Aanbevelingen	36
4.2 De geschiedenis	14	7.5 Evaluatie	36
4.3 Bevolking	16		
4.4 Voorzieningen	16	HOOFDSTUK 8 NIEUWE NEDERZETTINGEN IN REGIO I	37
4.5 Economie	17	8.1 Verantwoording	37
4.6 Infrastructuur	17	8.1.1 Probleembeschrijving	37
HOOFDSTUK 5 ORGANISATIE EN ONTWIKKELINGSBELEID IN LAS SEGOVIAS	19	8.1.2 Doelstelling	38
5.1 Regionalisatiestructuur in Regio I	19	8.1.3 Uitgangspunten	38
5.2 Ontwikkelingsbeleid	20	8.1.4 Randvoorwaarden	38
5.3 Nieuwe nederzettingen	21	8.2 Werkwijze	39
5.4 Speciale, al lopende projekten in Regio I	22	8.3 Samenvatting deelrapport	39
5.4.1 PRONORTE	22	8.4 Konklusies en aanbevelingen	41
5.4.2 De vallei Jalapa	23	8.5 Evaluatie	42
5.4.3 Burley-tabak	23		
HOOFDSTUK 6 LOS HERMANOS MARTINEZ	25	HOOFDSTUK 9 STABILISATIEVIJVERS VOOR REGIO I	43
6.1 Doelstellingen	25	9.1 Verantwoording	43
6.2 Uitgangspunten	25	9.1.1 Onderwerpaftbakening	43
		9.1.2 Doelen	44
		9.1.3 Randvoorwaarden	44
		9.1.4 Uitgangspunten	44
		9.1.5 Werkwijze	44
		9.1.6 Samenwerking	45
		9.2 Samenvatting	45
		9.3 Aanbevelingen	46

	blz.
9.4 Evaluatie	47
HOOFDSTUK 10 EVALUATIE	49
10.1 Onderwerpafbakening in Nederland	49
10.1.1 Plannen in Nederland	49
10.1.2 Onderwerpafbakening in Nicaragua	50
10.1.3 Werkwijze in Nicaragua	51
10.2 Samenwerking	52
10.2.1 Ideeën voor ons vertrek	53
10.2.2 Samenwerking in Nicaragua	53
10.2.3 Konklusies	56
10.3 Relevantie van ons werk voor Nicaragua	56
BIJLAGEN	
Bijlage 1 Woordenlijst	59
Bijlage 2 Lijst van afkortingen	61
Bijlage 3 Literatuurlijst	63
Bijlage 4 Lijst van informanten	65
Bijlage 5 Tijd-werkschema	67
Bijlage 6 Contraparte	69

hoofdstuk 1

HOOFDSTUK I INLEIDING

Dit eindpeilingsrapport van de Interuniversitaire Studiegroep Planologie Estelf bestaat uit 5 delen: een hoofdrapport en vier deelrapporten, die korresponderen met de vier onderwerpen, die wij in deze ISP behandeld hebben: Los Hermanos Martínez, het dal van San Luís, Nieuwe Nederzettingen in Regio I en de rioolwaterzuivering van Somoto.

In deze inleiding wordt kort ingegaan op deze onderwerpen en uitgelegd wat de verbanden zijn tussen de verschillende onderwerpen. Vervolgens wordt beschreven wat globaal de inhoud van het hoofdrapport en de deelrapporten is, en hoe deze rapporten gelezen moeten worden.

Het tijd-werkschema van de ISP, dat een indruk geeft van de door de groep verrichte werkzaamheden in de verschillende periodes is als bijlage 5 opgenomen.

1.1 De onderwerpen

In het Nicaraguanse overheidsbeleid neemt de rurale ontwikkeling een belangrijke plaats in. Dat geldt ook voor het werk van deze ISP. Deze ontwikkeling kan volgens een aantal lijnen verlopen: ontwikkelen van de landbouw in de vruchtbare valleien, herverdeling van landbouwgronden en het opzetten van nieuwe nederzettingen.

De ontwikkeling van de landbouwsector vindt in Regio I bijvoorbeeld plaats in Jalapa: door onder meer technische assistentie, het gebruik van verbeterd zaai-goed en het introduceren van nieuwe landbouwprodukten wordt gepoogd de produktie van zowel basisvoedselgewassen als exportgewassen te verhogen.

Reforma Agraria, een afdeling van het ministerie van landbouw, houdt zich onder meer bezig met het herverdelen van de landbouwgronden. Deze landhervorming is één van de middelen om eerlijker bezitsverhoudingen te scheppen. Gekonfiskeerde landbouwgronden, eerst ondergebracht in het APP (Area de Propiedad del Pueblo, gebied in eigendom van het volk, waarop staatslandbouwbedrijven gevestigd zijn), worden deels overgedragen aan koöperaties en kleine boeren.

In Regio I, Las Segovias zijn 30 nieuwe nederzettingen gepland. Het doel van het stichten van nederzettingen is het verhogen van de veiligheid van de bevolking door concentratie van de mensen, het verbeteren van de levensomstandigheden door betere voorzieningen te bieden, en het verhogen van de landbouwproduktie door het aanbieden van vruchtbare gronden in de dalen.

Deze drie ontwikkelingslijnen, ontwikkeling van de valleien, herverdelen van de gronden en het stichten van nieuwe nederzettingen, hangen sterk met elkaar samen: de landbouwgronden, die door Reforma Agraria herverdeeld worden, liggen in de valleien en worden onder andere overgedragen aan koöperaties in de nieuwe

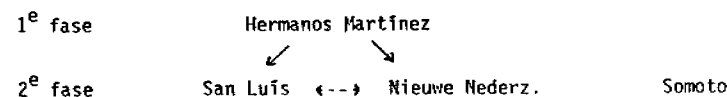
nederzettingen. De verhoging van de landbouwproduktie en het verbeteren van de levensomstandigheden zijn doelen, die met alle drie ontwikkelingslijnen nagestreefd worden.

In de eerste fase van ons verblijf in Nicaragua hebben we ons beziggehouden met een resultaat van de hiervoor genoemde ontwikkelingslijnen: de nieuwe nederzetting Los Hermanos Martínez in het dal van San Luís. Naast een evaluatie van de planning en uitvoering van de nederzetting, hebben we een landbouwkundige evaluatie uitgevoerd. Aan deze studie hebben we in twee richtingen een vervolg gegeven. Enerzijds hebben we de ontwikkelingsmogelijkheden van de vallei San Luís bestudeerd, anderzijds de planning en uitvoering van nieuwe nederzettingen in Regio I.

Een derde vervolgstudie was nog mogelijk geweest: een studie over het beleid van Reforma Agraria met betrekking tot het overdragen van landbouwgronden. Heel summier is daar in de studie over nieuwe nederzettingen in Regio I aandacht aan besteed.

Los van deze met elkaar samenhangende studies, is door de gezondheidstechnicus van de groep, in de tweede fase gewerkt aan de verbetering van de rioolwaterzuiveringsinstallatie van Somoto.

Schematisch ziet de samenhang tussen de verschillende onderwerpen, die deze ISP aangepakt heeft er als volgt uit:

Het verband tussen de studies over San Luís en over de Nieuwe Nederzettingen bestaat wel degelijk: de ontwikkeling van het dal gebeurt deels door het opzetten van nieuwe nederzettingen. De activiteiten rond Hermanos Martínez zijn in volle gang en er bestaan plannen voor nog minstens twee nederzettingen. De opzet van nederzettingen is echter slechts één van de aspecten, waarnaar gekeken is binnen San Luís.

1.2 Leeswijzer

Om de leesbaarheid van het rapport te verhogen en in het kort een indruk te geven van ons werk en de resultaten daarvan, hebben we het rapport ingedeeld in een hoofdrapport en vier deelrapporten.

In het hoofdrapport wordt het algemeen kader geschetst, wordt ingegaan op de verschillende onderwerpen en de inhoud van de deelrapporten en wordt de inhoud

van ons werk en de werkwijze van de groep geëvalueerd.

De deelrapporten geven een overzicht van de resultaten van ons werk met betrekking tot achtereenvolgens Hermanos Martínez, het dal San Luis en de stabilisatievijvers voor Regio I. Deze indeling is gekozen, omdat op deze wijze de verantwoording naar de peilingskommissie - het doel van het peilingsrapport - gekombineerd kan worden met de rapportage met de rapportage naar Nicaraguanse instanties. De verschillende delen van dit rapport zijn voor verschillende instanties relevant. Op eenvoudige wijze kan nu ieder deel afzonderlijk, na vertaling in het Spaans, naar de betrokken instanties gestuurd worden.

De inhoud van de deelrapporten staat beschreven in de hoofdstukken 6 tot en met 9 van het hoofdrapport. In het volgende zal nader ingegaan worden op de inhoud van het hoofdrapport.

Na dit inleidende hoofdstuk wordt een globaal beeld gegeven van de karakteristieken en de geschiedenis van Nicaragua en Las Segovias, en van het beleid en de ontwikkelingen op landelijk en regionaal nivo, die van invloed zijn op de ontwikkeling van de valleien, de bouw van nieuwe nederzettingen en op de technische infrastructuur. Speciale aandacht krijgen de regionalisatie, het landbouwbeleid, het nederzettingenbeleid en de regionale organisatie en planning.

Daarna volgen vier hoofdstukken over de verschillende delen van ons werk. In deze hoofdstukken worden, na een inleidend gedeelte over de probleemstelling, de doelstellingen, de uitgangspunten en de randvoorwaarden, de werkwijze van de verschillende subgroepen toegelicht. De resultaten van het werk, zoals beschreven in de deelrapporten, worden vervolgens samengevat. Deze samenvatting vormt als het ware een uitgebreide inhoudsopgave van de deelrapporten. Na de belangrijkste conclusies en aanbevelingen volgen nog enige evaluatieve opmerkingen over de inhoud en de gevolgde werkwijze.

Het laatste hoofdstuk van het hoofdrapport heeft een evaluatief karakter. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de onderpafbakening en werkwijze, de samenwerking met de Nicaraguanse groeperingen en instanties en de relevantie van ons werk voor Nicaragua.

Voor het overzicht zijn de woordenlijst, lijst van afkortingen, literatuurlijst en de lijst van informanten als bijlagen opgenomen in het hoofdrapport.

Zoals blijkt uit de beschrijving van de inhoud van het hoofdrapport is het aan te raden eerst het hoofdrapport te lezen, waarin in de hoofdstukken 6 tot en met 9 het kader, de noodzakelijke omlijsting en inleiding wordt gegeven van het werk, dat in het deelrapport beschreven staat. Wanneer dan ook de deelrapporten opgestuurd worden naar de instanties in Nicaragua, zullen de betreffende hoofdstukken uit het hoofdrapport daaraan toegevoegd worden.

Het is de bedoeling de deelrapporten naar de volgende instanties te zenden:

Het gehele rapport (hoofd- en deelrapporten) naar PRONORTE, De 'Gobierno Regional' van Las Segovias en IRENA-regionaal;

Hoofdstuk 6 Hermanos Martínez - de UNAG, het Frente en het gemeentebestuur van Somoto;

Hoofdstuk 7 San Luis - MIDINRA-reg, Reforma Agraria-reg en in Somoto: de UNAG, het gemeentebestuur, Reforma Agraria en IRENA;

Hoofdstuk 8 Nieuwe Nederz. - MINVAH-regionaal

Hoofdstuk 9 Stabilisatievijvers voor Regio I

- INAA-centraal en regionaal, MINSA-reg en IRENA-centraal en in Somoto

hoofdstuk 2

HOOFDSTUK 2 NICARAGUA

Voor we ingaan op de onderwerpen zoals aangegeven in hoofdstuk 1, De inleiding, is het voor een goed begrip nodig een algemeen kader te schetsen. Wij zullen dit doen door eerst informatie te verstrekken over het land zelf en het bestuurlijke systeem. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de algemene karakteristieken van het land. Naast een geografische beschrijving wordt een historisch perspectief gegeven. Tegen die achtergrond bekijken we aspecten bevolking, economie en infrastructuur.

2.1 Geografische gegevens

Nicaragua ligt in Midden-Amerika, in het noorden begrensd door Honduras, in het zuiden door Costa-Rica, in het oosten door de Caribische Zee en in het westen door de Grote Oceaan. Binnen deze grenzen heeft Nicaragua een oppervlakte van 139.000 km². De twee-grote meren, het meer van Nicaragua en het meer van Managua vormen het leeuwendeel van de binnenwateren en beslaan ongeveer 9000 km².

De hoofdstad is Managua en ligt ten zuidwesten van het meer van Managua.

Het land is topografisch grofweg in drie delen te splitsen. Van oost naar west zijn dit de Atlantische laagvlakte, het centrale hoogland en de kustlaagvlakte bij de Grote Oceaan.

De Atlantische laagvlakte is grotendeels bedekt met tropisch regenwoud en is doorsneden door een aantal grote rivieren: Rio Coco, Rio Escondido, Rio Grande de Matagalpa.

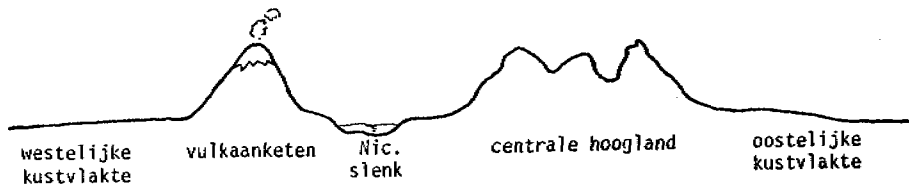
Het centrale hoogland loopt als een as van noord naar zuid door het land. Het is een onderdeel van een lange bergrug die langs vrijwel de gehele westkust van de beide Amerikaanse continenten loopt. De bergen hebben een vulkanische oorsprong. Een aantal werkende, levende vulkanen maken deel uit van de keten. De bekendste in Nicaragua zijn de Vulcan Momotombo, Vulcan Masaya (Santiago) en Vulcan Mombacho. Nicaragua is ook een gebied waar aardbevingen voorkomen (Managua 1972).

De hoogste toppen halen ruim 1700 meter. Gemiddeld genomen is het noordelijke deel van het hoogland het hoogst.

De kustvlakte bij de Grote Oceaan is vruchtbare en goed toegankelijke landbouwgrond.

De twee algenoemde grote meren vormen samen de zogenaamde Nicaragua-slenk.

Nicaragua is gelegen in het tropische klimaatgebied. De beide door Köppen onderscheiden tropische vormen komen voor: in het oosten een tropisch regenwoudklimaat, regenval gedurende het hele jaar, en in het westen een savanneklimaat met een droge periode in de winter. In het noorden in het hogere deel van Nicaragua wordt nog een Sinisch of Chinees klimaat onderscheiden: koeler met een droge winter, zoals die op het noordelijke halfrond bestaat.

2.2 Geschiedenis

Vanaf het begin van de 16^e eeuw hebben Spaanse veroveraars door Nicaragua getrokken. Het land ontleent zijn naam aan een toenmalige Indianenleider, Nicarao. De kolonialisatie duurde voort tot in de 19^e eeuw en ging vergezeld van plundering van bodemschatten, wrede overheersing, slavernij en een opkomend grootgrondbezit. De oostelijk kust bleef lange tijd een perfecte schuilplaats voor allerlei Engelse en Hollandse piraten.

Centraal Amerika maakte zich in 1821 los van het moederland Spanje. Na enige strubbelingen werd 17 jaar later in 1838 Nicaragua een zelfstandige staat. In de 19^e eeuw is de republiek vrijwel konstant het strijdtoneel geweest van burgeroorlogen tussen de zogenaamde liberale en conservatieve bourgeoisie. Slechts de laatste decennia van de 19^e eeuw hebben een betrekkelijke rust gegeven onder een conservatief bestuur.

De Verenigde Staten hebben meermaals direkt militaire inmengingen uitgevoerd. In 1855 landde een kleine groep Amerikaanse avonturiers (filibusters) onder leiding van William Walker.

In de 20^e eeuw hebben Amerikaanse mariniers tot twee keer toe ingegrepen in de interne strubbelingen van de Nicaraguaanse politiek: in 1912 en nog geen jaar nadat deze troepen eindelijk teruggetrokken waren, in 1926. De laatste interventie was ook bedoeld om een rebellerende generaal in het noorden

van het land te bestrijden: generaal A.C. Sandino.

De moord op deze voorvechter van de rechten van arme boeren en de machts-overname door de Guardia Nacional leidde een lange periode van Somozistische diktatuur in. Het presidentschap ging van Anastasio Somoza García via Luis Somoza over in handen van Tachito Somoza, slechts onderbroken door enkele stromannen van de Somoza-dynastie.

Al in de jaren '50 werd het ideaal van generaal Sandino weer openlijk uitgesproken. Na Rigoberto Lopez Perez, die in de jaren '50 in León openlijk op de universiteit in verzet kwam, nam een groep studenten in het begin van de jaren '60 het initiatief voor een organisatie van de strijd tegen de diktatuur. Carlos Fonseca vernoemde de beweging naar de generaal: Frente Sandinista de Liberación Nacional (FSLN). Pas in de jaren '70 was het FSLN in staat gewapend de strijd aan te binden met het Somozisme.

In 1979 werd een slotoffensief ingezet nadat alle oppositionele groeperingen de rijen hadden gesloten. Zo ontstond een breed front, een volksfront, tegen de diktator Somoza, die nog steeds steunde op de Guardia Nacional. De verdrijving van de diktator verbond alle lagen van de bevolking (bourgeoisie, geestelijkheid, boeren en arbeiders).

Vanaf mei trok het bevrijdingsleger met in totaal 6 fronten op naar de hoofdstad Managua. In juli bereikte de strijd een hoogtepunt. Somoza vluchtte en een paar dagen later nam de JGRN (regeringjunta) de regeringsmacht over. Ook werd snel het kredietwezen gedemokratiseerd. Dat gaf in tegenstelling tot vroeger ook de campesinos (de kleine boertjes) toegang tot deze faciliteit. In augustus '81 werd de Wet op de Landhervorming aangenomen. Men hoopte met deze wet het aanpakken van inefficiënt grondgebruik te bevorderen. De doelen van de wet werden als volgt geformuleerd:

- politiek doel: het binden van de agrarische bevolking aan de Sandinistische Revolutie
- economisch doel: de rationalisatie van de landbouwproductie
- op het vlak van de defensie: georganiseerde boeren verdedigen het hun toegewezen land tegen de kontrarevolutie.

Op het moment wordt de Sandinistische Revolutie door vele duizenden kontrarevolutionairen bestreden. Men schat dat de FDN (Fuerzas Democráticas Nicaragüenses) met ongeveer 10.000 manschappen een guerillaoorlog voert en dat de ARDE (Aliancia Revolucionaria Democrática) over ongeveer 3.000 manschappen kan beschikken.

De Noordamerikaanse regering heeft nog nooit ontkend direkt betrokken te zijn bij deze anti-sandinistische oorlog. In het afgelopen jaar hebben deze beide groeperingen (FDN, ARDE) het aantal akties drastisch opgevoerd, maar aan brede steun bij de Nicaraguaanse bevolking ontbreekt het hen ten ene male.

De voortdurende oorlog heeft grote invloed op de ekonomische ontwikkeling van het land. De Sandinisten blijven bereid hun revolutie gewapenderhand te verdedigen.

Op het diplomatieke front probeert de zogenaamde Contadora-groep (Panama, Mexico, Venezuela en Colombia) te bemiddelen om zo een vreedzame oplossing te bewerkstelligen, met name door te eisen dat alle buitenlandse inmenging in de Middenamerikaanse staten beëindigd wordt. De zeer recente stappen van de Sandinistische regering, amnestie voor gevluchte zakenlui en terugzenden van vele Cubaanse adviseurs, lijken een poging de buitenlandse politieke druk op Nicaragua te verlichten.

2.3 De bevolking

Nicaragua telde volgens het INEC in 1981 2,8 miljoen inwoners. In de steden woonden 1,5 miljoen en in het rurale gebied woonden in dat jaar 1,3 miljoen mensen. Daarmee komt de urbanisatiegraad op 53,5 %. De bevolkingsgroei is 3,4 %, maar urbaan ligt de groei hoger: 4,5 %.

De belangrijkste steden zijn:

Managua	400.000 inwoners	Granada	57.000 inwoners
León	90.000 inwoners	Masaya	56.000 inwoners
Jinotepe	76.000 inwoners	Chinandega	54.000 inwoners
Matagalpa	69.000 inwoners	Esteli	40.000 inwoners

Er bestaat geen evenwichtige spreiding van de bevolking in Nicaragua. Het landelijke cijfer voor de bevolkingsdichtheid ligt op 20,3 inwoners per vierkante kilometer. De kustvlakte bij de Grote Oceaan is met vrijwel alle grote steden het dichtst bevolkt: 85,9 inwoners per km². Het centrale deel van het land kent een dichtheid van 21,8 inwoners per km². De Atlantische laagvlakte is bijna 'leeg': de grootste stad is Bluefields met 29.000 inwoners en de dichtheid bedraagt 3,1 inwoners per km².

De bevolking bestaat voor 71 % uit Mestiezen, voor 15 % uit blanken, voor 9 % uit negers, mulatten en sambos en voor 3 % uit indianen.

De bevolkingsopbouw geeft het volgende beeld te zien: jonger dan 15 jaar:

47,8 %, van 15 tot 65 jaar: 47,7 %, en ouder dan 65 jaar: 4,5 %. Uit de groeicijfers is af te leiden dat er naast een natuurlijke aanwas in de steden er ook een gestage migratie van het platteland naar de steden plaats vindt.

Door de langdurige Spaanse overheersing is de kultuur Spaans-Indiaans georiënteerd. De voertaal is Spaans, hoewel in het oosten ook indiaanse talen gesproken worden. Aan de oostkust komen ook enkele Engelstalige enklaves voor. Ongeveer 80 % van de bevolking is Rooms-katholiek en ongeveer 3 % Protestants. Bij dit laatste cijfer moet aangetekend worden dat er een flinke groei te bespeuren is bij de Protestantse kerken.

Na 1979 is het analfabetisme teruggedrongen tot 12 % (zie 3.5)

De kunst in Nicaragua is vooral gericht op literatuur, met name op de dichtkunst. Het ministerie van kultuur besteedt daar grote aandacht aan. Samen met de dichtkunst heeft de muziek grote vlucht genomen in de opbloei van de revolutionaire strijdlieden.

2.4 Ekonomie

Het ekonomisch systeem heeft een forse verandering ondergaan bij de machtsovername door de Sandinisten. Kan de ekonomie van vóór 1979 gekenmerkt worden als een puur kapitalistische, in de vorm van een 'verrijkingsdiktatuur', na 1979 bestaat er een gemengde ekonomie met zowel een staats- als een partikulier aandeel.

Voor 1979 vormde handel, industrie en landbouw de ruggegraat van de ekonomie. Bijna alle ekonomische activiteiten speelde zich af in het centrale hoogland en de dichtbevolkte kustvlakte bij de Grote Oceaan. Het aandeel in het bruto nationaal produkt van de landbouw nam af en van de industrie juist toe. In de deze laatste sektor stagneerde de groei in de jaren '70. De inkomensverdeling lag uiterst scheef: 5 % van de bevolking verdiende in 1977 28 % van het nationaal inkomen, terwijl 50 % van de bevolking slechts 15 % verdiende. De export in 1977 bestond voor 81 % uit landbouwprodukten (meer dan de helft vedselprodukten) en voor 17 % uit industriële produkten. De afhankelijkheid van de ekonomie van de landbouw is hiermee duidelijk aangegeven.

De buitenlandse handel werd voornamelijk met andere landen in Centraal-Amerika (21 % van het exportvolume), met de Verenigde Staten (23 %) en met de EEG (28 %) beschreven

De importen bestonden voor 14 % uit brandstoffen (olie) en voor 78 % uit industriële produkten.

De overheid voerde een monetair-ekonomisch beleid dat het land steeds grotere buitenlandse schulden en afhankelijkheid bezorgde. Meer dan de helft van het overheidstekort werd door buitenlandse leningen (IMF e.d.) gefinancierd.

Na 1979 lag de zaak geheel anders. De oorlog had grote schade toegebracht aan de ekonomie. Naast transitieplannen, ombuigen van de ekonomische orde, stelde de nieuwe regering ekonomische reaktiveringsplannen op voor de korte termijn. De belangrijkste doelstellingen zijn het herstel van de produktiekapaciteit, het scheppen van werkgelegenheid en voorziening van de basisbehoefte van de bevolking.

De agrarische sektor neemt een centrale plaats bij deze plannen in. Vooral voor de export (deviezengenerering) en werkgelegenheid is de landbouw van vitaal belang. Gekozen is voor een gemengde ekonomie, waarin de partikuliere sektor het grootste aandeel behoudt, 78 % van het landbouw-areaal, 60 % van de binnenlandse produktie is dan ook nog in partikuliere handen.

Van de export komt ongeveer 75 % voor rekening van landbouwprodukten.

De voornaamste produkten zijn koffie, katoen, suiker, tabak en vlees.

De totale export had in 1981 een waarde van 680 miljoen dollar.

De import overtrof deze waarde (865 miljoen dollar). Dat tekent de problemen waarvoor de overheid nog staat.

De buitenlandse hulp is voornamelijk van bilaterale aard omdat grote financieel-ekonomische steun van het IMF is weggevalen. Daarnaast bedreigt een brede boycot de landbouwexport (suiker door de V.S.).

2.5 Infrastructuur

Door de historische ontwikkeling is het overgrote deel van de infrastructuur gekoncentreerd in het westen van het land. Dat is de reden dat van Nicaragua als geheel gesproken mag worden van een zeer matige infrastructuur.

In het wegennet neemt de panamerikaanse autoweg (Panamericana) een belangrijke plaats in. Deze weg verbindt Honduras via het centrale hoogland in het noorden en de westelijke kustvlakte met Costa Rica. De rest van het

wegennet heeft zich daarop aangesloten. De oostelijke kustplaatsen (Puerto Cabezas, Bluefields) zijn niet of nauwelijks over de weg te bereiken. Transport over de vele, vaak brede rivieren brengt in dat deel van het land de kommunikatie tot stand. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van luchttransport; Puerto Cabezas, Bluefields en Corn Island (in de Caraïbische Zee) bezitten een vliegveld.

Nicaragua kent maar enkele zeehavens van betekenis; in de meeste daarvan zijn de havenfaciliteiten zeer gebrekkig. Corinto, aan de westkust, is de belangrijkste haven. Via deze haven komt het grootste deel van de importen het land binnen. Andere havens aan de westkust zijn Puerto Sandino (vooral olie) en San Juan del Sur. Aan de oostkust treffen we nog San Juan del Norte, Bluefields en Puerto Cabezas aan.

Het spoorwegennet is niet erg ontwikkeld.

hoofdstuk 3

HOOFDSTUK 3 ORGANISATIE EN ONTWIKKELINGSBELEID

De nieuwe machthebbers in Nicaragua hebben met grote voortvarendheid de taken aangepakt die vanaf 19 juli 1979 hun Verantwoordelijkheid waren. Het leek een haast onmogelijke taak. Nicaragua was kapot geschoten en moegevochten. Een torenhoge buitenlandse schuld drukte zwaar op de ekonomie en politiek gezien stond het land geïsoleerd in het omringende gebied. Hoe de Sandinisten dit hebben aangepakt, welke staatsorganisatievorm en welk beleid ze hiervoor gekozen hebben komt aan de orde in dit hoofdstuk. We willen ons beperken tot die zaken die betrekking hebben op onze werkzaamheden in Regio I. De in dit hoofdstuk behandelde onderwerpen vormen een basis waarop en een kader waarin ons werk geplaatst moet worden.

3.1. De staatsinrichting

De bestuurlijke indeling van het land was in eerste instantie een gegeven voor de nieuwe Sandinistische regering. Zij aanvaardden de indeling in 16 departementen. Het merendeel van deze departementen ligt in de dicht bevolkte kuststrook langs de Grote Oceaan (7) en het centrale hoogland (8). Vrijwel de hele Atlantische kustvlakte is ondergebracht in het departement: Zelaya.

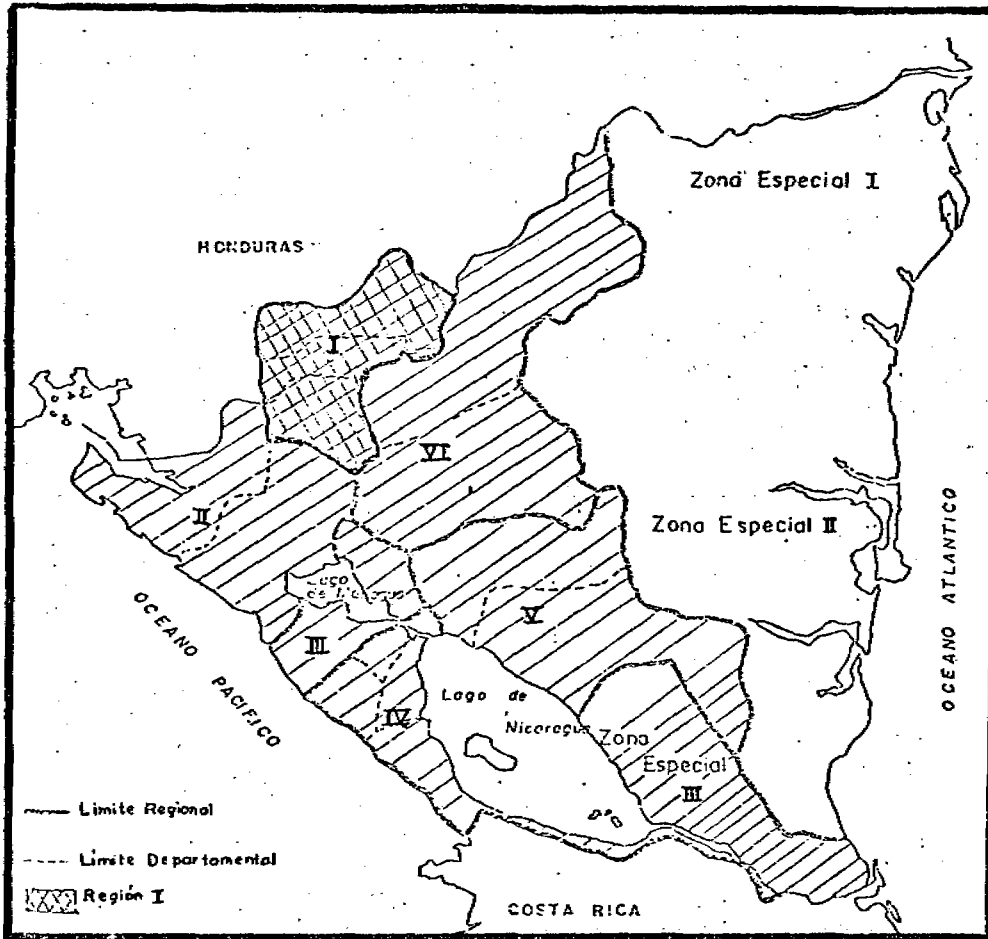
Op het departementale nivo was geen aparte bestuurslaag gekreëerd. Het stadsbestuur van de hoofdstad van een departement kreeg deze extra verantwoordelijkheid toegevoegd.

Naast het nationale nivo bestond er dus een gemeentelijk nivo van algemeen bestuur. Per gemeente werd na juli 1979 een gemeentebestuur voor de wederopbouw benoemd (JMR: junta municipal de reconstrucción). De koördinator van zo'n JMR is te vergelijken met een burgemeester. De JMR van de hoofdstad van een departement koördineerde niet alleen alle bestuurlijke activiteiten binnen de eigen municipio, maar ook die van alle municipios van dat departement. Daartoe had zo'n JMR de beschikking over een aantal committees die bepaalde sectoren dekten.

In juli 1982 is een programma van regionalisatie van start gegaan. Dit programma had grote invloed op de bestaande organisatiestructuur. In paragraaf 3.2. wordt dit wat uitgebreider beschreven.

De nieuwe staatsinrichting voorziet in een wetgevende macht bij het regeringsbestuur voor de nationale wederopbouw (JGRN) en de Staatsraad (Consejo del Estado). Daarnaast heeft een kabinet de uitvoerende macht. De JGRN bestaat sinds maart 1981 uit drie leden: Daniel Ortega Saavedra, Sergio Ramirez en Rafael Córdoba Rivas. Daniel Ortega is de koördinator en treedt als zodanig het meest naar voren. De taak van dit driemanschap wordt ook wel eens omschreven als die van een kollektief presidentschap.

Het kabinet bestaat uit 18 ministers. Zij vertegenwoordigen de verschillende ministeries, maar soms ook nationale instituten. Ook is de koördinator van de JRM

Kaart 3.1 Nicaragua, indeling in regio's

(gemeente bestuur van Managua) lid van het kabinet.

De Staatsraad is een lichaam dat een ekwivalent mag heten van een parlement. De 53 zetels (sinds 1981) zijn toebedeeld aan verschillende organisaties, groeperingen en lagen van de bevolking. De zetelverdeling is sinds mei 1980 (aangepast door de oprichting van een aantal nieuwe groeperingen in Nicaraguaanse samenleving):

FSLN	6 zetels	COSEP	6 zetels
CDS	9	ATC	3
JS de 19de julio	1	CST	3
AMPLAE	1	Kleine bonden	5 ⁺
politieke partijen	9 ⁺	kerk	1
vrije beroepen	1	indianen	1
leger	1	UNAG	3
liberale beweging	1	evangelische kerken	2

⁺: ieder 1

uit: Revolutie en Realisme. J.J. Theunissen, A. Steenhuis

In de afgelopen vier jaar is zowel de samenstelling van de JGRN als die van de Staatsraad enkele malen gewijzigd; dit als gevolg van binnenlandse tegenstellingen tussen de Sandinisten en de ondernemers.

Het FSLN wilde pas vrije verkiezingen houden wanneer de wederopbouw van het land enige vorm had gekregen. Daartoe moesten eerst de arbeiders- en volksorganisaties de kans krijgen zich te vormen. Dit laatste kreeg de prioriteit omdat men dat de wezenlijke kenmerken van een democratie achtte.

Intussen heeft de JGRN aangekondigd op 21 februari 1984 bekend te maken wanneer de verkiezingen in 1985 gehouden zullen worden. Het voorontwerp voor de wet op de verkiezingen zal tegelijkertijd gepresenteerd worden.

3.2. Regionalisatie

Drie jaar na de machtsovername lanceerde de JGRN een nieuwe bestuurlijke indeling. In juli 1982 werden 6 Regio's en 3 Speciale Zones ingesteld. De Regio's zijn samengesteld uit bestaande departementen. Het zijn de volgende:

- Regio I Estelí, Madriz, Nueva Segovia
- II León en Chinandega
- III Managua
- IV Masaya, Granada, Carazo en Rivas
- V Chantales en Boaco
- VI Matagalpa en Jinotega

De Speciale Zones zijn ingesteld voor sterk achtergebleven gebieden:

Speciale Zone I Zelaya-noord

Speciale Zone II Zelaya-zuid

III Rio San Juan

Deze zones beslaan de vroegere departementen Zelaya en Rio San Juan, in het oosten van het land (zie kaart 3.1).

Achtergrond voor deze operatie was de historisch gegroeide situatie. Doordat onder de Somoza's een kapitalistische ontwikkeling was nagestreefd, ontstond er een centralisatie van alle hulpbronnen en infrastructuur. De aanleg van wegen, en het elektriciteitsnet, het doen van investeringen en het aanwenden van financiering werd alleen daar gedaan waar het de kapitalistische ontwikkeling ondersteunde. Gebieden die niets bijdroegen aan de export werden verwaarloosd en de in aanvang gestarte economische activiteiten werden gestaakt. Er was geen enkele aandacht voor de verbouw van de basisvoedselproducten voor de bevolking. Industrie bleef gekoncentreerd rond Managua of elders in het westelijk deel van het land en ook het bestuurlijk apparaat zetelde in Managua of direkte omgeving.

De Sandinisten troffen dus in 1979 een zeer grote ongelijkheid in ontwikkeling tussen de verschillende delen van het land aan. Vrijwel heel het oosten van het land was ver achter gebleven en nauwelijks bereikbaar. Daarnaast was het bestuurlijk apparaat bijzonder inefficiënt. Er funktioneerde vrijwel geen administratie en men had bijna geen beschikking over statistische gegevens.

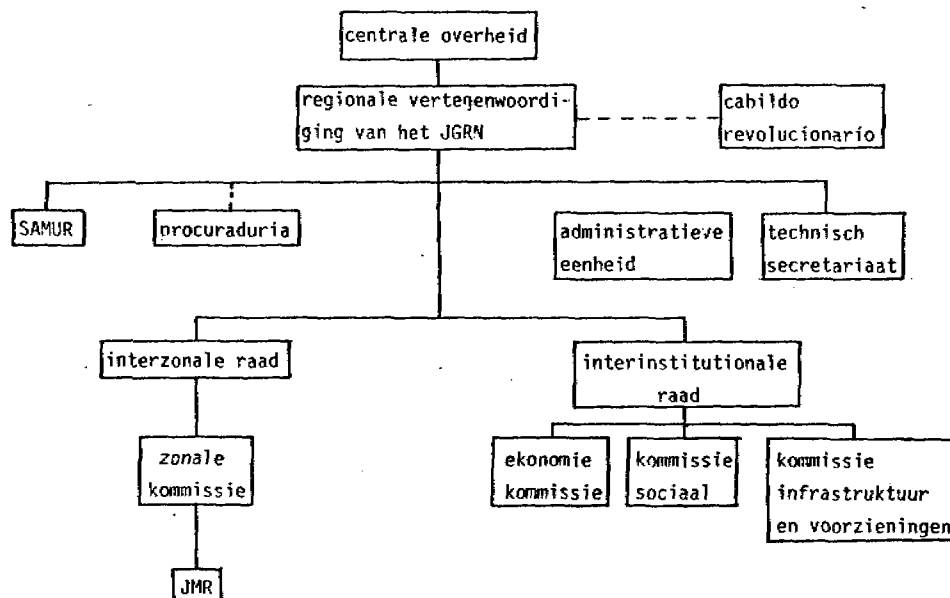
Zoals in paragraaf 3.1. al werd beschreven probeerden de Sandinisten eerst aan te sluiten bij de bestaande bestuurlijke indeling om zo toch te pogen orde op zaken te stellen. Maar het werk van de overheid werd erg gekompliceerd door gebrek aan coördinatie, doordat op elkaar lijkende gebieden toch apart bekeken moesten worden, en door het gebrek aan kapabele bestuurders op het lager nivo. Een gedecentraliseerde aanpak werd noodzakelijk.

Per regio wordt een interinstitutionele coördinatie opgezet onder leiding van een afgevaardigde van de JGRN (ministro-delegado). Alle belangrijke ministeries benoemen regionale vertegenwoordigers (delegado regional). Het doel is om de regionale problemen op regionaal nivo al op te lossen en eventueel deze door te spelen naar de nationale overheid.

Een te vormen regionale regering (Gobierno Regional) krijgt uiteindelijk de belangrijkste taken en bevoegdheden. De gedecentraliseerde ministeries staan dan hiërarchisch zowel onder de regionale regering als onder de centrale ministeries. Om de communicatie met en de coördinatie tussen de municipios van een regio te verbeteren worden in een Regio nog zones onderscheiden. Zo'n zone is een overkoeping van enkele municipios. Ze worden onderscheiden op basis van samenhang op het gebied van productie en andere sociaal-economische karakteristieken. Per zone wordt een commissie ingesteld die coördinerend overleg voert. In figuur 3.1. wordt de organisatiestructuur weergegeven.

Hoewel in juli 1982 de regionalisatie geïnitieerd werd kwam de reorganisatie pas na januari 1983 van de grond. Het moet ook gezien worden als een proces waarin niet iedere Regio even snel voortgang boekt. Regio I was de eerste die het proces in gang zette.

In aanvang werd veel aangesloten bij de structuur van het FSLN, maar ook het MIDINRA en het MINSA kenden al een regionale structuur. Een preciezere invulling van deze organisatiestructuur voor Regio I wordt in hoofdstuk 5 gegeven.

figuur 3 .1. Organisatiestructuur van regionale overheid

3.3. Ontwikkelingsbeleid

Een van de eerste taken waarvoor de JGRN zich gesteld zag, was het herstellen van de economie. Door de oorlog van 1978 en 1979 en de laatste plunderingen van Somoza en de zijnen vlak voor hun vlucht was het land vrijwel bankroet. Er werden daarom ook economische reaktiveringsplannen ongesteld. In paragraaf 2.4. is al aangegeven dat de voornaamste doelstellingen daarin waren het herstel van de beschadigde produktiekapaciteit, bieden van werkgelegenheid en het voorzien in de basisbehoeften van de bevolking. Deze doelen geven al aan dat het gaat om méér dan het economisch herstel alleen.

De oorlogsschade is bijzonder groot. De strijd heeft naar schatting 50.000 mensenlevens gekost waarvan ongeveer 35.000 sinds september 1978. Dat betekent dat ongeveer 2% van de bevolking omgekomen is. Meer dan 80% van de slachtoffers behoorden tot de burgerbevolking waarvan het merendeel in de steden woonden. Daarnaast was er sprake van 80.000 tot 110.000 gewonden en 150.000 daklozen en vluchtelingen. De totale materiële schade schatte men op 480 miljoen dollar. De grootste schade-post was de vernietiging van voorraden en grondstoffen (182 miljoen), en de schade aan gebouwen bedroeg 100 miljoen dollar.

Ten opzichte van 1977 was de economie sterk achteruitgegaan. Het Bruto Binnenlands Produkt (BBP) was voor de primaire sektor met 7% afgenomen (landbouw echter slechts 2%), voor de sekundaire sektor met 37% (waarbinnen de bouwproductie met 86% afnam) en de tertiaire sektor met ongeveer 38% afname (handel zat daar nog boven met een afname van 48%). Een vergelijking met 1978 maakt het voor de landbouw ernstiger (9%). De totale economie was ten opzichte van 1977 met 31% en ten opzichte van 1978 met 26% afgenomen.

Met behulp van een noodprogramma hoopten de Sandinisten in 1979 de meest desastreuze gevolgen van de oorlogseconomie aan te pakken. In een herstelprogramma werd beoogd de materiële schade te herstellen en de financiering van staat en economie te regelen. Dit zou op een termijn van twee jaar gerealiseerd moeten worden.

Voor de middellange termijn (5 à 10 jaar) werd een programma voor de economische transitie voorgesteld. Op die termijn moet de economische structuur zijn aangepakt ter vergrouting van de economische onafhankelijkheid en sociale emancipatie.

Voor de theoretische onderbouwing hanteerde men in Nicaragua ontwikkelingstheorieën die gebaseerd zijn op de centrum-periferie gedachte. De beschouwing over de achtergrond voor het regionalisatieproces in paragraaf 3.2 geeft een zelfde benadering aan. Niet alleen op mondiale schaal werd de scheve verhouding centrum-periferie aangestipt, maar eigenlijk vooral op nationaal nivo. Men probeert de regio's niet alleen bestuurlijk zelfstandiger te maken, maar ook economisch. Dat betekent dat men de regio's wat voedselproductie betreft autonoom wil maken. Het surplus (export) wil men gebruiken om een meer evenwichtiger verdeling van de welvaart in Nicaragua te bewerkstelligen. Ook dat betekent meer aandacht voor de regio's (de periferie) en minder voor de grote steden als Managua, Granada en León (het centrum).

Daarnaast heeft men gebruik gemaakt van de transitietheorieën, die specifiek toegepast zijn op de kleinere onderontwikkelde landen. In Nicaragua probeert men door de bevolking te organiseren en actief bij de produktieprocessen te betrekken (nieuw voor de zelfvoorzieningslandbouw) tot een evenwichtige economische vooruitgang te komen.

Het transitiebeleid van de Sandinisten kent de volgende doelen:

- handhaven van de gemengde economie
- bevorderen van participatie van de bevolking
- nastreven van een status van niet-gebonden land
- een naar binnen gerichte ontwikkeling bewerkstelligen (niet naar het centrum)
- de agrarische ontwikkeling als spil van de economische ontwikkeling nemen
- bewerkstelligen van verbetering van de inkomensverdeling, de arbeidsvoorwaarden en de levensomstandigheden van de grote massa van de bevolking.

Op de laatste twee doelen willen we in het navolgende dieper ingaan, omdat ze de beleidsbasis vormen, waarop ons werk in Regio I stoelt: de ontwikkeling van de vallei San Luis voor een optimale landbouwproductie, de nieuwe nederzettingen zowel gekoppeld aan de agrarische ontwikkeling als aan de verbetering van de levensomstandigheden en de rioolwaterzuivering als verbetering van de algemene levensomstandigheden.

3.4 Landbouwbeleid

De betekenis van de landbouw voor de Nicaraguaanse economie is in het voorgaande al besproken (zie 2.4). De landbouw zal ook in de toekomst het grootste aandeel in het exportpakket leveren en zal een groot deel van de werkgelegenheid bieden.

Men voert een twee-sporen beleid: zowel aandacht voor de grootschalige, kapitaal en technologie intensieve exportlandbouw (katoen, koffie, tabak en vlees) als voor de voedselvoorziening (granos básicos). Hoewel er ten aanzien van de producten niet zoveel verandert, stelt men een grootscheepse agrarische hervorming voor. Doelen daarvan zijn:

- veranderen van de grondeigendomsverhoudingen
- vergroten van de beschikbaarheid van grond door uitbreiding van het areaal
- omzetten van de produktieverhoudingen door het introduceren van nieuwe organisatievormen (staatsbedrijven en koöperaties)
- verbeteren van de produktievoorwaarden (toegang tot inputs en kredietverstrekking voor brede lagen van de agrarische bevolking).

Middelen waarmee men de gestelde doelen probeert te verwezenlijken liggen in het vlak van landhervorming en technische ondersteuning. Deze twee zaken zijn niet losgekoppeld in de uitwerking van het beleid. In de wet op de landhervorming van 1981 wordt zowel herverdeling van de gronden geregeld als bevordering van de koöperatieve sektor met daaraan gekoppelde toegang tot kredieten en technische assistentie.

Sinds 1979 hebben er grote verschuivingen in het grondbezit plaatsgevonden. De staatsbedrijven (APP) en de koöperaties hebben samen een belangrijk deel van de gronden in bezit. In de volgende tabel wordt weergegeven hoe de ontwikkeling is geweest en wat de naaste toekomst als beleid kent. Aangetekend moet worden dat in de particuliere sfeer, vooral bij de kleinere bedrijven, ook koöperaties voorkomen. De meeste voorkomende daarbij is de CCS, een diensten en krediet koöperatie.

tabel 3.1 Ontwikkeling van het grondbezit naar bedrijfsvorm en -grootte

bedrijfsvorm	percentage van het totale oppervlak per katagorie			beleids optie
	1978	1982	1983	
1 partikulier				
> 500 mzs	41	15	13	afname
200-500 mzs	14	11	10	
50-200 mzs	30	30	30	
10-50 mzs	13	14	15	
< 10 mzs	2	4	4	toename
2 produktiekoöp.				
CAS	0	2	4	toename
3 staatssektor				
APP	0	24	24	afname

Gekonkludeerd mag worden dat het grootgrondbezit teruggedrongen is. De gekonfiskeerde bedrijven van Somoza en de zijnen zijn in 1979 al in staatshanden overgegaan (APP). Met deze gronden en mogelijk nog te onteigenen grootgrondbezit heeft men een reserve om de land herverdeling te kunnen uitvoeren. Zo probeert men de koöperatieve sektor te stimuleren door gronden uit de APP-sektor uit te geven. Ook zelfstandige, partikuliere boeren kunnen hieruit gronden toegewezen krijgen (zie tabel 3.1). Op deze manier hoopt men de mensen aan de revolutie te binden.

Ook aan de interne economische kant van de landbouw heeft men hervormingen doorgevoerd. Voor de basisvoedselgewassen worden vaste prijzen gegarandeerd en is een opkoop en distributiesysteem opgebouwd door het MICOIN. ENABAS is de organisatie die de producten voor gegarandeerde prijzen ophaalt en via de CORCOP worden de producten met staatssubsidie op de binnenlandse markt verkocht. Dit sys-

teem geldt alleen voor de granos básicos.

3.5 Welzijnsbeleid

De miserabele omstandigheden die op vele plaatsen in Nicaragua voorkwamen ten tijde van de machtsovername door de Sandinisten schreeuwden om een doortastend optreden op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs en huisvesting. Op al deze terreinen heeft men vastgesteld dat voorziening in de behoeften van de bevolking een recht van het volk is. De verschillende ministeries hebben daarom verbeteringsplannen opgesteld, die al duidelijk zichtbare resultaten hebben opgeleverd.

Zowel op het gebied van onderwijs als gezondheidszorg heeft men een aantal malen gewerkt met grootscheepse campagnes, die in één keer grote delen van de bevolking bestreken. Op verschillende plaatsen zijn anti-malaria campagnes gehouden. De meest tot de verbeelding sprekende campagne was die voor de alfabetisering. Kort na de overwinning hebben duizenden jongeren in een maanden durende campagne de analfabetiseringsgraad van ongeveer 50 % teruggebracht tot ongeveer 12 %.

Naast deze eenmalige activiteiten is men overgegaan tot het inrichten van medische posten en kleine ziekenhuisjes, verspreid over het hele land en het opzetten van vele, kleine, vaak rurale, schooltjes. Ook het volwassenenonderwijs is van de grond gekomen als voortzetting op de alfabetiseringscampagne. De huisvestingsproblematiek is in zekere zin een moeilijker zaak. Niet alleen de oorlog en de daarin uitgevoerde bombardementen door Somoza's luchtmacht, maar ook de aardbeving van 1972 hadden gezorgd voor een ontstellend grote vraag naar woningen. Hoewel het MINVAH ambitieuze plannen heeft, blijft een oplossing nog ver buiten bereik door gebrek aan middelen en door de bevolkingsgroei.

De toegang tot de levensmiddelen is sterk verbeterd door middel van een systeem van staatswinkelbedrijven (expendios, tiendas popular, supermercados del pueblo) en gesubsidieerde basisvoedsel-producten.

Tenslotte is er grote aandacht gekomen voor het natuurlijk milieu. Het MINSa heeft uitgebreide programma's voor verbetering van de directe woonomgeving. Het IRENA doet veel aan erosiebestrijding door herbebossing op grote schaal en het beheer van oppervlakte water. Dit laatste wordt voornamelijk aangepakt door het MINSa en in mindere mate door het drinkwaterbedrijf INAA. Het terugdringen van met water samenhangende ziekten heeft grote prioriteit gekregen in het beleid voor de volksgezondheid.

3.6 Nieuwe rurale nederzettingen

Al snel zijn de Sandinisten begonnen met het herhuisvesten van rurale bevolkingsgroepen. In veel ontwikkelingslanden heeft men geprobeert met dergelijke programma's de landbouw te stimuleren en de rurale levensomstandigheden te verbeteren. De meest omstreden actie op dit gebied van de Sandinisten is die met betrekking tot de Miskito-indianen geweest. In een poging om deze bevolkingsgroep te integreren in de nieuwe Nicaraguaanse samenleving zijn de indianen deels onder dwang ondergebracht in nieuwe nederzettingen. Dit programma is mislukt door de ontkenning van de specifieke kulturele eigenschappen, organisatievormen en historische achtergronden van deze bevolkingsgroep. Deze fouten zijn erkend door de Sandinisten en worden betreurd.

Een nieuw programma van rurale nederzettingen is recent van start gegaan. Ook hier worden de volgende drie doelen geformuleerd:

- verbeteren van de toegang tot voorzieningen door concentratie van de bevolking
- verhogen van de landbouwproductie door technische assistentie en efficiëntie verbeteringen en mede daardoor resulterend in een verbetering van het levenspeil
- verbetering van de mogelijkheden tot zelfverdediging door concentratie en bewapening.

De uitvoering van dit programma verloopt totaal anders dan bij de Miskito-verhuizing.

De toegenomen dreiging vanuit Honduras door invallen van de contras heeft de uitvoering van dit programma versneld. De opvang van vele vluchtelingen moet zo geregeld worden. Daarnaast is het zelfverdedigingsmotief wel sterker geworden.

De uitvoering van dit beleidsvoornemen is een verantwoordelijkheid van de regionale regeringen en de zonale commissies (zie 3.2). Voor de financiering bestaan echter nauwelijks fondsen. Veel moet betaald worden door de participerende ministeries uit de gewone toewijzingen in het kader van de landsbegroting. Dat geeft direct al een sterke beperking in de omvang van het programma, terwijl de stromen vluchtelingen in de grensgebieden toenemen. Regio I met name, maar ook Regio VI hebben hier direct mee te maken.

hoofdstuk 4

HOOFDSTUK 4 REGIO I LAS SEGOVIAS KARAKTERISTIEKEN

Al onze werkzaamheden in Nicaragua zijn gekoncentreerd geweest op Regio I. Na een *summiere* inleiding over het nationale kader waarin dit werk past, is het nodig ook het kader op regionale schaal te schetsen.

In het navolgende wordt een korte introductie gegeven. We beginnen met het weer-geven van de karakteristieken van de Regio. Aan bod komen fysische gegevens, geschiedenis, demografische en economische gegevens. In het volgende hoofdstuk zal ingegaan worden op de bestuurlijke structuur en de ontwikkelingslijnen die uitgezet zijn.

4.1 Fysische gegevens

Regio I bestaat uit de departementen Nueva Segovia, Madriz en Estelí en ligt in het noordwesten van het land. De totale oppervlakte van de Regio beslaat 7739 km², wat ongeveer 6½ % van het totale oppervlak van Nicaragua is (zie kaart 4.1). Over het algemeen wordt de gemeente (municipio) San Nicolás ook tot de invloedssfeer van Regio I gerekend, omdat dit stadje uit het departement León alleen ontsloten is met een weg richting de stad Estelí.

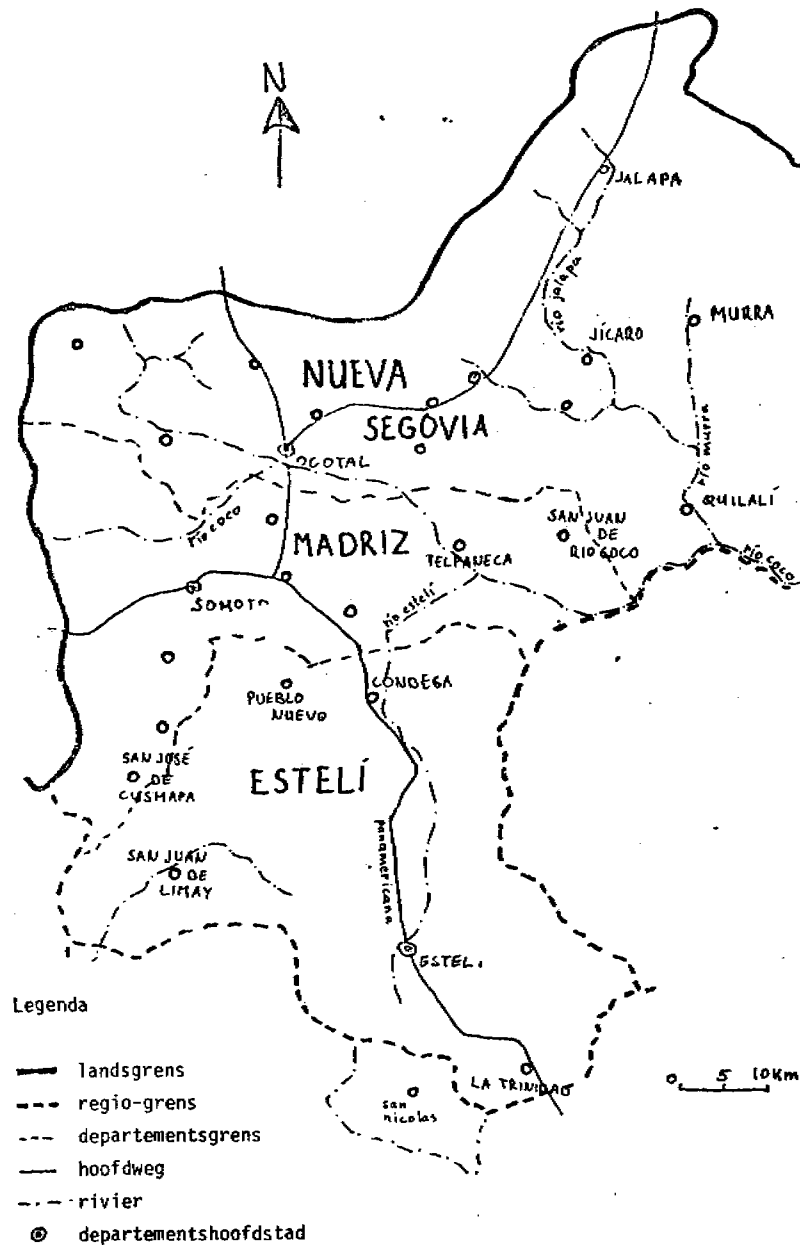
Het gebied is onderdeel van het bergachtige, hogere deel van Nicaragua in het noorden. De gemiddelde hoogte van het land ligt tussen de 600 en 800 meter boven de zeespiegel. Aan de grens met Honduras liggen de hoogste bergen (2000 meter). De dalen liggen soms niet hoger dan 250 meter. Het gebied is zeer sterk geaksidenteerd.

De gemiddelde dagtemperatuur varieert tussen 16° en 27° C, maar voor het grootste deel van de Regio is de variatie veel kleiner: van 19° tot 23,5^o C.

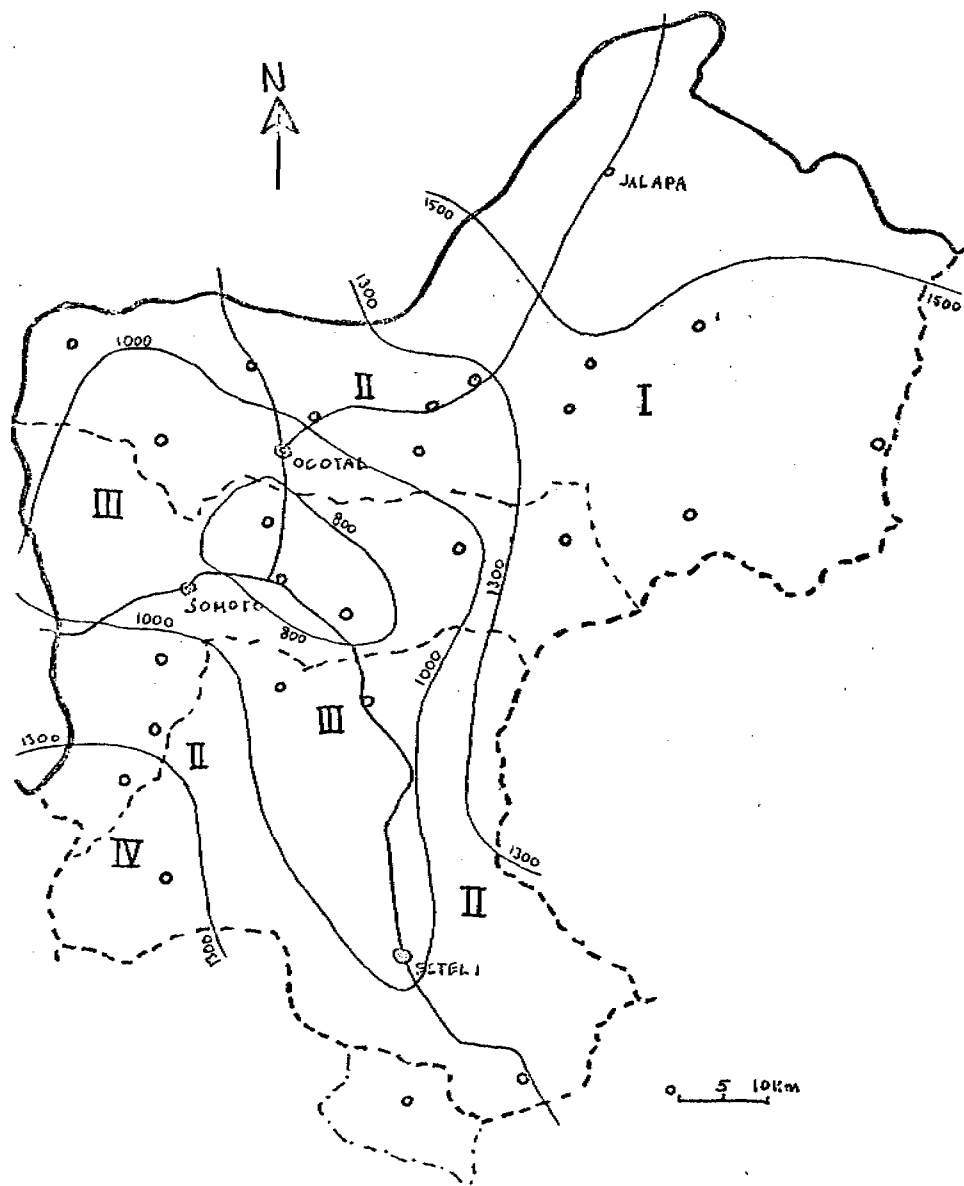
Wat de regenval betreft zijn vier zones te onderscheiden:

- weinig vochtig; jaarlijkse neerslag tussen 1300 en 1700 mm; goed verdeeld over 7 à 9 maanden (I)
- overgangszone; jaarlijkse neerslag tussen 1000 en 1300 mm; redelijk verdeeld over 6 à 7 maanden (II)
- droge zone; jaarlijkse neerslag tussen 750 en 1000 mm; verdeeld over 6 maanden met een droge periode in juli en augustus (III)
- speciale zone; jaarlijkse neerslag tussen 1300 en 1700 mm; slecht verdeeld over 6 maanden (IV) (zie kaart 4.2).

De echte regentijd (de winter) loopt ongeveer van de maand mei tot en met de maand oktober. De droge tijd (de zomer) vindt zijn hoogtepunt tussen januari en april.

Kaart 4.1 Regio I Las Segovias

Kaart 4.2 Zone-indeling op basis van de regenval

De bodems zijn zeer gevarieerd. De beste gronden treft men aan in de dalen. Regio I telt ongeveer 10 grote dalen, waar landbouw enige potentie heeft. De belangrijkste zijn Jalapa, Estelí, Pueblo Nuevo, San Juan de Limay en La Vigía. Het allergrootste deel van het landoppervlak is matig tot slecht bruikbaar voor moderne rationele landbouw mogelijk. Wat hoger, op de hellingen, wordt nog vee- teelt bedreven, maar meer dan de helft van het grondoppervlak kan het beste alleen als bosbouwgrond benut worden.

De afwatering van het gebied geschiedt via de Río Coco, ook wel genaamd Río Grande, Río Segovia of Río Coco alto, in oostelijke richting naar de Atlantische Oceaan. Met een lengte van 780 kilometer is deze rivier de langste van Nicaragua. De Río Estelí, Río Macuelizo, Río Inalí, Río Jalapa en Río Murra monden allemaal uit in de Río Coco. Alleen het dal van San Juan de Limay heeft een afwatering in westelijke richting.

4.2 De geschiedenis

De vroegst bekende bewoners van het gebied waren indianen van Mexicaanse afkomst. Via de Golf van Fonseca trokken ze in de 6^e eeuw het land binnen. De eerste gemeenschappen waren hecht georganiseerd en bestuurd door caciques of calpullis (raden van wijze mannen). Ze bedreven individueel landbouw op grond, die overigens in gemeenschappelijk bezit was. De belangrijkste produkten waren maïs, bonen, cacao en katoen.

Naast de landbouw ontstond een nijverheid gericht op het verwerken van goud en zilver, keramische produkten en de verwerking van katoen. De beschaving stond op een betrekkelijk hoog technologisch nivo.

De Spaanse veroveraars betraden het gebied in het midden van de 16^e eeuw. De overheersing was vanaf het begin compleet. Hoewel de indianen hun land mochten blijven bewerken, werd er een streng belastingstelsel ingevoerd. De indianen werden zo praktisch slaven van de Spanjaarden.

In 1696 heeft bij Inalí een gevecht tussen de Spanjaarden en de indianen plaatsgevonden met het landbezit als inzet.

De Spanjaarden waren meer geïnteresseerd in de mijnbouw. Tot aan de 19^e eeuw was Nueva Segovia een mijnbouwcentrum. In het gebied waren goud, zilver en kalkmijnen. Daaromheen ontstonden een aantal nederzettingen: La villa de Santa Maria de la Esperanza (het huidige La Vigía; 1529), El Pueblo del Espíritu Santo (Jalapa; 1531), Ciudad Segovia (Ciudad Vieja; 1543).

Een concentratie van de Spaanse bevolking vond plaats in Somoto van 1585 en in

Pueblo Nuevo vanaf 1652.

In de mijnen werden de indianen uit het westelijke deel van de Regio als arbeiders (slaven).

De mijnbouw nam in betekenis af in de 19^e eeuw door uitputting van de mijnen, maar ook door te hoge produktie- en transportkosten. Een korte opleving vond plaats in Macuelizo (1821 en 1850) en in Santa Maria (1840). In de 20^e eeuw vond vrijwel alleen nog in San Juan de Limay mijnbouw plaats: opening van de mijnen in 1907 en in 1968 (zilver).

Nadat de mijnbouw in betekenis afnam, werd de belangstelling verlegd naar de veeteelt en de landbouw. Met het kapitaal dat verdiend was in de exploitatie van de mijnen en met de handel werden de eerste koffie-latifundios opgezet. Van de koffieverdiensten werden weer veeteeltlatifundios opgezet.

De verbouw van koffie werd vanaf 1846 sterk bevorderd door belastingvoordeel en vrijwaring van militaire dienstplicht voor de bezitters van grote plantages. Onder de liberale regeringen werd het grootgrondbezit sterk uitgebreid.

Samen met de latifundios ontstonden de minifundios. De arme kleine boeren verbouwden bonen en maïs voor zelfvoorziening en waren verder de arbeidsreserve voor de latifundios. Zo ontstond een semi-proletariaat. Door de overname van het grondbezit door de latifundistas bleef de campesinos niets anders over te verhuizen naar plekken waar nog wel land was (echter geen infrastructuur of dorpen). Hierdoor is de sterk verspreide bewoning ontstaan.

De kleine boertjes werden steeds verder naar het oosten verdreven (frontera agrícola). De minifundistas stonden in een erg afhankelijke verhouding tot de latifundistas. Verschillende vormen van pacht onderdrukten de kleine boeren, evenals een kredietstelsel met hoge rentes waarvoor in speciale latifundio-gelieerde winkels veel te dure goederen gekocht moesten worden (terugwinnen van het uitbetaalde loon).

In de 20^e eeuw trad een diversifikatie in de landbouwproduktie op. Vanaf de jaren '30 werden katoen, suikerriet, bananen, sesam, tabak, sisal en tuinbouwprodukten geïntroduceerd. Veel van deze produkten verdwenen weer na de droogte van 1972 (suikerriet, katoen en guineo-bananen). In de jaren '70 is op grote schaal hout gewonnen bij Cusmapa en Santa Maria.

Een tweede koffiepiek trad op tussen '60 en '70 (goede wereldmarktprijzen) terwijl tegelijkertijd een grote concentratie van het landbezit ten behoeve van de veeteelt te zien was.

De Regio was wat de handel betreft altijd sterk gericht geweest op Honduras. Het wegennet was daarop ingesteld. Pas nadat de Panamerikaanse hoofdweg aangelegd was en er een douanedienst opgezet was, nam dat af. Wel ontstond een omvang-

rijke smokkel met en naar Honduras.

Somoto heeft op deze wijze tussen '45 en '60 een korte periode van grote commerciële groei gekend. Estelí heeft deze rol sindsdien overgenomen.

De instelling van een diktatuur volgend op de interventie van Noord Amerikaanse mariniers in 1926 betekende dat er voor de boeren een onderdrukkingapparaat bijkwam: de Guardia Nacional. De ze beschermden de belangen van de grootgrondbezitters. Somoza en de zijnen rekruteerden de leden van de Guardia Nacional vaak in gebieden met een hoog werkloosheidspercentage. Zo kwamen veel guardias uit de streek waar generaal Sandino acties had ondernomen. Dit had natuurlijk ook een politiek doel.

Het grootgrondbezit werd ook bevoordeeld door de toewijzingen van krediet. De kleine boeren hadden geen toegang daartoe. Ook de infrastructuur die aangelegd werd, was er primair op gericht de produkten van de latifundios af te kunnen voeren.

De landhervormingen die onder de Somoza's afgekondigd werden, hadden tot doel het privé-grondbezit te beschermen. Er kwam geen herverdeling van land, maar een concentratie en de kleine minifundios schoven steeds verder op naar het oosten.

Dit alles betekende dat grote delen van Las Segovias geïsoleerd bleven van overheidsdiensten en van de landseconomie. De vorm van het wegennet is daar nu nog een afspiegeling van.

De vrijheidsstrijd van het FSLN in de jaren '60 en '70 is Regio I zeker niet voorbij gegaan. De strijd van generaal Sandino in dit deel van Nicaragua had een vruchtbare bodem voor het FSLN achtergelaten. Het slotoffensief van 1979 werd dan ook ingeleid in Las Segovias (het noordelijk front: Carlos Fonseca), nadat in het laatste half jaar ervoor de stad Estelí gebukt was gegaan onder zware vergeldingsterreur van de Guardia Nacional. Het slotoffensief bracht voor de stad Estelí de bevrijding op 16 juli, drie dagen eerder dan de bevrijding van Managua.

Na de revolutie vluchtten veel ex-guardias naar Honduras. Vandaaruit wordt Las Segovias regelmatig bestookt. Juist in het rurale gebied wegen de gevolgen zwaar. Er valt daarbij niet alleen materiële schade te betreuren. De contras vermoorden zowel boeren als hulpbiedend kaderpersoneel.

Door deze situatie van agressie en door het guardia verleden van de Regio (er bestaan hechte familiebanden met vele ex-guardias bij de contras) is Regio I een strategisch gebied. Dat betekent dat er extra aandacht is voor de wederopbouw in Regio I om de bevolking te binden aan de revolutie. Daarom zijn er uit-

gebrede ontwikkelingsprogramma's. Het PRONORTE-project is er één van, het grootste wat betreft oppervlakte van het projektgebied. Later zal op dit projekt verder ingegaan worden (zie 5.4.1). Daarnaast wordt extra aandacht gegeven aan de distributie van de eerste levensbehoeften in deze Regio. Veel levensmiddelen zijn in Estelí gemakkelijker te verkrijgen dan in de hoofdstad Managua.

4.3 Bevolking

Volgens het INEC woonden er in 1981 in Regio I in totaal 280249 mensen, dat is een kleine 10 % van de totale bevolking van Nicaragua. Meer dan de helft (68 %) van hen woont in het rurale gebied. In Madriz ligt dat cijfer hoger (77 %) en in Estelí lager (59 %). Landelijk bekeken woont maar 46 % van de mensen in het niet-stedelijk gebied. Het percentage van de mensen jonger dan 15 jaar bedraagt 49 %, wat ongeveer gelijk is aan het landelijk cijfer.

De bevolkingsdichtheid wordt steeds lager naarmate men noordelijker komt. In het departement Estelí is het nog 51 inwoners per vierkante kilometer, in Madriz 45 en in Nueva Segovia is het nog slechts 27 inwoners per vierkante kilometer.

De bevolking van Regio I heeft zich vrij breed op een vergaande manier georganiseerd in de structuren zoals die door de Sandinisten zijn ingesteld of geprojecteerd. Er zijn in deze Regio meer koöperaties van alle soorten (in september 1983: 647) dan in de andere Regio's. Er is meer dan 55000 mzs uitgegeven door de Reforma Agraria, voornamelijk aan koöperaties.

Cijfers van de CDS-en geven aan dat meer dan 42000 mensen uit Regio I actief participeren in deze organisatie. Dat betekent dat 30 % van de mensen boven 14 jaar in deze vorm georganiseerd is. Dat is opvallend omdat de organisatiegraad op het platteland in het algemeen veel lager is dan in de steden. Meer dan 15000 mensen verlenen regelmatig hun diensten aan de vigilancia (burgerpatrouille). Ook de vrouwenbeweging (AMNLAE) kent een hoog aantal georganiseerden: 15500.

4.4 Voorzieningen

In Regio I zijn alle nivo's van onderwijs te vinden. De verdeling van de verschillende nivo's over het stedelijke en het rurale milieu wordt weergegeven in tabelvorm.

tabel 4.1 Onderwijsnivo's en aantallen van eenheden in Regio I
bron: INEC

nivo	stedelijk	landelijk	totaal
lagere school	77	508	585
middelbare	31	-	31
hogere school	1	-	1
CEP basis	441	3747	4188
voortgezet	368	2432	2800

De belangrijkste onderwijscentra zijn Jalapa, Ocotal, Somoto, Pueblo Nuevo, Condega, La Trinidad en Estelí. Alleen Estelí kent hoger onderwijs. Daar staat een dependance van de UNAN, waar wiskunde, biologie, Spaans en sociale wetenschappen onderwezen worden. Daaraan toegevoegd is een hogere landbouwschool. Onderwijzers voor de lagere school zijn, opvallend genoeg, ongeveer gelijk verdeeld over de stedelijke en de landelijke scholen (609 om 675). Dat betekent dat er per school in de steden veel meer onderwijzers beschikbaar zijn dan in het landelijk milieu.

De alfabetiseringscampagne is een grote stimulans geweest voor het ontstaan van de vele CEP's (Colectivo de Educación Popular, volks onderwijskollektieven), centra voor het volwassenenonderwijs.

De inventarisatie van het MINVAH geeft voor Regio I 8 ziekenhuizen. De meeste ervan, die in Jalapa, Ocotal, Telpaneca, Wiwilí en Pueblo Nuevo, zijn zogenaamde medische posten met bedden. In Somoto, La Trinidad en Estelí staan hospitalen, waarvan die van Estelí het grootst is.

Naast de ziekenhuizen bestaat er een net in opbouw van medische posten voor eerstelijns gezondheidszorg. Hier is geen arts permanent aanwezig, maar houdt spreekuren.

Alleen in de hoofdsteden van de drie departementen: Ocotal, Somoto en Estelí bestaat riolering.

In stedelijke gebieden is het aansluitpercentage in 1980 volgens het MINVAH 67 voor drinkwater en 80 voor elektriciteit.

Slechts in twee steden in Regio I is een officiële brandweer aanwezig: Ocotal en Estelí. Tenslotte staat in Estelí nog een gerechtshof (tribunal).

4.5 Ekonomie

De ekonomie van Regio I is sterk gericht op de akkerbouw- en veeteeltproductie. Daarnaast is er wat landbouwproduktenverwerkende industrie: slachterij, sigarenfabrieken, koffiedrogerijen en leerlooierijen. Tenslotte is er nog wat bouwnijverheid.

De landbouwproductie kot tot stand op het grondgebied van 1035148 manzanas. De APP's beslaan gezamenlijk 14 %, de CAS 1 % en de CCS 6 %. De overige 79 % is privé-bezit. Deze situatie werd weergegeven door de Barricada, één van de drie landelijke dagbladen, in september 1983.

Ruim 35 % van het land wordt ingenomen door grote bedrijven. Ongeveer de helft van de mensen werkzaam in de landbouw vormt wat men in Nicaragua noemt een semi-proletariaat. Zij bebouwen hun lapje grond voor zelfvoorziening en verhuren hun werkkraft in de koffie- en katoenoogst.

De landbouwprodukten kunnen ingedeeld worden in exportprodukten zoals koffie, tabak en vlees en produkten voor intern gebruik zoals de basisgranen (bonen, maïs, rijst en sorghum) en tuinbouwgewassen.

De opbrengst van de koffie in '82 was rond de 10.000 ton, verbouwd op 24.000 mzs. Dit is 15 % van de landelijke produktie. Het belangrijkste koffiégebied is San Juan de Río Coco, terwijl de beste koffie in Dipilto geproduceerd wordt.

Alle Nicaraguaanse exporttabak wordt verbouwd in Regio I, voornamelijk bij Jalapa, Condega en Esteli. Op 1100 mzs. werd een produktie van 1400 ton gehaald. De produktie van de exporttabak vindt vrijwel alleen op APP's plaats.

In 1980 werden er 22.333 stuks vee geslacht in Regio I, waarvan 70 % in de slachterij van Condega. Dit was 6 % van de nationale produktie. In 1982 was dit aandeel tot 17 % gestegen.

De granos básicos vormen de hoofdmoot van de produktie in de sfeer van de interne konsumptie. Een groot deel ervan wordt verbouwd door de kleine boertjes. Maar weinig van hun oogst verhandelen zij, de rest is voor eigen konsumptie. In tabel 2 wordt de produktie van het jaar '82 - '83 weergegeven.

De belangrijkste industrieële produktiecentra zijn te vinden Esteli, Condega, Ocotal, Jalapa en San Juan de Río Coco. In Esteli staat een sigarenfabriek en staan fabrieken voor de verwerking van koffie en tabaksdrogerijen. In Condega vindt men een exportslachterij en tabaksverwerking. In Ocotal is een houtwinningsbedrijf gevestigd en daarnaast de belangrijkste koffiebehandelingsbedrijven. In Jalapa wordt de tabak voorbereid, terwijl in San Juan de Río Coco dat met koffie gebeurt.

Gezien de economische bedrijvigheid treedt nogal wat migratie op in de Regio.

Er zijn drie verschillende vormen:

- seizoensmigratie
- structurele migratie
- pendel

De seizoensmigratie wordt veroorzaakt door de oogst van koffie en katoen. Er trekken veel campesinos vanuit Regio I naar de katoen gebieden in Regio II (León en Chinandega).

Voor de koffieoogst blijft men dichterbij huis. Het grootste deel deze seizoensarbeiders gaat naar het oostelijk deel van Regio I: San Juan de Río Coco en

tabel 4.2 produktie van de granos básicos naar oppervlakte en opbrengst
bron: INEC

produkt	oppervlakte		opbrengst		% van nationale produktie
	mzs	ha	qq	ton	
maïs	32249	22575	578169	26225	18
bonen	27978	19585	271600	12320	40
rijst	5097	3570	206900	9385	6,7
sorghum			154111	6990	12

Murra.

De structurele migratie is of een migratie van het platteland naar de stad om daar te proberen een nieuw leven te beginnen (de steden Esteli en Ocotal trekken de meeste mensen aan), of een trek naar andere en betere gronden. Deze betere gronden worden gevonden in Jalapa, Murra, Jicaró, Wiwilí en Quilalí.

Een nieuw motief voor een dergelijke structureel migratie is de terreur van de groepen contras in het grensgebied.

De mensen, die in overheidsdienst zijn in Esteli of het administratieve personeel van de APP's zorgen voor de pendel in Regio I. Over het algemeen is dit geen dagelijkse pendel. Veel van het overheidspersoneel in Esteli is afkomstig uit andere, meer zuidelijke, steden en verblijft alleen gedurende de werkweek in Esteli.

4.6 Infrastructuur

Het wegennet in Regio I is vrij slecht verdeeld. Vooral in Nueva Segovia zijn nog veel gemeenschappen geïsoleerd, met name in het regenseizoen. Het net vol-

doet niet. Dit is te verklaren vanuit de geschiedenis (zie 4.2). Het departement Esteli is het beste ontsloten door de Panamerikaanse hoofdweg, die als een as door het gebied loopt. Madriz is door middel van dezelfde weg ook betrekkelijk goed ontsloten.

Het totale wegennet is 1992,9 kilometer lang, waarvan 196 kilometer geasfalteerd, 71,8 kilometer verhard. Daarnaast zijn er nog 887,3 kilometer het hele jaar te berijden en 837,8 kilometer alleen in de droge periode.

Voor het luchtverkeer zijn in Regio I twee landingsbanen beschikbaar: bij Somoto en bij Esteli.

In Esteli staat een centrum voor de telekommunikatie van TELCOR. In vrijwel ieder plaatsje van enige betekenis staat een postkantoor. Volgens het INEC waren in 1981 595 telefoons aangesloten, waarvan 469 op het automatische net. Dat betekent dat voor Regio I er 5,4 telefoons voor iedere 1000 inwoners beschikbaar zijn.

De stad Esteli vormt het bestuurlijk centrum van de Regio. Hier zijn alle regionale kantoren van de ministeries en diensten gevestigd. De stad is mede hierdoor het best geoutilleerd met drinkwater, riolering, elektriciteitsvoorziening, een breed scala aan onderwijsvoorzieningen, een groot ziekenhuis en enkele recreatieve voorzieningen. Dit laatste omvat onder andere een voetbalstadion, twee honkbalstadions en twee bioskopen.

hoofdstuk 5

HOOFDSTUK 5 ORGANISATIE EN ONTWIKKELINGSBELEID IN LAS SEGOVIAS

Het geven van de karakteristieken van een gebied is niet voldoende om een beeld ervan te geven. Ook de overheidsstructuur en het -beleid vormen een wezenlijk onderdeel van dit beeld.

Ons werk heeft zich door onze nauwe betrokkenheid bij de regionale overheid, voor een groot deel was zij onze direkt opdrachtgever, binnen de uitgestippelde ontwikkelingslijnen uitgestrekt. Hierdoor is voor het begrip een schets van dit deel van het totale beeld noodzakelijk. Allereerst wordt de overheidsorganisatie beschreven, daarna komt het beleid aan de orde.

5.1 Regionalisatiestructuur in Regio I

De strekking van het dekreet van de JGRN van 27 juli 1982 is in hoofdstuk 3 over het nationale nivo al voldoende aan de orde geweest. Nu zullen we ingaan op wat dit dekreet precies teweeg heeft gebracht in Regio I.

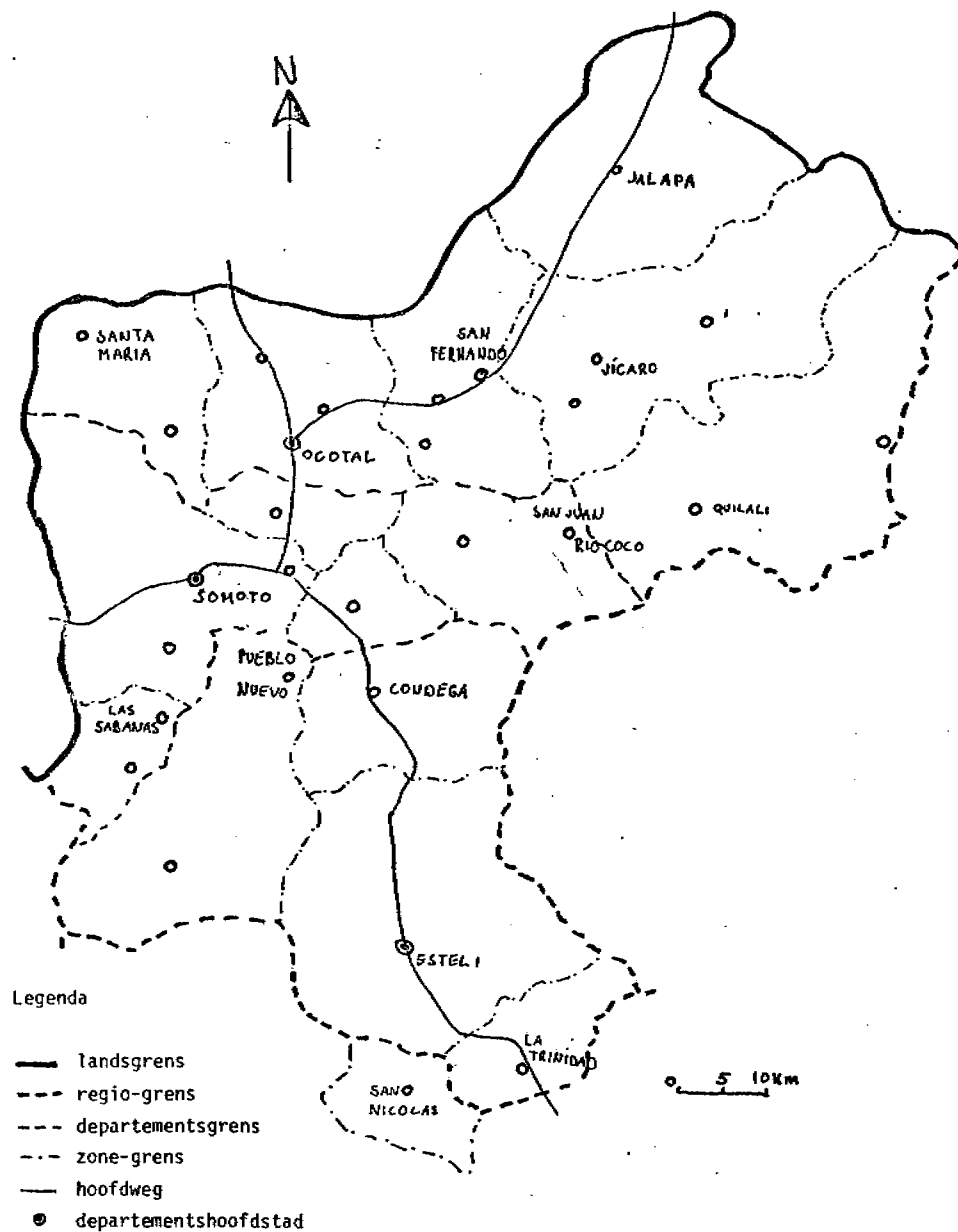
Als eerste regio heeft Regio I de nieuwe structuur doorgevoerd. Maarom juist deze drie departementen (Nueva Segovia, Madriz en Esteli) bijelkaar gevoegd zijn, wordt duidelijk wanneer we de criteria hiervoor (economische, sociale, geografische en historisch-politieke) toepassen op dit deel van Nicaragua. Uit de geschiedenis wordt al duidelijk hoezeer de drie departementen afhankelijk van elkaar waren en hoe parallel hun ontwikkeling is gelopen.

De stad Esteli, zijnde de grootste in de drie departementen, is als hoofdstad aangewezen. Hier zetelt de regionale regering, de 'delegación de la JGRN'. Als gedelegeerd minister, politiek hoofd van de Regio, is benoemd Carlos Manuel Morales.

De verdere verdeling van de Regio in zones is gemaakt op basis van produktie en sociaal-economische karakteristieken. In Regio I betekent het dat meestal twee of drie gemeentes (municipios) samen een zone vormen. Op deze manier^{is} de wederzijdse kommunikatie tussen het regionale en het gemeentelijke nivo verzekerd. In Regio I zijn 13 zones onderscheiden. (zie kaart 5.1).

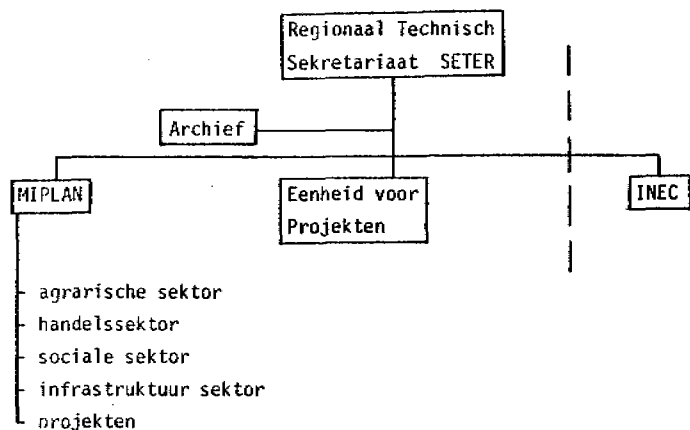
De ze zonale indeling is nog betrekkelijk nieuw. Dat is de reden dat nog niet ieder ministerie de officiële zonering heeft doorgevoerd. Alleen het MED loopt op dit punt in de pas. Reforma Agraria en het FSLN hanteren nog een indeling met slechts negen zones. Het MINSa gebruikt weer een andere indeling. Dit geeft op het moment nog een wat ongeorganiseerde indruk, maar men streeft ernaar de zone-indeling zo snel mogelijk uniform te maken.

Het organogram van het regionale bestuur, dat al eerder is gegeven (zie 3.2),

Kaart 5.1 Zone-indeling Regio I

komt in Regio I volledig terug. Het is nuttig wat dieper in te gaan op het Regionaal Technisch Sekretariaat (SETER). Onze werkzaamheden hebben zich voornamelijk op het werkterrein van het SETER afgespeeld. Omdat het MIPLAN als een onderdeel van het SETER wordt opgevat zal de rol in Regio I van dit ministerie nader beschreven worden. Figuur 1 geeft het organogram van het SETER.

Figuur 1 Organisatiestructuur van het SETER van Regio I

Onder het buro SETER staan, blijkens figuur 1, nog een aantal diensten: het MIPLAN, de Eenheid voor Projekten (UPE) en het INEC. De stippellijn als afscheid van het INEC geeft aan dat op het moment organisatorisch het INEC wel onder het SETER valt, maar dat de samenwerking door gescheiden huisvesting nog niet erg hecht is. In de nabije toekomst zal één centraal onderkomen voor het SETER gerealiseerd worden.

De eenheid voor Projekten is een uitvoerende dienst van het SETER. Op het moment is deze dienst volledig ingeschakeld bij de coördinatie en de begeleiding van de bouw van de nieuwe nederzettingen in Regio I. De planning van dit omvangrijke project wordt samen met het MIPLAN verzorgd.

Het MIPLAN is de instantie die in het kader van de regionalisatie het interinstitutionele overleg moet verzorgen. Ook in Regio I wordt de "planning" als centraal coördinerend facet gezien. Een zelfde praktijkervaring (ruimtelijke planning) komt men ook in Nederland tegen.

Daarnaast is het MIPLAN zowel op nationaal als op regionaal nivo doende een systeem ten behoeve van de planning op alle nivo's te ontwikkelen. Dit vereist een grote inzet omdat de breuk met het Somozistische systeem groot is. In Regio I is van dit streven nog niet veel terecht gekomen. Als voornaamste oorzaak wordt

hiervoor aangevoerd het gebrek aan gekwalificeerd personeel.

Wel wordt ieder jaar een programmering opgesteld met een looptijd van één jaar. Dit beperkt de mogelijkheden om strategische keuzes te maken, nodig voor een effectief ontwikkelingsbeleid, vanwege de planningshorizon van een jaar. Het planningswerk krijgt daardoor een ad-hoc karakter. De overheid heeft zo een beperkte greep op een aantal sectoren. Alleen het MIDINRA is vergevorderd in de planningstechnieken, waardoor praktisch gezien de sektor landbouw de coördinatie van de totaalplanning naar zich toetrekt. Deze verschuiving ten opzichte van het theoretische coördinatie vlak (het facet "planning") herbergt gevaren in zich. De grote invloed van het MIDINRA op alle sectoren op dit moment is maar moeizaam terug te dringen. Daartoe zal eerst het MIPLAN aan kracht moeten winnen. Het onderbrengen van het MIPLAN bij het SETER in Regio I getuigt enigszins van deze zwakke positie.

5.2 Ontwikkelingsbeleid

In navolging van wat op nationale schaal geformuleerd is, wordt de versterking en de ontwikkeling van de economie van de Regio gekoppeld aan de landbouwontwikkeling. Akkerbouw en veeteelt blijven vooralsnog de basis vormen van de economie. Via de landbouw wil men intern de economie stimuleren door het levenspeil te verhogen (voedsel en inkomen), maar ook deviezen genereren, die aangewend kunnen worden in de industriële en diensten sfeer.

Het beleid konkretiseert zich tot:

- ontwikkelen van de voedselproductie
- ontwikkelen van de exportproductie, gericht op koffie en tabak
- ontwikkelen van de coöperatieve sektor.

Deze drie punten worden voornamelijk uitgewerkt in de valleien. De belangrijkste zijn: Jalapa, La Vigía, Pueblo Nuevo en Estelí, maar ook de koffiezone van San Juan de Río Coco. Dit zijn de vruchtbare gebieden waar de landbouwpotenties niet onaanzienlijk zijn.

Met behulp van mechanisering, technische assistentie van landbouwtechnici van Reforma Agraria en buitenlandse hulp probeert men te komen tot efficiëntere productie. Dit geldt zowel voor de granos básicos (voedselgewassen) als voor de exportgewassen. Vooral het hogere technologische nivo zou ten opzichte van de traditionele landbouwmethoden een grote vooruitgang in opbrengstvolume en productieefficiëntie kunnen bieden. Voor de koffie zijn grootse plannen opgezet om de verwaarloosde plantages weer te activeren. In Regio I concentreert dit zich rond San Juan de Río Coco.

Een enkele keer worden ook geheel nieuwe gewassen geïntroduceerd, zoals Burley-tabak of opnieuw geïntroduceerd zoals henequen (soort sisal).

Daarnaast wil men de aandacht richten op de marginale gebieden. Dat zijn voornamelijk de bergheellingen. Ook daar wil men de landbouwproductie verhogen, toegesneden op haar natuurlijke en ecologische potenties. Gedacht wordt om deze ontwikkeling te stimuleren aan fruitteelt, gekombineerde bosbouw en veeteelt en aan irrigatie waar de topografie en de hydrologie dat toelaten. Ook dit moet uitgebreid begeleid worden door landbouwtechnici van de Reforma Agraria.

Opvallend is dat zelfs in het officiële stuk van de regionale regering van Regio I over de basisstrategie voor de ontwikkeling geen melding wordt gemaakt van de veeteelt. Toch levert de veeteelt in Regio I een aanzienlijke bijdrage in de kapitaalsakkumulatie. Ook van oudsher was dit in de Regio de belangrijkste agrarische inkomstenbron. Nu is de veestapel vlak na de revolutie zwaar uitgedund, maar ontwikkeling ervan zou toch een belangrijk deel van de agrarische plannen moeten uitmaken. Duidelijk is dat de Reforma Agraria op het moment de prioriteit legt bij de verbouw van voedsel gewassen. Veel onderbeweide gronden worden nu uitgegeven aan koöperaties, die er in eerste instantie granos básicos op gaan verbouwen. Alleen in de langere termijnplannen wordt de veeteelt genoemd.

Voor de ontwikkeling van de koöperatieve sektor zijn in Regio I acht zones aangewezen, waar deze ontwikkeling een hoge prioriteit heeft. Dat zijn: Jalapa, Jicaró-Murra, Quilalí-Kiwilí, San Juan de Río Coco, Somoto-San Lucas, Pueblo nuevo, Condega-Palacaguina en San Juan de Limay. In deze zones wordt met extra aandacht gewerkt aan de oprichting en continuëring van koöperaties. In principe komen verschillende vormen van koöperaties aan bod, maar de voorkeur gaat uit naar de CAS-vorm, waarin de kollektieve vormen het verst zijn doorgevoerd. De laatste tijd is een nieuwe koöperatievorm ontstaan: de zelfverdedigingskoöperatie. Juist in Regio I is dit een belangrijke groep geworden om de voortdurende agressie vanuit het aangrenzende Honduras te pareren.

Om veel van de gestelde doelen te halen, moet de bevolking veel meer dan nu het geval is gekoncentreerd wonen. De ideeën die hiervoor ontwikkeld zijn, vormen de basis van een groot deel van ons werk. In de volgende paragraaf gaan we daar nog nader op in.

Om al deze voornemens en plannen uit te voeren zijn nog een aantal afgeleide maatregelen nodig. Zo moet de bestaande infrastructuur verbeterd en uitgebreid worden, moeten de bestaande economische plannen aangepast worden en moet geprobeerd worden door middel van kleine investeringen in de sfeer van technologie

inbreng en arbeidsorganisatie de inkomenspositie van de bevolking te verbeteren. Naast deze economische kant zijn ook een aantal personele maatregelen nodig. Versneld moet gewerkt worden aan de vorming van een eigen technisch kader. De scholing en vorming van de bevolking moet op tal van gebieden (gezondheidszorg, landbouwtechnieken, enz.) geïntensiveerd worden. Tenslotte wil men proberen op tijdelijke basis extra technisch kaderpersoneel aantrekken voor de ondersteuning in planning en uitvoering van de projecten.

Uit het vorenstaande valt af te leiden dat men een vrij breed veld van activiteiten in het kader van de ontwikkeling heeft gedefinieerd. Uitvoering van al deze projecten betekent een forse aanslag op de overheidsmiddelen, wellicht groter dan evenredigheidshalve verwacht mag worden. Toch is het niet zonder reden dat Regio I extra aandacht en middelen krijgt van de nationale overheid. Deze redenen zijn:

- Regio I vormt in de defensie van Nicaragua een strategisch steunpunt
- De oorlogsschade is zowel fysiek als economisch erg groot
- De Regio is altijd erg geïsoleerd geweest van de rest van Nicaragua (zie 4.2 geschiedenis) zowel economisch als infrastruktureel
- De relatief lage produktie van de Regio.

Vooraf de eerste drie redenen zijn belangrijke drijfveren voor de extra aandacht. Dat is een politieke keuze van de nationale regering om zo de bevolking van Regio I goed te integreren in de Nicaraguaanse samenleving en om hen aan de Sandinistische Revolutie te binden.

5.3 Nieuwe nederzettingen

In de vorige paragraaf is al even aangestipt dat er plannen zijn om een deel van de verspreid levende boerenbevolking te concentreren in nieuw te bouwen nederzettingen. De redenen willen we hier nog eens uiteenzetten.

Uit de beschrijving van Regio I komt al naar voren dat maar een klein deel van de grond geschikt is voor de landbouw. Toch wordt verspreid over het gebied landbouw bedreven. Dat gebeurt veelal op traditionele manier, wat de verspreide manier van wonen door de boerenbevolking verklaart. Gedurende de laatste jaren is de kwetsbaarheid van deze levenswijze, zowel economisch als militair, duidelijk aangetoond.

Het samenbrengen van de gemarginaliseerde en bedreigde boeren in de veel vruchtbaardere valleien past volledig in het hiervoor geschetste landbouwontwikkelingsbeleid in Regio I. De valleien worden intensief bewerkt, door concentratie van gronden in (CAS-)koöperaties is een betere technische begeleiding en een effi-

ciëntere produktiewijze mogelijk en tegelijkertijd wordt de koöperatieve sektor versterkt. Daarnaast is de gedachte hierbij dat door de plaatsing van de nieuwe nederzettingen met de voor hen voorziene sociale infrastructuur en de al genoemde landbouwtechnische hulp de overige bewoners van de valleien hier ook van kunnen leren en profiteren. De nederzettingen zouden zo een soort innovatiepolen kunnen zijn, die een stimulans aan het omringende geven.

De plannen omtrent de nieuwe nederzettingen in Regio I bevatten op dit moment 30 lokaties. Het grootste deel van deze nederzettingen liggen in en vlak rond de vruchtbare vallei van Jalapa. Meer zuidelijk zijn in de streek van San Juan de Río Coco ook een groot aantal nederzettingen geprojecteerd.

Zoals al beschreven in paragraaf 5.1 treedt het SEFER als koördinator op. Buiten deze koördinatie om ontstaan op verschillende plaatsen spontane nederzettingen (buiten de geplande 30 om dus). Deze initiatieven zijn vaak ingegeven door akkute noodsituaties van grote groepen gevluchte boeren uit de grensstreken. Uit dit laatste feit kan afgelezen worden dat de laatste tijd de zelfverdedigingsnederzettingen de dringendste reden voor de bouw van nederzettin-gem geworden is.

In hoofdstuk 8 en het bijbehorende deelrapport gaan we dieper in op de planning en uitvoering van de bouw van nieuwe nederzettingen in Regio I.

5.4 Speciale, al lopende projecten in Regio I

De doelen van het ontwikkelingsbeleid zijn voor een deel in een aantal afgebakende projecten gekoncretiseerd. De belangrijkste daarvan willen we nu in het kort behandelen, waarbij we wat langer willen stilstaan bij het projekt PRONORTE.

5.4.1 PRONORTE

Via de regionale regering zijn wij in contact gebracht met PRONORTE. Een flink deel van ons werk paste binnen de kaders van dit ontwikkelingsprojekt. Wat ons werk betreft waren we ook gehuisvest in het kantoor van PRONORTE. Alle redenen om wat dieper op dit instituut in te gaan.

Een nadere beschouwing van de fysische en economische omstandigheden van en in Regio I levert een beeld op waar de ontwikkelingspotenties wel en waar deze niet groot zijn. Een grove indeling geeft een westelijk deel van Regio I dat slechter af is dan het oostelijk deel. Vooral de fysische omstandigheden bepalen dit. Maar ook omdat de inwoners van het westelijk deel als arbeiders (slaven) in het oostelijk deel ingezet zijn geweest, waardoor een vergaande proletarisatie ontstond, is "oost" beter af dan "west".

Het Integrale Agrarische Ontwikkelingsprojekt PRONORTE heeft tot doel dit gebied in het westen van Regio I een extra impuls te geven. Het plangebied omvat van noord naar zuid de volgende municipios: Santa María, Macuelizo, Somoto, San Lucas, Las Sabanas, San José de Cusmapa, Pueblo Nuevo en San Juan de Limay.

Deze acht gemeentes beslaan een gebied dat als marginaal aangemerkt kan worden. Er zijn maar weinig mogelijkheden voor agrarische ontwikkeling. Een onregelmatige regenval is daar een belangrijke oorzaak van, maar ook de terreingesteldheid. In dit gebied komen veel zeer steile hellingen voor. Enige dalen van betekenis zijn die van San Juan de Limay, Pueblo Nuevo en San Luis.

Tenslotte heeft de oorlog grote schade veroorzaakt in dit gebied.

Gevolgen van dit alles zijn economische achterstand en een lage levensstandaard. Dat komt tot uitdrukking in de hoge kindersterfte (115 op de 1000) en de lage levensverwachting (53 jaar).

Regio I was relatief gesproken al georiënteerd op Honduras, voor deze gebieden gold dat in sterke mate.

De doelen die men in het kader van PRONORTE nastreeft zijn:

- integratie van de bevolking in de Nicaraguanse samenleving en economie
- herstellen van de door de oorlog sterk aangetaste regionale economie
- kweeken van voorwaarden voor een uitbouw van de rendabele sectoren op de langere termijn.

Daartoe worden drie plannen gemaakt. De voornamelijk op economisch georiënteerde doelen vereisen ondersteuning op sociaal en fysiek gebied.

Het economische plan probeert maatregelen en acties te formuleren om de (landbouw)productie te verhogen, werkgelegenheid te stimuleren, consumptie en produktie te diversificeren. Belangrijk daarbij is de natuurlijke hulpbronnen te beschermen.

Als ondersteuning wordt in het sociale plan gewerkt aan organisatie van de bevolking, het verbeteren van de (sociale)voorzieningen en de sociaal-economische dienstverlening (kredieten).

In het fysieke plan wordt gewerkt aan infrastructurale verbeteringen in dit deel van de Regio, met name met betrekking tot het wegennet.

Tot aan augustus 1983 was dit projekt meer in de planvormende dan in de uitvoerende fase. Als basis voor de plannen diende omvangrijk onderzoek van het CIERA. Deze instelling heeft dan ook veel materiaal over het gebied en de bewoners gepubliceerd.

Vanaf oktober 1982 was PRONORTE betrokken bij de uitvoering van het projekt Los Hermanos Martínez (zie verder hoofdstuk 6). In 1983 is de uitvoering van de verbindingsweg tussen Estelí en San Juan de Limay ter hand genomen even-

als een omvangrijk latrine-project. In totaal moeten honderden latrines gebouwd worden, verspreid over het gehele plangebied.

Omdat het werkgebied van PRONORTE zich uitstrekt over alle drie de departementen van Regio I is de hiërarchische plaats van PRONORTE vlak onder de regionale regering. Dat betekent dat op het nivo van het SETER de activiteiten gecoördineerd moeten worden met de andere acties in Regio I.

Volgens de Barricada is met de uitvoering van de plannen in totaal 280 miljoen cordobas gemoeid. De belangrijkste financiers zijn de Nicaraguanse overheid, de FIDA en de Banco Centroamericano de Integración Económica. Voor kleine deelprojecten worden ook andere financiers aangesproken: COSUDE (een Zwitserse ontwikkelingsamenwerkingsinstelling) en UNESCO.

5.4.2 De vallei Jalapa

De meest noordelijke vallei van Regio I geldt als één van de allervruchtbaarste. Dat betekent dat men, ondanks de ligging zo dichtbij de grens met Honduras, deze vallei volledig wil inschakelen bij de landbouwproductie.

Er is een plan ontwikkeld om samen met steun van de Nederlandse regering granos básicos en exportgewassen te verbouwen. In totaal staat een oppervlakte van 22000 manzanas mechaniseerbare vlakte ter beschikking.

Naast de pure productieplannen zijn ook bodembeschermingsplannen ontwikkeld om de vruchtbaarheid van de valleibodem niet te snel te verliezen.

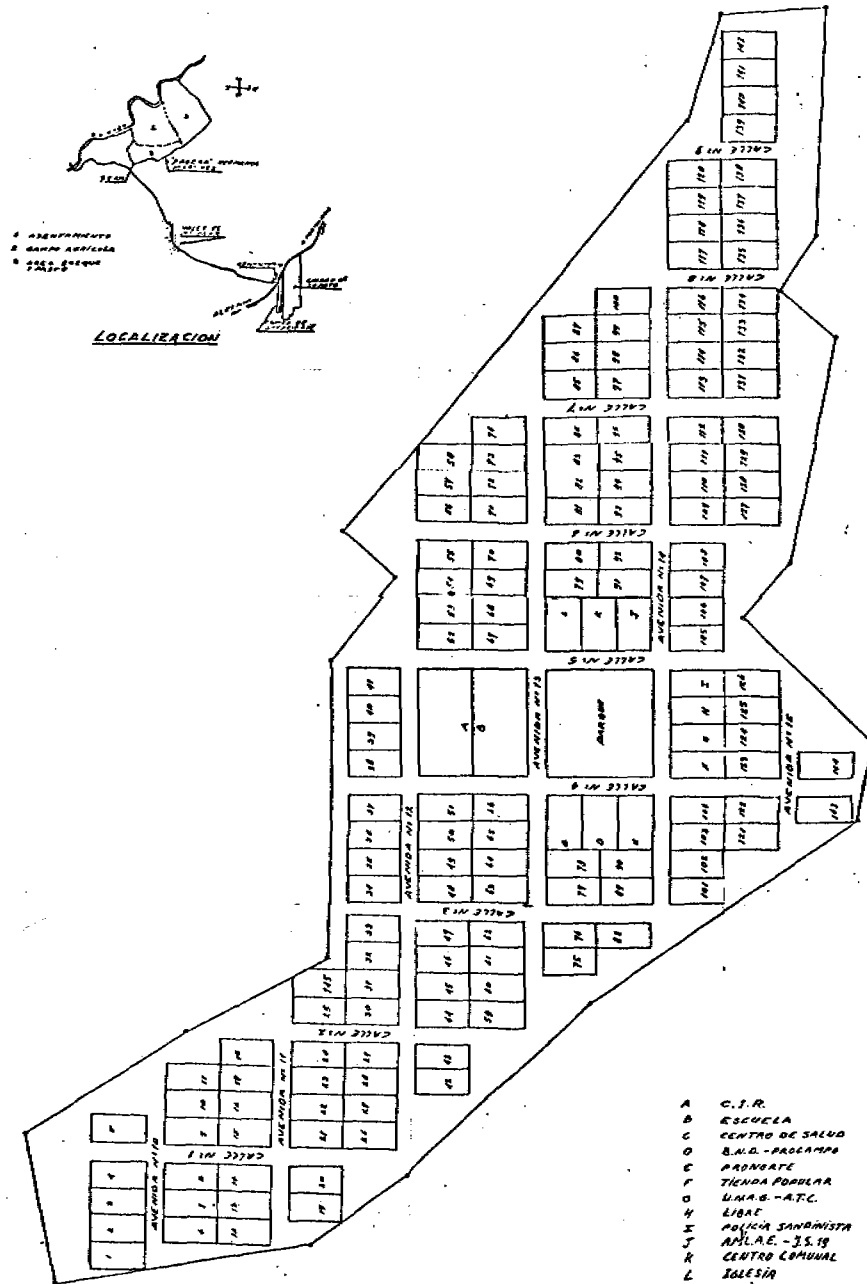
Het belang van deze ontwikkeling stijgt uit boven het nivo van Regio I, met name op het gebied van de voedselproductie (rijst, maïs, aardappelen).

5.4.3 Burley-tabak

Om de tabaksteelt nieuw leven in te blazen in Regio I is dit project geformuleerd. Tabak levert namelijk veel deviezen op en tegelijk ook veel werkgelegenheid. Tabak heeft een vrij arbeidsintensieve teeltwijze. Daarnaast is ook een vrij ingewikkelde teelt, zodat scholing van landarbeiders belangrijk is. Voor de gehele Regio wordt gedacht aan 2000 manzanas in te zaaien. In vier valleien wordt ieder 500 vrijgemaakt: San Juan de Limay, La Vigía, San Luis en Jalapa. Voor een deel wordt de tabak op APP's verbouwd en voor een ander deel in coöperatief verband. Geschat wordt dat de jaarlijkse opbrengst 15 miljoen dollar zal zijn.

Deze plannen lijken, met name voor San Luis, erg ambitieus.

hoofdstuk 6

HOOFDSTUK 6 LOS HERMANOS MARTINEZ

Zoals gezegd in de inleiding van dit hoofdrapport is de nieuwe nederzetting Los Hermanos Martínez het onderwerp geweest waarop twee van de andere deelstudies het vervolg waren.

In Los Hermanos Martínez vallen namelijk de drie ontwikkelingslijnen, zoals die door de regionale regering uitgezet zijn, samen. Aangezien er in het geval van Los Hermanos Martínez weinig schriftelijk was vastgelegd van de gang van zaken, is er eerst een onderzoek gedaan naar het verloop van de gehele actie met betrekking tot de verhuizing en de opzet van het dorp. Aan de hand hiervan is er door de groep op de diverse onderscheidende onderdelen met behulp van criteria een evaluatie uitgevoerd.

6.1 Doelstellingen

In korte tijd komen tot een evaluatie rond de opzet van de nieuwe nederzetting Los Hermanos Martínez en de vorming van de bijbehorende coöperatie. Deze evaluatie heeft als doel het doen van aanbevelingen voor de planning van nieuwe nederzettingen in Regio I.

Daarnaast worden aanbevelingen gedaan voor de ontwikkeling van de nederzetting Los Hermanos Martínez zelf op de middellange en lange termijn. Deze aanbevelingen zullen voornamelijk geformuleerd worden op het gebied van de infrastructuur (de fysische en sociale), en de landbouw.

6.2 Uitgangspunten

- De studie in Los Hermanos Martínez levert resultaten en ervaringen op die we als groep willen benutten voor onze studie in de vallei San Luis en de studie op het gebied van de planning van nieuwe nederzettingen in Regio I.
- De studie moet in een tijdspanne van vier à vijf weken afgerond worden om de verdere studies op zinnige wijze mogelijk te maken.
- Bij de planning van de nog te ondernemen acties zullen de wensen en mogelijkheden van de gebruikers in Los Hermanos Martínez centraal staan.
- De eventuele uitvoering moet zo aangepakt worden dat de aanwezige kennis, arbeid en materialen optimaal benut worden.
- De uitgaven voor de aanleg en bouw van de nederzetting moeten binnen redelijke grenzen van de nationale economische situatie liggen.

6.3 Randvoorwaarden

- Los Hermanos Martínez is gelegen bij Somoto en vanwege de schaarste aan vervoersmiddelen door de groep vanuit Esteli moeilijk te bereiken.
- Activiteiten van de contras beperken nog verder de bewegingsvrijheid van de groep.
- De gebrekkige beheersing van het Spaans door het grootste deel van de groep maakt het moeilijk om op bepaalde onderwerpen dieper in te gaan.

6.4 Werkwijze

Het werk in de nieuwe nederzetting hebben we opgedeeld in drie fases: de beschrijving, de evaluatie en het doen van aanbevelingen. Tijdens het doorlopen van de tweede fase werd aan het proces een vierde fase toegevoegd: aanbevelingen opstellen voor de planvorming van andere nieuwe nederzettingen. De beschrijvende fase werd uitgevoerd op basis van gesprekken met voor de uitvoering verantwoordelijke mensen: PRO NORTE en mensen van instanties die bij het werk betrokken zijn zoals INSSBI, Reforma Agraria, UNAG, FSLN, de JMR van Somoto, PROCAMPO; de junta de directiva van de coöperatie Los Hermanos Martínez en andere bewoners van de coöperatie. Daarnaast is literatuur geraadpleegd die PRO NORTE ons leverde.

Op basis van deze beschrijvingen is de gang van zaken geëvalueerd. Daarvoor is de groep opgesplitst in drie subgroepen: planvorming en voorbereiding, voorzieningen en landbouwproductie. De evaluatie van de eerste subgroepen heeft plaatsgevonden aan de hand van zelf opgestelde criteria. Deze zijn doorgesproken met de leden van de contraparte, de grupo nacional. Een eerste poging van ons om samen met grupo nacional criteria te ontwikkelen om de planvorming te evalueren, liep op niets uit. Deze aanpak bleek te theoretisch van opzet, waardoor het onderscheid in criteria voor de planvorming, -inhoud en voor planeffekt niet gehandhaafd is.

Een werkwijze met expliciete criteria bleek voor de derde subgroep, landbouwproductie, niet werkbaar. Uitgevoerd is een economische evaluatie van het productieplan en een landevaluatie. De resultaten van alle evaluaties zijn besproken met grupo nacional.

Oorspronkelijk was het de bedoeling om in de derde fase tot concrete plan-

vorming te komen op de onderdelen voorzieningen, infrastructuur en landbouw. Problemen op deze gebieden, die naar voren zijn gekomen uit de evaluatiefase, zouden worden aangepakt in deze fase.

De derde fase is sterk ingekort. Tijdgebrek was daar een oorzaak voor maar ook speelde mee dat op veel gebieden wij als groep geen zinvolle extra bijdrage konden leveren. Veel van de plannen bestonden al in concept, of konden zonder erg veel moeite door PRO NORTE zelf gemaakt worden. We hebben ons daarom beperkt tot het doen van aanbevelingen op het gebied van de fasering van de voorzieningen, ontwikkeling van de agrarische sektor, de produktieorganisatie en met betrekking tot de vorm van de drinkwatervoorziening.

Bij de bestudering van de planvorming en -voorbereiding kwamen ook een aantal problemen naar boven die een algemeen karakter droegen. Aanbevelingen op dat terrein zouden in een vierde fase beschreven worden.

De vierde fase is uiteindelijk uit de sfeer van alleen de nederzetting Los Hermanos Martínez getrokken. De basis van de aanbevelingen is verbreed tot de ervaring met de planning en bouw van andere, ook in aanbouw zijnde, nederzettingen in Regio I. Dit werk is als apart deel in het rapport opgenomen: "Planning nieuwe nederzettingen".

6.5 Samenvatting

De bewoners van Los Hermanos Martínez zijn afstammelingen van de oude Indiaanse gemeenschappen, die vroeger dit gedeelte van Nicaragua bewoonden, en afkomstig uit de grensstreek met Honduras, uit de Municipio Cusmapa. In dit zwaar geaksidenteerde en ontoegankelijk gebied is de inheemse gemeenschap min of meer in takt gebleven. De toenemende bevolkingsdruk en de landhonger van de grootgrondbezitters hebben het echter steeds moeilijker gemaakt een behoorlijke oogst binnen te halen door de kleiner wordende oppervlaktes en de slechtere kwaliteit (te kort braak liggen) van de grond.

In de jaren na 1979 (revolutie) heeft de terreur door de contras vanuit Honduras er nog extra toe bijgedragen dat het voor de verspreid wonende bevolking onmogelijk werd daar te blijven leven. Mede op aandringen van de kerk is toen door de UNAG en het Frente het plan tot verhuizing van de meest bedreigde geïnitieerd. Dit initiatief is door de Gobierno Regional

overgenomen. De coördinatie van de operatie werd aan PRO NORTE opgedragen. Na identifikatie en konsultatie van de toekomstige bewoners viel de keuze op de vallei van San Luis als vestigingsplaats voor de nieuwe nederzetting. Het benodigde land werd door de Reforma Agraria aan de nieuw te vormen koöperatie beschikbaar gesteld.

Na uitvoering van de eerste werkzaamheden zoals landclearing is direkt bijna de hele toekomstige bevolking overgebracht, zodat deze zelf de huizenbouw en het bouwrijp maken van de landbouwgronden ter hand kon nemen. Dit alles met ondersteuning en begeleiding van PRO NORTE en Reforma Agraria. De plannen voor het dorp komen van PRO NORTE en behelzen huizen van hout en golfplaat, neergezet in zogenaamde cuadras en de voorzieningen. De plannen met betrekking tot de landbouw worden opgesteld in samenwerking met Reforma Agraria, maar ook andere instituten leveren een bijdrage zoals het INSSBI.

De organisatie van de bewoners krijgt vorm in een CAS koöperatie, waarbinnen werkbrigades worden gevormd voor bepaalde onderdelen van de te verrichten werkzaamheden.

Het bestuur van de CAS wordt gevormd door de Junta de Directiva, die geheel bestaat uit leden van de koöperatie. De Junta zit daar met goedkeuring van de Asamblea General, de vergadering van alle leden van de koöperatie. Deze vergadering controleert en stuurt de Junta en alle belangrijke beslissingen moeten eerst aan de vergadering worden voor gelegd.

De bevolking is nog geen homogeen geheel. De leden woonden hoofdzakelijk in vier dorpen: Los Terreros, Los Naranjos, Los Canoas en Los Robles.

Enkele families zijn afkomstig uit het plaatsje Cusmapa. De redenen waarom men lid is geworden verschillen. De een vanwege het gevaar in Cusmapa, de ander vanwege het armoedige bestaan daar en weer een ander om het koöperatieve werken in Los Hermanos Martínez. Deze redenen geven in enige mate inzicht in de mate waarop men zich inzet voor de koöperatie.

Door financiële problemen gedwongen zijn er leden buiten de koöperatie gaan werken (tijdelijk). Een gebrek aan financiën is ook de oorzaak dat men nog geen vee heeft aangeschaft. Het mislukken van de eerste oogst heeft de situatie alleen nog maar precairder gemaakt.

De bouw heeft enigszins vertraging ondervonden door een gebrekkige materiaal aanvoer en een laag kennisnivo van de bewoners met betrekking tot timmerwerk etc.. In totaal komen er 120 huizen voor zo een 625 mensen. Een aantal voorzieningen zoals water en latrines zijn alleen nog in voorlopige vorm voorhanden maar krijgen, evenals de school, in de nabije toekomst

hun definitieve vorm. Het is de bedoeling dat er een basispakket van allerlei voorzieningen en diensten wordt aangeboden voor meer mensen dan alleen in het dorp zelf.

De plannen opgesteld voor de landbouw houden het volgende in: een gedeelte akkerbouw voor zelfvoorziening, bestaande uit maïs en bonen, een gedeelte tuinbouw en mogelijk tabak voor de verkoop en op het overgrote deel van de 385 manzanas veeteelt. Officieel zijn er in totaal 866 manzanas aan de koöperatie toegewezen maar tot op heden konden hiervan slechts 385 geïdentificeerd worden.

De akkerbouw kan voor een deel onder irrigatie geschieden dankzij de ligging van de gronden vlakbij de Río Coco. Hierbij zal technische assistentie verleend worden door Reforma Agraria. Het is de bedoeling dat de produktie op een semi-getechnificeerd nivo zal geschieden en dat na enkele jaren geen technische assistentie meer benodigd is.

Onder de koördinatie van PRONORTE leveren een groot aantal instituten en ministeries een bijdrage in de scholing alsmede de financiering hiervan.

Binnen de organisatiestructuur van de bewoners krijgt het aspekt veiligheid veel aandacht; men woont immers in gevaarlijk gebied. Men heeft de beschikking over automatische geweren en men patrouilleert in de omgeving van het dorp. Dit laatste gebeurt door de brigada de vigilancia (burgerwacht).

Zo heeft men ook voor de andere taken brigades. Deze zijn echter in tegenstelling tot de brigada de vigilancia vrij vast van samenstelling. De invulling en opvulling van de brigades geschiedt binnen de structuur van de koöperatie door de leden-bewoners zelf.

De beoordeling van de gang van zaken en het momentele resultaat is gebeurd door op de volgende punten te evalueren:

- evaluatie van de planning: x evaluatie van het planningsproces
 - x evaluatie van de planvorming met betrekking tot de landbouw en de bouw van de nederzetting
 - x evaluatie van de koördinatie
- evaluatie van de voorzieningen waarbinnen aan de fasering apart aandacht wordt besteed
- evaluatie van de landbouw: x economische evaluatie van het produktieplan
 - x evaluatie van de veiligheid.

6.6 Belangrijkste konklusies

- Door de afhankelijkheid van derden voor de financiering en de gebondenheid ervan zijn er vertragingen opgetreden en was het niet goed mogelijk bepaalde prioriteiten te stellen.
- De coördinerende instantie heeft geen goed totaal-beeld door het ontbreken van allerlei gegevens. Bovendien wordt er door het ontbreken van een omschrijving van taken en bevoegdheden onduidelijk wat betreft de verantwoordelijkheid in de hand gewerkt.
- De bewoners hebben weinig kunnen deelnemen in de besluitvorming en besluitvorming.
- Er zijn een aantal problemen wat betreft de motivatie van de bewoners. Sommigen zullen de coöperatie verlaten als de gelegenheid zich voordoet. Ook financiële problemen hebben er toe geleid dat er tijdelijk elders gewerkt wordt.
- Gezien het aantal inwoners van Los Hermanos Martínez en de vallei krijgen men een wel zeer volledig pakket voorzieningen.
- De voorlopige voorzieningen met betrekking tot drinkwater en sanitair zijn slecht.
- Bij de bouw van de huizen is geen rekening gehouden met de gezinsgrootte.
- De grond geschikt voor intensieve akkerbouw beperkt zich in verband met de beschikbaarheid van water en de bodemkwaliteit tot het huidige akkerbouw-areaal, het fruitbomenperceeltje en 7 manzanas in de geulbodem van de Río Coco.
- De huidige veestapel is van beperkte kwaliteit.
- Van de toegakende grond is nog 481 manzanas niet geïdentificeerd.

6.7 Belangrijkste aanbevelingen

- Streven naar een centrale financiering voor het hele projekt in verband met de continuïteit en het kunnen stellen van prioriteiten bij de uitvoering.
- Een duidelijke taakomschrijving voor de betrokken instanties en centraal beheer van alle voortgangsrapporten en gegevens.
- De bevolking meer deel laten nemen in de besluitvorming en -neming door betere informatieverstrekking en consultatie.
- Zorgdragen voor een konstruktie waardoor de leden geen financiële problemen hebben.
- Voor voldoende scholing zorgen opdat de coöperatie zoveel mogelijk taken op een zo kort mogelijke termijn zelf kan verzorgen en de leden de coöpera-

tie als organisatie meer gaan waarderen.

- Een afweging in samenspraak met de bevolking maken over de noodzaak van de geplande voorzieningen.
- Zo snel mogelijk komen tot een simpele en gemakkelijk te beheren drinkwater-systeem, dat grotendeels door de bewoners zelf gebouwd en onderhouden kan worden.
- Bij het ontwerp van de huizen meer rekening houden met de gewoontes en wensen van de bewoners.
- Gezien de voorkeur van de koopereatie voor veeteelt en de geschiktheid van de gronden vervanging, verbetering en vergroting van de veestapel bewerkstelligen. Voor een deel zou dat gericht op de melkveehouderij moeten gebeuren.

6.8 Enkele evaluatieve opmerkingen

Door het werk van de groep is er nu een redelijk totaalbeeld van de gang van zaken vastgelegd, waarin de rol van de diverse instanties, die een inbreng hebben gehad genoemd wordt en een aantal problemen omschreven zijn. Hiermee is dan ook tegemoet gekomen aan de vraag van PRONORTE.

Ook de formele structuur van de coöperatie binnen de nederzetting is goed omschreven. De informele structuur echter, dat wil zeggen de invloeden van familierelaties, mogelijkheden tot vergaren van prestige en daarmee macht alsmede het hoe en waarom van voorkeuren voor bepaalde oplossingen is niet of nauwelijks systematisch onderzocht.

In hoeverre deze structuur nieuw of een aanpassing is op of een voortzetting van de oude structuur is, is niet duidelijk. Om echter een goed beeld te krijgen waarop de mate van succes of mislukken berust ofwel welke factoren hierop invloed hebben gehad is zo'n onderzoek noodzakelijk.

De redenen waarom dit onderzoek maar ten dele is uitgevoerd, zijn de korte bestaansperiode van de nederzetting -nieuwe structuren zijn nog niet uitgekristalliseerd-, de onmogelijkheid tot het doen van bezoeken aan het gebied van herkomst, de korte verblijfsperiode van de groep ter plekke en het ontbreken van een op dit gebied gespecialiseerd groepslid. Wel zijn er een aantal aanzetten gegeven, die wellicht aanknopingspunten bieden voor verder onderzoek in deze richting.

Met betrekking tot de doelstelling kan ook gezegd worden dat de procedurele kant wat overbelicht is gezien het bovenstaande.

Wat betreft de door de groep geformuleerde uitgangspunten is alleen de tweede enigszins in het ongereede geraakt, maar door het schuiven met personen en ta-

ken is hier een allerzins bevredigende oplossing voor bereikt.

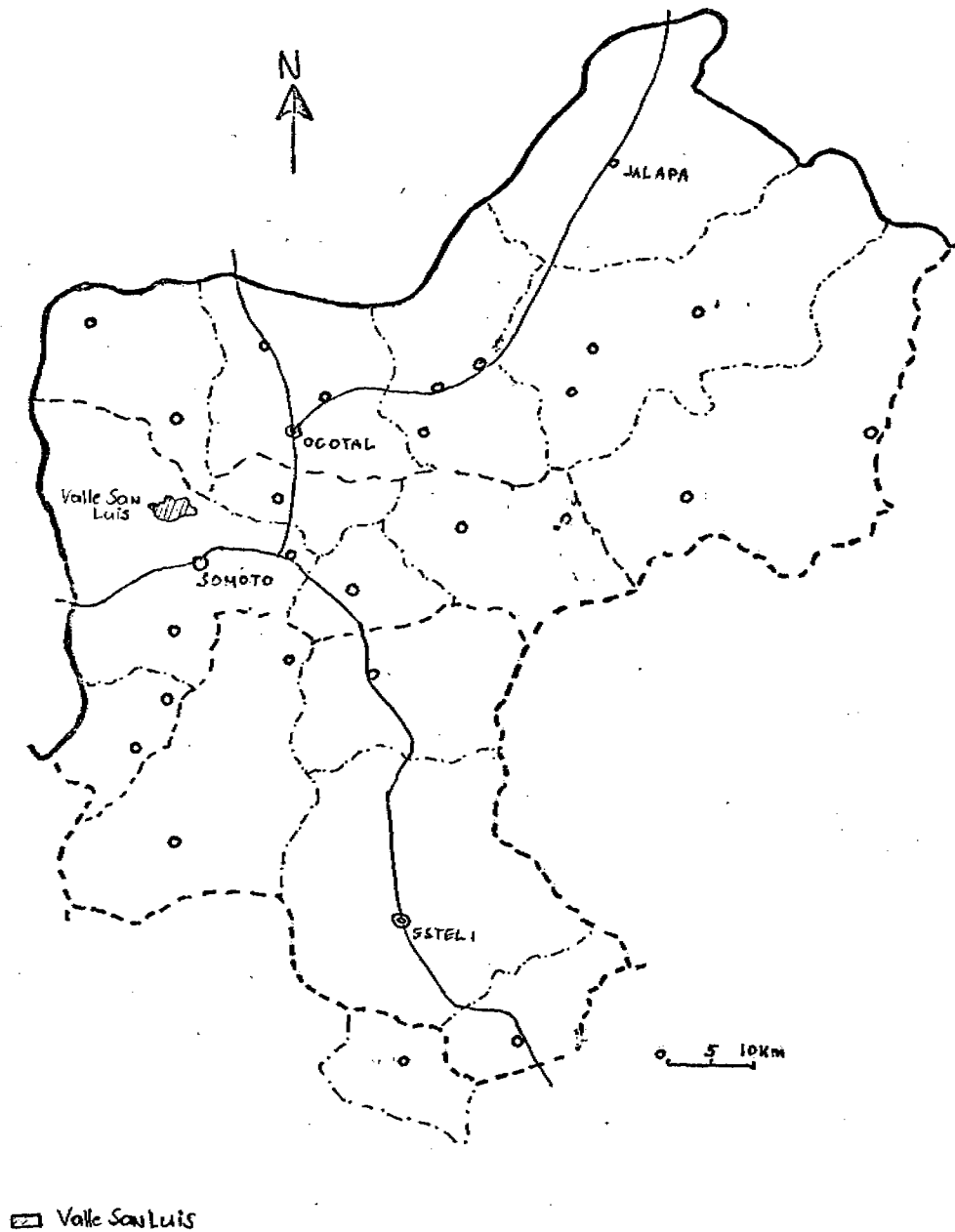
Het idee van een langzaam zandfilter voor de drinkwaterwinning geeft een voorbeeld hoe de laatste uitgangspunten in het werk tot uitdrukking komen.

De werkwijze is wellicht enigszins tijdrovend geweest door de vele gevoerde gesprekken. Deze gesprekken waren echter nodig voor een goede verifiëring van gegevens door cross-checks en double-checks. Bovendien was veel tijd nodig en waren veel gesprekken nodig om ons goed in te werken.

Eén resultaat van deze methode was dat vastgesteld moest worden door de hiervoor verantwoordelijke instanties dat de kooperatie van de op papier verkregen 866 manzanas slechts 385 manzanas ook daadwerkelijk verkregen had.

Een andere werkwijze had waarschijnlijk sneller, maar minder betrouwbaar, informatie geleverd.

hoofdstuk 7

HOOFDSTUK 7 HET DAL VAN SAN LUIS

Het onderzoek naar de ontwikkelingsmogelijkheden van het dal van San Luis is een vervolg op de evaluatie van de nieuwe nederzetting Los Hermanos Martínez, uitgevoerd door de hele studiegroep in de eerste helft van ons verblijf in Nicaragua. Los Hermanos Martínez is gelegen in het zuiden van San Luis, aan de oever van de Río Coco.

Tijdens deze evaluatie maakten wij dus al kennis met het dal van San Luis. Bovendien vormde de landbouwanalyse van de koöperatie Los Hermanos Martínez, die zich vooral richtte op bedrijfsnivo, een goede voorbereiding voor deze studie naar landbouwontwikkeling in het algemeen voor het grotere gebied, het dal van San Luis.

De evaluatie van Los Hermanos Martínez gaf ook een goede indruk van de problematiek rond het opzetten van nieuwe nederzettingen en koöperaties voor kleine boeren in het door tegenstanders van de Sandinistische regering bedreigd gebied. Er bestaan plannen voor meer nieuwe nederzettingen in San Luis, die deels al in uitvoering zijn.

7.1 Verantwoording

7.1.1 Probleembeschrijving

In de schets van de regionale overheid voor de ontwikkeling van Las Segovias, wordt gesteld dat de aandacht zich vooral moet richten op de ontwikkeling van de valleien, die overigens slechts schaars aanwezig zijn in dit bergachtige gebied. Het opzetten van nieuwe nederzettingen en het stimuleren van de koöperatieve sektor zijn andere elementen van het ontwikkelingsbeleid.

Het dal van San Luis werd erg extensief benut, en het was relatief zeer dun bevolkt. Na 1979 werden enkele van de grotere boeren onteigend, waarmee de staat een groot deel van de grond in San Luis in handen kreeg.

Er is echter bij de overheid weinig bekend over het dal en haar ontwikkelingsmogelijkheden. Vermoedelijk vanwege het feit dat andere dalen in de regio meer mogelijkheden lijken te bieden door een beter klimaat, hun omvang of infrastructuur, gaf men aan ontwikkeling van San Luis in eerste instantie geen hoge prioriteit.

Het laatste jaar is de overheid echter meer interesse in San Luis gaan tonen, vooral een gevolg van de recente aanvallen van de contra in het grensgebied.

Het dal lijkt namelijk een goede opvangmogelijkheid te bieden voor opvang van vluchtelingen uit de omgeving. Na het genoemde Los Hermanos Martínez staan er nog meer nieuwe nederzettingen op stapel.

Ook op het staatslandbouwbedrijf in het dal voltrekken zich in 1983 enige snelle ontwikkelingen naar een meer intensief grondgebruik, vooral onder druk van de toegenomen behoefte aan werkgelegenheid.

Voor het verkrijgen van een betere besluitvorming over het opgang zetten van nieuwe ontwikkelingen is het van groot belang dat bestaande informatie op schrift gesteld wordt. Om deze ontwikkelingen enigzins op elkaar af te kunnen stemmen is het ook noodzakelijk dat al deze informatie gebundeld wordt. In het verleden zijn bijvoorbeeld enkele studies gedaan die betrekking hebben op San Luis, onder meer een globale bodemstudie en een studie naar grondwater-voorkomen; deze worden momenteel niet centraal beheerd en het is zelfs niet bekend bij belanghebbende instanties waar deze studies te vinden zijn.

7.1.2 Doelstellingen

Hoofddoelstelling:

- het bundelen en uitbreiden van de voor de ontwikkeling van de vallei van belang zijnde informatie.

Subdoelstellingen:

- het aangeven van potenties en beperkingen met betrekking tot de ontwikkeling van de vallei;
- het doen van aanbevelingen voor verdere ontwikkeling van de vallei;
- het aangeven van de gevolgen van verschillende mogelijke ontwikkelingslijnen voor de vallei, gebruikmakend van de aanbevelingen.

7.1.3 Uitgangspunten

Voor het uitvoeren van de studie zijn de volgende uitgangspunten opgesteld:

- De studie is bedoeld voor de overheden en bevolkingsvertegenwoordigende organisaties die betrokken zijn bij de planvorming rond San Luis.
- De wensen en problemen van de huidige en mogelijk toekomstige gebruikers van het dal worden in rekening genomen.
- Alle kategoriën betrokkenen worden geraadpleegd en van hun kennis wordt mede gebruik gemaakt.
- Het dal en zijn direkt relevante omgeving wordt zo compleet mogelijk bezocht.
- De aanbevelingen dienen uitvoerbaar te zijn binnen de gegeven situatie.

7.1.4 Randvoorwaarden

De inhoud en de totstandkoming van ons werk zijn sterk beïnvloed door:

- de militaire situatie;
- de beschikbare tijd;
- het beschikbare transport naar en in de vallei;
- de aanwezige kennis over van belang zijnde onderwerpen;
- de aktuele situatie en in uitvoering of in voorbereiding zijnde plannen.

Toelichting.

Het dal van San Luis ligt op slechts enkele kilometers van de grens met Honduras, in een gebied waar reeds verschillende aanslagen van de contras plaatsvonden. Ook is er enkele malen de aanwezigheid van een rondtrekkende groep contras gemeld in het dal of in de heuvels direkt ten noorden ervan. Deze gevaarlijke situatie maakte het ons niet mogelijk het gehele dal te bezoeken. Andere delen hebben we slechts een zeer vluchtig bezoek kunnen brengen.

Een andere beperkende faktor voor ons onderzoek was de beschikbare tijd. Het verzamelen van gegevens en indrukken is gebeurd in slechts zes weken. Daarbij kwam dat het onderwerp pas aan het begin van deze periode vastgesteld kon worden.

Een gemotoriseerd vervoermiddel bleek voor ons, net als voor andere Nicaraguanen, schaars. De afstand tot Estelí, onze plaats van huisvesting, of tenminste tot Somoto, tot waar het openbaar vervoer reikt, maakte dit transport wel nodig en overnachting in de vallei werd ons door de veiligheidssituatie zeer afgeraden. Behalve tot de vallei, vormde de afstand tot de hoofdstad Managua ook een belemmering, waar op verschillende kantoren in de loop van het onderzoek informatie gezocht moest worden.

Er werd naar gestreefd alle informatie te verzamelen die van direkt belang leek voor de studie. Hierbij dient aangetekend te worden dat niet op alle terreinen voldoende kennis binnen de groep aanwezig was.

Bij het aangeven van de mogelijke lijnen voor ontwikkeling zijn de huidige snelle ontwikkelingen in San Luis als randvoorwaarde genomen; ook is getracht overheidsplannen, die vaak nog niet meer dan vage hersenspinsels waren mee te beschouwen.

7.2 Werkwijze

Nadat we enkele oriënterende bezoeken aan de vallei hadden gebracht en, ook ter oriëntatie, wat gesprekken hadden gevoerd, is er een voorlopige gebiedsaf-

werkopzet gemaakt.

Op basis van deze bij de contraparte ingediende en met hen besproken werkopzet is er in samenwerking met de contraparte een lijst opgesteld. Deze gaf aan welke studies er waren met betrekking tot San Luis en welke mensen en instituten mogelijk meer licht zouden kunnen werpen op San Luis.

Het verzamelen en interpreteren van deze informatie heeft geleid tot bijstelling van de werkopzet en gediend als leidraad bij het veldwerk in San Luis, dat is verricht ter aanvulling en kontrolering.

De werkopzet onderscheidde drie onderdelen: inventarisatie, vaststellen van potenties en beperkingen en bepalen van de ontwikkelingsmogelijkheden.

Het veldwerk bestond voor een deel uit het afnemen van interviews, aan de hand van vragenlijsten die vooraf opgesteld waren en in de loop van het werk werden bijgesteld. Ze werden afgenomen van mensen die goed bekend zijn met de vroegere of met de huidige situatie. Deze geïnterviewde mensen kwamen uit de diverse te onderscheiden groepen in het dal, of uit betrokken organisaties die bestuurlijke of technische assistentie verleenden aan de bewoners, of uit belangenorganisaties.

Zo werd gesproken met kleine boeren, grootgrondbezitters, arbeiders van het staatsbedrijf, het gemeentebestuur, Reforma Agraria, de UNAG, de veearts, de pastoor, etc.

Andere werkzaamheden waren bijvoorbeeld het verrichten van grondboringen en het bepalen van grondbezit en grondgebruik met steun van de luchtfoto's.

Na de definitieve afbakening van het gebied is bij het onderdeel potenties en beperkingen een schatting gemaakt van de mogelijke opbrengsten in het dal. Dit gebeurde met behulp van verder literatuuronderzoek, berekening van de beschikbare waterhoeveelheid en de vergelijking met overeenkomstige situaties. Ook zijn deskundigen geraadpleegd, onder andere in de bosbouw en veeteelt en is gekeken naar plannen die er voor enkele kleine delen van het dal bestaan.

De opzet voor het onderdeel ontwikkelingsmogelijkheden is bijgesteld, in die zin dat er alleen gekeken wordt naar de twee meest waarschijnlijke varianten voor ontwikkeling. De vergelijking gebeurt door toetsing van de gevolgen op een aantal punten, die als belangrijk naar voren zijn gekomen uit het onderdeel inventarisatie.

7.3 Samenvatting

Het dal van San Luis ligt op een tiental kilometers ten noorden van Somoto, de hoofdplaats van het gelijknamige departement.

Het vlakke deel ligt aan de noord-westelijke zijde van de Rio Coco, en kent

enige uitlopers langs beken die op deze zelfde rivier uitkomen. De oppervlakte van dit vlakke deel is bepaald op ruim 3000 ha.

Bepalend voor de ontwikkeling van de vallei tot de revolutie is het grootgrondbezit geweest, dat was toegewijd aan de extensieve veeteelt.

Hieruit valt de zeer geringe bevolking in de vallei zelf te verklaren, en de dichtere bevolking, met vooral arme boeren die voor de zelfvoorziening produceren, langs de rand van de vallei, op de meer marginale gronden.

Het klimaat is semi-aride, met een lange droge periode van november tot mei en gemiddeld zo'n 800 mm neerslag.

Behalve de neerslag is vooral ook de topografie beperkend voor de landbouwkundige produktie. Rond het dal loopt het gebied steil op, en is het terrein erg reliëfrijk.

De bodems buiten het vlakke gebied zijn dan ook van matige kwaliteit, vaak ondiep en stenig. In de vallei zijn de bodems in het algemeen dieper ontwikkeld en kleiig maar toch ook vrij arm. Het dal wordt echter op veel plaatsen doorsneden door erosiegeulen. De voor landbouwkundige doeleinden meest geschikte gronden zijn de alluviale, die voornamelijk door de Rio Coco zijn afgezet. Deze hebben, buiten de rivierbedding, een diepe bodemontwikkeling en zijn niet stenig en goed ontwaterd; de oppervlakte hiervan bij de Rio Coco is echter slechts zo'n 150 ha. De overige bodems rond deze rivier variëren plaatselijk nogal qua type. Meer verwijderd van de Rio Coco zijn de bodems in het algemeen zwaar, en meer glooiend.

Het dal van San Luis maakt deel uit van het stroomgebied van de Rio Coco. Zij voert hier bijna het hele jaar door water; aan het einde van de droge tijd staat ze echter meestal droog. Over het grondwaterpotentieel is nog weinig bekend; de uitkomst van een studie is, dat het beperkt is.

Sinds de revolutie zijn in de vallei een aantal belangrijke ontwikkelingen op gang gezet.

Allereerst de landhervorming, die grote oppervlaktes ter beschikking van de overheid heeft doen komen. Verreweg het omvangrijkste is het terrein van de voormalige hacienda San Luis, dat, na jaren onderbenut te zijn geweest, direkt na de revolutie gekonfiskeerd is.

Hierop is een staatsbedrijf gevestigd, waar in eerste instantie voortgebouwd is op de veeteeltactiviteiten van de voormalige hacienda en met name het afgelopen jaar de geïrrigeerde landbouw ontwikkeld wordt, vooral tabak en verbeterd zaai-goed.

Op de overige bij de landhervorming betrokken gronden is er ruimte gekomen voor mensen uit onveiligere en meer marginale (grens)streken. Zo zijn er in '80 en '81 min of meer spontaan twee kleine koöperaties ontstaan.

Afgelopen jaar ('83) kwam de nieuwe nederzetting Los Hermanos Martínez van de grond, en momenteel wordt onlangs door opname van vluchtelingen toegenomen bevolking van een koöperatie ook in een nieuwe nederzetting georganiseerd. Een derde nieuwe nederzetting moet dit jaar ('84) gekonstrueerd worden; de bewoners hiervan zullen zich niet primair op de landbouwproductie toelagen, maar vormen een kollektieve houtskoolbranderij. Deze laatste nederzetting wordt vooral gevestigd uit militair-strategische overwegingen.

De bevolking in en direkt rond de vallei bedroeg aan het begin van 1983 ca. 1200; aan het eind van hetzelfde jaar is ze toegenomen tot ongeveer 2000, bijna verdubbeld dus.

De voornaamste bestaansbron in San Luís is de landbouw; vooral de zelfvoorzieningslandbouw en de veeteelt, maar er bestaat ook de mogelijkheid tot loonarbeid op het staatsbedrijf of de grotere veeteeltbedrijven.

De geplande voorzieningen in Los Hermanos Martínez, onder andere een school, medische post, winkel, zijn mede bedoeld om een deel van San Luís te bedienen. Voor niet dagelijks benodigde voorzieningen blijft men echter aangewezen op Somoto. De beide verbindingswegen met Somoto, langs Hermanos Martínez c.q. El Limón, zijn van redelijke kwaliteit. De Río Coco is echter in veel jaren gedurende enkele maanden niet doorwaadbaar, en een brug is er nog niet.

Het vlakke deel van San Luís valt voor 56% binnen het staatsbedrijf; 14% ligt binnen de vier landbouwkollektieven die er nu zijn en de overige 30% is particulier eigendom.

Zo'n 20 particulieren bezitten grond in het vlakke deel. Hun bedrijfsgroottes, d.w.z. inclusief het gebied dat ze bezitten aansluitend in het steilere gebied of elders, lopen nogal uiteen. Het zijn echter op een enkele uitzondering na alle veeboeren. Het grondgebruik is erg extensief, zodat betrekkelijk grote oppervlakten toch in geringe inkomens resulteren.

Het steilere deel, het niet-vlakke deel dus, valt voornamelijk binnen grootgrondbezit. Ook het staatsbedrijf heeft nog meer dan de helft van haar gebied in het niet-vlakke deel liggen. Verder komen er nog boeren voor die voor de zelfvoorziening produceren. Voor hen is ook de seizoensarbeid in de exportlandbouw belangrijk, en tot voor kort hadden ze vaak min of meer feudale arbeidsrelaties met de grootgrondbezitters.

Tijdens het tweede gewas in de natte tijd van 1983 was er een 100 ha onder

irrigatie, vooral op het staatsbedrijf. Het overige bouwland wordt gebruikt voor de zelfvoorziening, door zowel kleine en middelgrote veehouders als koöperaties en het staatsbedrijf. Van het vlakke deel is momenteel ca. 12% bouwland.

De rest is weidegrond, voor bijna de helft echter volkomen verwaarloosd zodat daar nog slechts struiken staan.

De produktie en de organisatie van de koöperaties en het staatsbedrijf hebben zich nog niet uitgekristalliseerd.

De twee nieuwste koöperaties hebben te weinig grond gekregen om een redelijk bestaan uit te kunnen verwerven. Binnen enkele jaren moeten deze koöperaties vergroot worden om voldoende produktief te kunnen zijn.

Omdat, na de initiële konfiskaties, voor de landhervorming via onteigening en herverdeling weinig mogelijkheden meer liggen, is men aangewezen op grond van het staatsbedrijf of normale aankoop van gronden.

De potenties van het landbouwkundig gebruik hangen in San Luís in de eerste plaats af van de mogelijkheid tot irrigatie.

Deze mogelijkheid bestaat echter slechts voor een beperkte oppervlakte, niet te ver van de Río Coco. Voor de eerste, tweede en derde oogst bedraagt deze 200, 800, respectievelijk 100 ha; voor de laatste, die van de droge tijd gelden nog een paar beperkingen aan de zaai.

Zonder de mogelijkheid tot aanvulling van de natuurlijke watervoorziening van het gewas door irrigatie, wordt de potentie van het land vooral bepaald door regenval, bodem en reliëf. Beperkingen die hieruit voortkomen zijn veel moeilijker voldoende te verminderen en investeringen hierin zijn niet voldoende efficiënt omdat de produktiviteit van de grond laag blijft ten gevolge van de onregelmatige neerslag.

Voor akkerbouw en veeteelt zijn beheersmaatregelen nodig die rekening houden met de draagkracht van de natuurlijke omstandigheden. Belangrijk zijn die, gericht op de bodemkonservatie, vooral ten behoeve van een betere waterbeschikbaarheid, in de landbouw zelf, door teelt- en grondbeweringsmaatregelen, maar ook op het nivo van de vallei, door herbebossing. In de veeteelt is een juiste beweiding en het toepassen van een juist weidebeheer belangrijk, onder andere om te voorkomen dat de bodems uitgeput raken of eroderen.

In vergelijkbare situaties in de direkte omgeving van San Luís blijken kleine

veranderingen in de traditionele produktiemethode en keuze van gewasvariëteiten de opbrengsten te kunnen doen toenemen, terwijl de bodemvruchtbaarheid bijvoorbeeld meer in stand wordt gehouden.

De koöperaties zullen tenminste hun eigen verbruik van basisvoedselgewassen moeten dekken. De lage opbrengsten in de tradionele landbouw maken het wel noodzakelijk dat betrekkelijk grote oppervlaktes aangewend moeten worden voor de zelfvoorziening van de koöperatie.

Het lijkt te verwachten dat de produktie toch op vrij traditionele wijze zal blijven plaatsvinden, niet alleen door de geschetste overgangsproblemen, maar ook bijvoorbeeld doordat de sterke uitbreiding van het aantal koöperaties van dit moment het gebrek aan technische assistentie groter zal maken.

De veeteelt biedt de meeste potenties voor ontwikkeling van het niet irrigeerbare deel van San Luis, of de produktie nu georganiseerd is in een staatsbedrijf, koöperatie of middelgrote en grote bedrijven.

Ook de veeteelt wordt ernstig beperkt door het vóorkomen van de lange droge periode.

De samenstelling van het grasland kan verbeterd worden, vooral ten behoeve van een hogere voedingswaarde. De veebezetting moet vrij matig blijven, en gekombineerd worden met een systeem van wisselende beweiding van verschillende weiden. Voor een hoger rendement van de gronden is bijvoeding in de droge tijd echter noodzakelijk. Het vee in San Luis is voornamelijk traditioneel en heeft een geringe produktiviteit, vooral wat betreft de melkproduktie. Verbetering van de genetische samenstelling vergt veel investeringen en is pas zinnig wanneer verstrekking van bijvoeder gegarandeerd is, alsmede een beter veterinaire zorg. De extensieve veeteelt, zoals die tot op heden in San Luis bedreven is, past in feite het beste binnen een grootschalig systeem van "ranching", waarin naast gronden in San Luis ook gronden in een ander klimaatstype nodig zijn. Voor een koöperatie zou dit in het algemeen betekenen dat men zich zou toelagen op het vetmesten van gekocht vee, in het regenseizoen; in de droge tijd zou men zich op andere activiteiten moeten toelagen.

Bos is in San Luis soms de enige juiste bestemming van de grond (in erosiegeulen, rivieroeveren en op steile hellingen) door haar bodemkonserverende kwaliteiten. Hier en in andere gevallen heeft bosbouw, behalve dat ze een positieve bijdrage aan de ecologie levert, ook een economische waarde door levering van vooral brandstof. De opzet van het produktiekollektief voor de houtskoolbranderij noodzaakt ook een verzekering van de bosproduktie. Op de heiligen blijkt een combinatie van verspreide dennen, die een waardevolle houtsoort opleveren, een goede vorm van grondgebruik.

Voor de toekomst kan worden vastgesteld dat de werkgelegenheid verzekerd moet worden, voor de toenemende bevolking van Somoto en vooral ook voor die van de vallei zelf.

De bestaande plannen betreffen, behalve genoemde nederzettingen en koöperaties, het staatsbedrijf. Men wil de irrigatie uitbreiden om de produktie van tabak te doen toenemen en die van verbeterd zaaigoed van basisgranen te introduceren. Echt uitgewerkte plannen hanteert men niet; maar de aanzet ervan ligt wel vast.

Voor de toekomstige ontwikkeling van het dal door de overheid zijn er twee hoofdlijnen voor ontwikkeling aannemelijk. Eén heeft als uitgangspunt ontwikkeling met de huidige bezitsverhoudingen, d.w.z. nadruk op de staatsbedrijven. De ander ontwikkeling waarbij een groot deel van de in handen van de staat zijnde gronden afgestoten wordt naar de koöperaties.

De twee varianten worden wat betreft hun gevolgen met elkaar vergeleken op een aantal punten, zoals werkgelegenheid en mogelijkheid tot vluchtelingenopvang. Hieruit blijkt dat de tweede variant mogelijkheden biedt tot het vestigen van een nieuwe nederzetting met als bestaansbron landbouw.

7.4 Konklusies en aanbevelingen

7.4.1 Konklusies

- Water is de belangrijkste beperkende faktor voor de landbouw in San Luis;
- irrigatie is slechts voor een zeer beperkt deel van het dal mogelijk;
- Worden alle nu bestaande plannen wat betreft geïrrigeerde landbouw uitgevoerd, dan bestaat een grote kans, dat men meer irrigatiewater nodig heeft, dan de Río Coco kan leveren;
- slechts een beperkte oppervlakte van het dal is geschikt voor intensief gebruik;
- grote delen van de vallei worden momenteel onderbenut;
- ~~er heeft een sterke ontbossing in het dal plaatsgevonden;~~
- ~~voor zelfvoorzieningslandbouw in de vallei zal een familie minimaal 2 ha nodig hebben om in het levensonderhoud te voorzien; men moet hier bij het opzetten van een nieuwe nederzetting rekening mee houden, zeker als men niet voldoende technische assistentie kan verlenen;~~
- ~~bij kompaktering van de staatsbedrijven is er ruimte voor een nieuwe koöperatie of nederzetting;~~
- ~~richt een koöperatie zich op de veeteelt, dan is een meer intensieve veeteelt gewenst; bijvoeding van het vee zal zeker gedurende de droge tijd~~

202

- Er heeft een sterke ontbossing in het dal plaatsgevonden; natuurlijke regeneratie wordt tegengegaan door het gangbare weidebeheer (onjuist branden).
- Wat de zelfvoorzieningslandbouw betreft, zal een familie in het dal minimaal 2 ha nodig hebben om in het eigen levensonderhoud te kunnen voorzien.
- Bij kompaktering van de staatsbedrijven is er ruimte voor een nieuwe koöperatie of nederzetting.
- De ontsluiting binnen het dal is ontoereikend in de huidige situatie; de departementshoofdstad Somoto is een deel van het jaar niet bereikbaar.

7.4.2 Aanbevelingen

- De intensieve akkerbouw moet in de omgeving van de Rio Coco gekoncentreerd worden, in verband met de irrigatiemogelijkheden.
- Er moet niet teveel land onder irrigatie gebracht worden om moeilijkheden met de waterverdeling te voorkomen (bijvoorbeeld niet meer dan 200 ha gedurende de eerste gewascyklus).
- Verder van de Rio Coco verwijderd moet de aandacht gericht worden op de veeteelt (in hoofdzaak 'vetmesterij'); de produktie van akkerbouwgewassen zal daar beperkt blijven tot die voor de zelfvoorziening en, mogelijk bijvoeding van de veestapel.
- Men moet er bij het opzetten van een nieuwe nederzetting rekening mee houden, dat per familie minstens 2 ha nodig is voor de zelfvoorziening, zeker als er niet voldoende technische assistentie verleend kan worden.
- Bij vorming van een nieuwe koöperatie of nederzetting moet deze zich voor de verdiensten in hoofdzaak op de veeteelt richten.
- Richt een koöperatie zich op de veehouderij, dan is een meer intensieve vorm van veeteelt gewenst; bijvoeding van het vee zal zeker gedurende de droge tijd nodig zijn.
- Er moet een aanvang gemaakt worden met de herbebossing van het dal en de hellingen.
- Er moet een betere ontsluiting komen voor de verschillende bedrijven en koöperaties.
- Verder onderzoek is nodig naar het grondwaterpotentieel en de mogelijkheden to het bouwen van kleine dammen in de quebradas voor supplementaire irrigatie.

7.5 Evaluatie

In deze paragraaf bespreken we in hoeverre de gestelde doelen bereikt zijn en de volledigheid van het werk. De samenwerking en de relevantie voor Nicaragua

komen aan de orde in hoofdstuk 10.

De hoofddoelstelling was:

- het bundelen en uitbreiden van de voor de ontwikkeling van de vallei van belang zijnde informatie.

Dit rapportdeel vormt een basis voor verdere studie en planvorming rond het dal van San Luis. We kunnen stellen, dat aan de hoofddoelstelling voldaan is. Het is redelijk gelukt een overzicht te krijgen van de bestaande informatie over de vallei. Zo bleken er bijvoorbeeld van een deel van de vallei verschillende bodemstudies te bestaan. Ook vonden we na enig speurwerk een complete reeks (11 jaar) afvoergegevens van de Rio Coco. Verder zijn we in Managua onder meer op zoek geweest naar het verslag van enkele boringen in het dal, die informatie zouden moeten opleveren over het grondwaterpotentieel; het is uiteindelijk niet gelukt deze in handen te krijgen. In zulke gevallen aangegeven waar de informatie vermoedelijk te achterhalen is. Een compleet overzicht van de beschikbare informatie is opgenomen in paragraaf 7.1 van het deelrapport over San Luis.

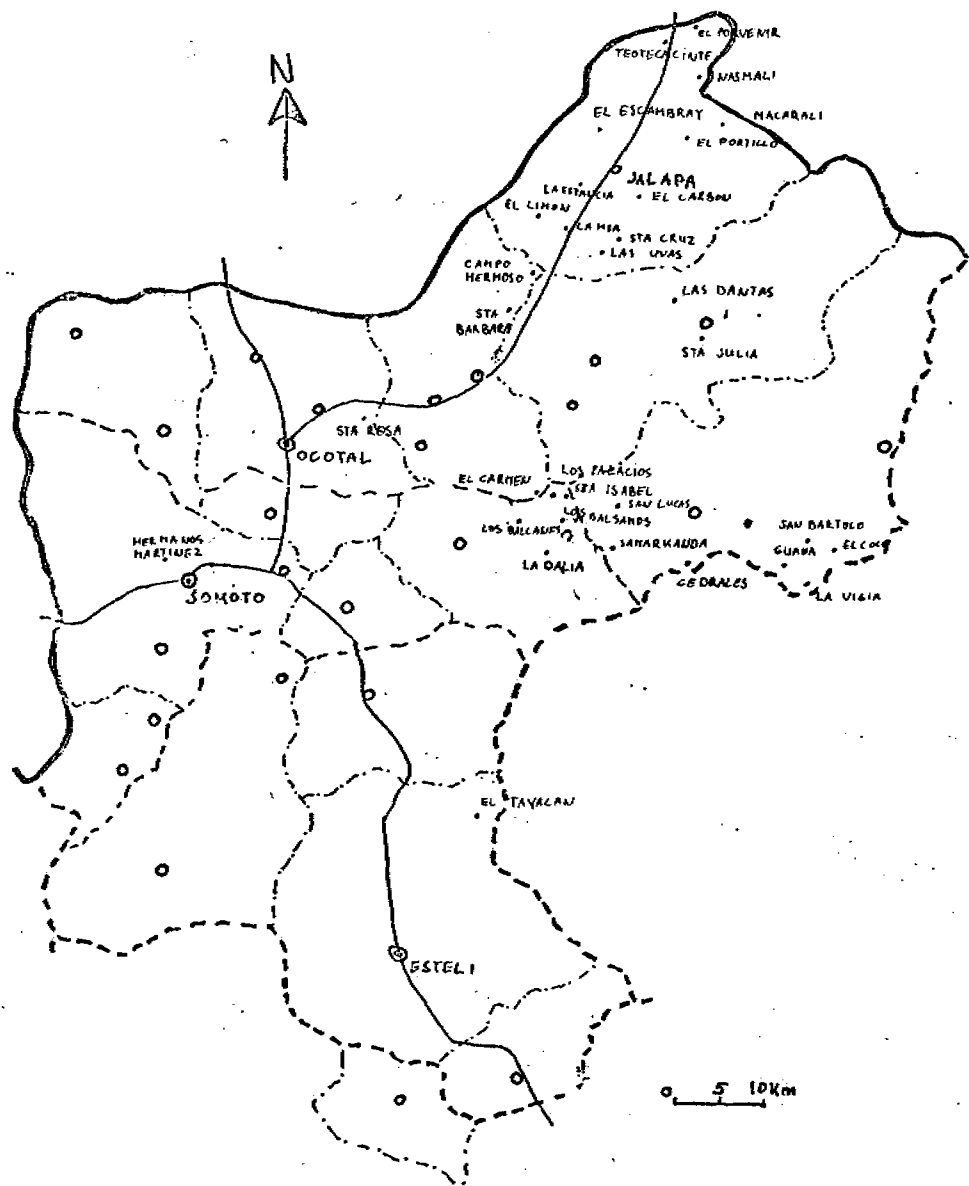
Ook is getracht de basisinformatie uit te breiden. Hieraan is slechts in beperkte mate voldaan. Een voorbeeld is te vatten onder het kopje bevolking: met behulp van informatie uit verschillende bronnen is het gelukt een schatting te maken van de bevolking van de vallei. Ook is inzicht verkregen in het grondbezit en de manier van landbouw (en veeteelt) bedrijven, en de voornaamste moeilijkheden van de boer.

De gevolgde werkwijze heeft een hoop informatie opgeleverd. We hebben zoveel mogelijk mensen benaderd, die op de een of andere manier bij het dal betrokken zijn, zodat alle meningen in de loop der tijd wel aan bod zijn gekomen. In totaal zijn met zo'n 35 informanten gesprekken gevoerd, waarvan ongeveer de helft uit het dal zelf. Nadeel van deze methode is, dat ze nogal tijdrovend is. Ook is er onvoldoende systematisch gewerkt; zo zijn de officiële vertegenwoordigers van de ATC en de FAGANIC niet aan het woord gekomen, deels door tijdgebrek, maar ook omdat wij vermoedden, dat wij hun meningen wel ongeveer kenden. Achteraf zien wij dit toch als een gemis.

Een andere beperking bij het doen van de studie was de aanwezige kennis in de (sub)groep. We hebben deels buiten de eigen disciplines gewerkt, waardoor op sommige gebieden onvoldoende voorkennis aanwezig bleek.

Uit het voorgaande mag wel blijken, dat men voorzichtig moet zijn met de planvorming met als enige basis deze studie. Voor men werkelijk tot planvorming overgaat, is verder onderzoek onontbeerlijk.

hoofdstuk 8

• nieuwe nederzettingen

HOOFDSTUK 8 NIEUWE NEDERZETTINGEN IN REGIO I

Deze studie over de planning van nieuwe nederzettingen in Regio I is één van de vervolgstudies op de studie van onze groep over de nieuwe nederzetting Los Hermanos Martínez in de vallei San Luís. In deze laatstgenoemde studie, verricht in de eerste periode van ons verblijf in Nicaragua, zijn de redenen voor de verhuizing van de bewoners, de planning en uitvoering van de nederzetting en landbouwproductie, en de ontwikkelingsmogelijkheden bestudeerd. Hierdoor kregen we een eerste indruk van de problematiek rond nieuwe nederzettingen. Met deze vervolgstudie willen we die indruk verdiepen.

Er ligt ook een duidelijk verband tussen deze studie over nieuwe nederzettingen en de studie over de ontwikkeling van de vallei San Luís. De landbouwontwikkeling in de valleien, gekoppeld aan de concentratie van de bevolking, is een door de overheid gestuurde combinatie van ontwikkelingslijnen. Het stichten van nieuwe nederzettingen heeft, naast het vergroten van de veiligheid, het opvangen van vluchtelingen en het bieden van betere voorzieningen aan de bevolking, als doel de landbouw in de valleien te ontwikkelen en de productie te verhogen.

8.1 Verantwoording

8.1.1 Probleembeschrijving

Een middel om de woon- en leefsituatie van de bevolking te verbeteren is het concentreren van de verspreid op marginale gronden wonende bevolking in nieuwe nederzettingen in de vruchtbare valleien. Door concentratie ontstaat een breder draagvlak voor voorzieningen en kan er beter instructie en voorlichting gegeven worden waardoor bijvoorbeeld met behulp van betere landbouwmethodes de landbouwproductie verhoogd zou kunnen worden. Bovendien bieden de gronden in de valleien meer mogelijkheden voor de landbouw dan de marginale en versnipperde gronden op de hellingen.

De sterk toegenomen agressie van de contras in de grensgebieden heeft de noodzaak voor deze verhuizing en concentratie vergroot. Door concentratie worden mogelijkheden voor zelfverdediging geschapen. De overheid is daarom versneld overgegaan tot het ten uitvoer brengen van de plannen voor nieuwe nederzettingen.

In Regio I zijn 30 nieuwe nederzettingen gepland, waarvan er nu 12 in uitvoering zijn. Bij de uitvoering zijn zeer veel instanties betrokken; de *Gobierno Regional* heeft de coördinatie. Door de grote druk die er door de mili-

taire situatie wordt uitgeoefend op de uitvoering van de nieuwe nederzettingen, en door de moeilijke situatie waarin Nicaragua zich bevindt, met name op financieel gebied, is het onvermijdelijk dat er tal van problemen spelen bij de planning en uitvoering van nieuwe nederzettingen in Regio I. Tot op heden staat er echter nog weinig op papier over de in uitvoering zijnde nederzettingen, over de aanpak, de voortgang, de problemen bij de uitvoering, en eventuele oplossingen voor die problemen. Een overzicht hiervan is dan ook zeer wenselijk, vooral met het oog op de uitvoering van andere nieuwe nederzettingen. Bij de planning en uitvoering daarvan kan dan gebruik gemaakt worden van de ervaringen, die opgedaan zijn bij de eerste 12 nieuwe nederzettingen in Regio I.

8.1.2 Doelstelling

In deze studie willen we een begin maken met de evaluatie van de planning en uitvoering van de eerste 12 nieuwe nederzettingen in Regio I, door een overzicht te geven van deze nederzettingen en van de belangrijkste door ons gesignaleerde problemen die gespeeld hebben of nog spelen bij de planning en uitvoering daarvan. Voor die problemen trachten we oplossingen of oplossingsrichtingen aan te geven.

De participatie van de bevolking in de planvorming is hierbij een speciaal aandachtspunt vanwege het belang dat we hechten aan de mogelijkheid voor de betrokken bevolking om invloed uit te oefenen op zaken die direkt te maken hebben met hun woon- en leefsituatie.

8.1.3 Uitgangspunten

Uitgangspunten bij deze studie zijn:

- . het nationale beleid
- . de financiële mogelijkheden van overheid en bevolking
- . het zoveel mogelijk samenwerken met de bij de planning en uitvoering van nieuwe nederzettingen betrokken instanties en bevolkingsgroeperingen.

Toelichting

Het eerste uitgangspunt -we werken binnen het overheidsbeleid- betekent een beperking in ons werk. We stellen het nederzettingenbeleid van de overheid op zich niet ter discussie, maar gaan alleen in op de uitvoering van dat beleid in Regio I: de planning en organisatie van de bouw, de vorming van de koöperatie, en de participatie van de bevolking daarin.

Behalve dat de aanbevelingen politiek haalbaar moeten zijn, zullen ze ook financieel haalbaar moeten zijn voor de overheid en de betrokken bevolking.

Getracht moet worden zo min mogelijk afhankelijk te zijn van externe financiering, om de (politieke) onafhankelijkheid zo veel mogelijk te kunnen behouden. Dit geldt op makro-nivo voor het land Nicaragua, en op mikro-nivo voor de bevolking in de nieuwe nederzettingen die, georganiseerd in een koöperatie, zo onafhankelijk mogelijk van de overheid zal moeten zijn. Door de slechte financiële positie van Nicaragua zal men echter voor de wederopbouw en ontwikkeling van het land giften en (zachte) leningen nodig hebben.

Om kennisoverdracht mogelijk te maken, om gebruik te kunnen maken van waardevolle plaatselijke kennis en informatie, en om daardoor de studie zinvol en bruikbaar te kunnen laten zijn, is samenwerking met de betrokken instanties noodzakelijk. Bij de werkwijze wordt hier nog verder op ingegaan.

8.1.4 Randvoorwaarden

De belangrijkste randvoorwaarden die ons werk, met name gedurende de periode in Nicaragua, sterk beïnvloed hebben zijn:

- . de militaire situatie
- . de beschikbare informatie
- . de beperkte tijd.

Toelichting

De gevaarlijke situatie in grote delen van Regio I heeft het ons onmogelijk gemaakt andere nieuwe nederzettingen dan Los Hermanos Martínez te bezoeken. Zowel PRONORTE als de Gobierno Regional achtten het te riskant voor ons om de valleien waar de andere nederzettingen gebouwd worden te bezoeken. Hierdoor kon aan een belangrijk deel van het derde uitgangspunt, namelijk samenwerking met betrokken bevolkingsgroepen, niet voldaan worden.

Bovendien werd de beschikbare informatie daardoor beperkt: eigen waarneming was niet mogelijk. We waren afhankelijk van schriftelijke informatie en van gesprekken met betrokken instanties. In die gesprekken was de taal vaak een barriere, waardoor over het algemeen de gesprekken minder informatie opleverden dan wij hoopten.

In totaal is in Nicaragua maar een periode van zes weken besteed aan de studie over nieuwe nederzettingen in Regio I. Het feit dat we daarvoor al bezig waren met onderdelen van de nederzettingenpolitiek heeft wel tot gevolg gehad dat we bij het begin van deze vervolgstudie al enigszins bekend waren met de problematiek. Toch was de beschikbare tijd erg kort en hebben we ons in ons onderzoek noodzakelijkerwijs erg moeten beperken.

8.2 Werkwijze

Voor een groot deel heeft ons werk een inventariserend karakter gehad. Met als uitgangspunt de voor de evaluatie van Los Hermanos Martínez opgestelde criteria, waar volgens ons een goede planning aan moet voldoen, en de in die evaluatie gekonstateerde problemen, hebben we gesprekken gevoerd met bij de planning van nieuwe nederzettingen betrokken instanties. Op deze wijze hebben we getracht te achterhalen of deze problemen ook bij andere nieuwe nederzettingen gespeeld hebben of nog spelen, en welke andere problemen men daar eventueel gekonstateerd heeft. In deze gesprekken hebben we eveneens een beeld proberen te krijgen van de verschillende soorten nederzettingen, de planning en de voortgang bij de uitvoering. Daarvoor hebben we ook gebruik gemaakt van de voortgangsrapporten en vergaderingsverslagen van de Gobierno Regional, en literatuur van andere instanties, met name van Reforma Agraria.

In onze eerste werkopzet stond het planningsmodel centraal. Daaronder verstonen we het geheel van:

- . tijd-werk-schema
- . verantwoordelijkhedenstructuur
- . de financiële planning
- . organisatie, samenwerking, coördinatie en evaluatie.

We wilden nagaan welk planningsmodel de verschillende instanties hanteerden bij de planning van de verschillende nieuwe nederzettingen, om daarna deze modellen in hun uitvoering met elkaar te vergelijken op grond van de criteria, die bij de studie over Los Hermanos Martínez opgesteld waren. Een vergelijking bleek echter niet zinvol, daar bij de verschillende nederzettingen eigenlijk steeds hetzelfde model, dat van de Gobierno Regional, toegepast werd. Dat model is opgesteld na een snelle evaluatie van de gang van zaken rond Los Hermanos Martínez.

We hebben ons daarom gekoncentreerd op de bij de planning en uitvoering gekonstateerde problemen. In plaats van het formuleren van een ideaal planningsmodel, op grond van de vergelijking en evaluatie van de verschillende modellen, is het einddoel van deze studie nu het formuleren van aanbevelingen, opdat in de toekomst bij gelijksoortige projecten bepaalde problemen verkleind of voorkomen kunnen worden.

We hebben ernaar gestreefd instanties die een belangrijke inbreng hebben in de planning en uitvoering van nieuwe nederzettingen (met name SETER) bij ons werk te betrekken. Echte samenwerking is echter niet van de grond gekomen, wel was er sprake van informatieoverdracht. Hoewel we goede contacten hadden met het SETER, -een vertegenwoordiger daarvan zat in de contraparte-, was zeer waarschijnlijk het verschil in aanpak te groot om tot uitwisseling van ideeën en gezamenlijk werken te kunnen komen.

8.3 Samenvatting deelrapport

Het deelrapport bestaat uit drie hoofdstukken:

1. Beschrijving van de nederzettingen in Regio I
2. Belangrijkste problemen
3. Aanbevelingen.

Het eerste hoofdstuk geeft een overzicht van de nieuwe nederzettingen in Regio I. Daartoe wordt allereerst een opsomming gegeven van de 30 geplande nederzettingen. Veel informatie daarover konden we halen uit het "voorstel voor de vorming van rurale nederzettingen" van het MIDINRA. Ook wordt kort aandacht geschonken aan een niet-geplande, spontaan ontstane nieuwe nederzetting: Motuse in de vallei San Luís.

Om een beter overzicht te krijgen van de verschillende nederzettingen, en de verschillen daartussen en de gevolgen van die verschillen voor planning en uitvoering duidelijk aan te kunnen geven, hebben we een indeling gemaakt in verschillende types. Op grond van de herkomst van de bewoners, van belang voor onder andere de vorming van de coöperatie en de mogelijkheden voor participatie, is een indeling in vier types gemaakt:

- a. voor vluchtelingen, aangekomen in een voor hen nieuw gebied
- b. voor verspreid wonende bevolking uit het betreffende gebied
- c. voor arbeiders van een bestaande UPE
- d. voor mensen met militaire of militante achtergrond.

Het grootste verschil bestaat er tussen de types a. en c.. Bij nederzettingen van het type a. is het hoofddoel de opvang van vluchtelingen. Bij de planning zal veel aandacht geschonken moeten worden aan de lokatiebepaling en aan de eerste opvang van de mensen. Het primaire doel van de arbeidersnederzettingen (type c.) is het verdedigen van het bedrijf en de daar werkende bevolking. Dat de toekomstige bewoners van de nederzetting al permanent werkzaam zijn in de UPE belemmert de mogelijkheden van zelfbouw van de woningen en voorzieningen. Een andere type-indeling is gemaakt op basis van de middelen van bestaan. Ook hier hebben we vier types onderscheiden:

1. verbouw van basisvoedselgewassen voor autokonsumptie, extra inkomsten verkregen binnen de coöperatie
2. verbouw van basisvoedselgewassen voor autokonsumptie, extra inkomsten verkregen buiten de coöperatie
3. verbouw van handelsgewassen
4. inkomsten uit werken buiten de coöperatie op een UPE.

Hierbij moet opgemerkt worden dat type 4 en het hierboven genoemde type c. hetzelfde zijn.

Bij type 3 worden in tegenstelling tot de types 1 en 2 geen basisvoedselgewassen verbouwd. De aanvoer van levensmiddelen zal dus verzekerd moeten

worden. Ook is technische assistentie van groot belang (evenals bij nederzettingen van het type 1) om de produktiemethoden te verbeteren en de produktie te verhogen. Bij type 2 is een goede sociale organisatie nodig om het werk in de koöperatie en de extra inkomsten door het werk in de UPE eerlijk te verdelen.

Het bleek niet mogelijk of zinvol type-indelingen te maken gebaseerd op andere voor de planning en uitvoering van nieuwe nederzettingen belangrijke factoren, zoals de grootte van de nederzetting en de ligging.

Omdat we onze aandacht in deze studie met name gericht hebben op de in uitvoering zijnde nederzettingen, worden deze, 12 in totaal, gedetailleerder beschreven. Onder andere wordt aangegeven tot welke types de nederzettingen behoren, wie verantwoordelijk is voor de bouw, en in welke fase de uitvoering is. Op Los Hermanos Martínez na liggen alle in uitvoering zijnde nederzettingen in het noordoosten van Regio I, de meeste zijn in de beginfase van uitvoering. In de eindfase zijn Los Hermanos Martínez, La Estancia in de vallei Jalapa, en El Coco in de vallei Quilalf. Bij de bouw zijn vooral het MINVAH en de Gobierno Regional betrokken.

In de meeste van deze nieuwe nederzettingen worden koöperaties opgericht. Om die reden wordt in het deelrapport aandacht geschonken aan koöperaties in het algemeen, en specifiek aan koöperatievormen die in Nicaragua voorkomen. Als laatste onderdeel van de beschrijving van de nederzettingen in Regio I wordt ingegaan op de planning van de nieuwe nederzettingen. Beschreven wordt onder andere het aktiviteitenschema van het SETER voor de uitvoering van een nieuwe nederzetting, en de (mogelijkheden voor) participatie van de bevolking in de planning en uitvoering.

In hoofdstuk 2 van het deelrapport worden de belangrijkste problemen beschreven die door ons en anderen (het SETER, de UNAG en het FSLN) gekonstateerd zijn bij de uitvoering van nieuwe nederzettingen. Dit zijn vooral organisatorisch-technische problemen. Voordat ingegaan wordt op deze problemen, worden eerst vier hoofdproblemen beschreven, die algemeen gelden voor de planning en uitvoering op dit moment in Nicaragua. Dat zijn de volgende problemen:

- gebrek aan financiële middelen
- laag opleidingsnivo, gebrek aan kader
- de militaire situatie
- de regionale organisatie en planning.

De achtergrond van deze problemen is geschetst in de hoofdstukken 2 t/m 5. Bij de planning en uitvoering van nieuwe nederzettingen komen deze vier problemen tot uiting in:

- gebrek aan materialen en machines
- huisontwerp van het MINVAH
- gebrek aan gekwalificeerd personeel
- vertragingen door de onveilige situatie
- gebrek aan koördinatie en samenwerking
- autokonstruktie
- participatie
- inkomsten in de eerste periode.

Deze problemen, de oorzaken ervan en de gevolgen voor de uitvoering van nieuwe nederzettingen worden beschreven. Bovendien wordt ingegaan op de maatregelen die op dit moment al genomen worden om de problemen te verkleinen of te voorkomen.

Het derde, en laatste, hoofdstuk bevat de aanbevelingen. Deze zijn gesplitst in drie delen:

- . algemene voorwaarden
- . oplossingsrichtingen voor problemen
- . opmerkingen over het tijd-werk-schema.

Er zal een aantal voorwaarden gesteld moeten worden aan de lokatie en de opzet van de nederzetting en koöperatie om te bereiken dat de doelen die nagestreefd worden met de nieuwe nederzettingen gehaald kunnen worden, en de koöperatie in de toekomst onafhankelijk en zelfstandig kan gaan funktionieren. Wij hebben drie soorten voorwaarden onderscheiden: lokatievoorwaarden, voorwaarden voor de opzet en uitvoering van een nieuwe nederzetting, en voorwaarden met betrekking tot participatie.

Met betrekking tot de in hoofdstuk 2 gekonstateerde problemen zijn konkrete aanbevelingen gedaan, die oplossingsrichtingen aangeven voor deze problemen. Deze aanbevelingen richten zich met name op de benodigde activiteiten en koördinatie, de materiaalvoorziening en de participatie. In 8.4 worden deze aanbevelingen op een rijtje gezet; in het deelrapport staan ze uitgebreider beschreven: de redenen worden aangegeven, en de akties die ondernomen moeten worden.

Het tijd-werk-schema is in het eerste hoofdstuk van het deelrapport al beschreven; in hoofdstuk 3 worden enkele evaluatieve opmerkingen daarover gemaakt. De belangrijkste konklusies worden in 8.4 beschreven.

In het deelrapport over nieuwe nederzettingen in Regio I wordt slechts zeer summier aandacht geschonken aan de sociaal-organisatorische aspecten van een nieuwe nederzetting. Deze aspecten zijn van groot belang en hebben veel invloed op het funktionieren van een koöperatie en het wonen en werken in de nieuwe nederzetting. Hiervoor kon echter alleen informatie van en onderzoek in de

nieuwe nederzetting Los Hermanos Martínez gebruikt worden. Met betrekking tot deze aspecten staat over andere nederzettingen weinig op papier, en eigen onderzoek was in verband met de militaire situatie en de beperkte tijd niet mogelijk. Om die reden is het stuk over de sociale organisatie van een nieuwe nederzetting opgenomen in het deelrapport over Los Hermanos Martínez.

8.4 Konklusies en aanbevelingen

Bij de planning van nieuwe nederzettingen zal met de volgende voorwaarden rekening gehouden moeten worden:

Lokatievoorwaarden

- binnen redelijke afstand van een bruikbare drinkwaterbron
- een in alle seizoenen redelijk begaanbare weg ernaartoe
- de veiligheid moet gegarandeerd kunnen worden
- voldoende landbouwgrond of werkgelegenheid
- voldoende bouwgrond voor de nederzetting.

Voorwaarden voor de opzet en uitvoering van de nederzetting

- geoefende en bewapende milicia
- transport voor de verhuizing
- inkomsten voor de beginperiode
- goede organisatie van de bevolking
- kennis van administratie, handel en landbouwtechnologie
- voldoende landbouwgrond met voldoende potenties
- een redelijk nivo van tijdelijke en permanente voorzieningen

Voorwaarden met betrekking tot participatie

- mogelijkheden binnen het politieke systeem
- beschikbaarheid van een voortrekker
- aanwezigheid van de wil om zich te organiseren bij de bevolking
- beschikbaarheid van faciliteiten
- voldoende tijd in het planningsproces
- voldoende informatieoverdracht van de planvormen aan de bevolking
- representativiteit van de participatieve organisatie.

De problemen die spelen tijdens de bouw van de nederzetting hebben, bijna alle, vertragingen in de uitvoering tot gevolg. In verband met de militaire situatie is echter haast geboden bij de uitvoering van de nieuwe nederzettingen en is vertraging dus zeer ongewenst. Oplossingen voor de problemen zijn echter moeilijk te geven, aangezien een groot deel ervan verband houdt met het gebrek aan financiën en de militaire situatie in Nicaragua. Voor deze beide hoofdproblemen kunnen wij geen oplossingen aandragen: op regionaal nivo zijn dat de randvoorwaarden waarbinnen gewerkt moet worden.

We hebben wel een aantal aanbevelingen geformuleerd, die richtingen aangeven tot het verkleinen van de problemen:

- het onderzoek van identifikatie van de bevolking moet als eerste activiteit in de planning worden opgenomen
- er moet één instantie de eindverantwoordelijkheid hebben voor het vooronderzoek en het opstellen van de 'fichas'
- de fichas moeten zo vroeg opgesteld worden dat de informatie voedsig benut kan worden in de planning
- bij het vooronderzoek gebruik maken van leden van de juntas de directiva of van 'natuurlijke' leiders
- zo mogelijk voor de verhuizing van de mensen beginnen met vorming en opleiding
- het beschikbaar stellen van wapens moet met hoge prioriteit vóór de verhuizing plaatsvinden
- moment van verhuizing zo mogelijk afstemmen op andere projecten in verband met hergebruik van schaarse middelen
- het topografisch onderzoek en het werk van de nivellering van het terrein hebben een hoge prioriteit
- het MINVAH-centraal benaderen voor een meer flexibele houding ten opzichte van de ontwerpen voor de huizen en de nederzetting
- inrichten van buffervoorraden van bouwmaterialen, centraal in het gebied waar de nieuwe nederzettingen gebouwd worden
- reguleren en coördineren van alle distributiesystemen voor het transport van bouwmaterialen
- bij de bouw zo veel mogelijk gebruik maken van materialen die in de zone te vinden zijn of gemaakt kunnen worden
- de bevolking in een vroeg stadium betrekken bij de planning door ze mede te laten kiezen uit verschillende ontwerp-alternatieven
- de bevolking moet ook mee kunnen beslissen over de middelen van bestaan van de koöperatie
- autokonstruktie is een goede methode om de mensen te betrekken bij de bouw en inrichting van de nieuwe nederzetting
- men moet meer aandacht geven aan de sociale organisatie van een nederzetting en koöperatie.

Uit het tijd-werk-schema blijkt dat de prioriteit gelegd wordt bij het vergroten van de veiligheid van de bevolking. Dit blijkt onder andere uit de korte voorbereidingstijd en de zeer snelle verhuizing van de bevolking naar de nieuwe nederzetting. Het is echter niet reëel te denken dat in de vierde week na de start van alle werkzaamheden de bevolking al kan verhuizen, en dat na 11 weken alle voorbereidingen afgerond en de plannen gemaakt zijn. In ieder

geval zal voor alle activiteiten meer tijd ingeruimd moeten en kunnen worden, wanneer de noodzaak van een snelle verhuizing, in verband met de veiligheid van de bevolking, verdwenen is.

Naast dit tijd-werk-schema voor de uitvoering van een nieuwe nederzetting zal ook een totaal-schema gemaakt moeten worden, waarin de fasering van de verschillende nederzettingen staat aangegeven, rekening houdend met de financiële mogelijkheden, de capaciteit van de betrokken instanties, roulatie-mogelijkheden van machines en tijdelijke voorzieningen, en de noodzaak van een spoedige verhuizing van de betrokken bevolkingsgroepen.

8.5 Evaluatie

Bij de randvoorwaarden (8.1.4) en de werkwijze (8.2) zijn al enige evaluatieve opmerkingen gemaakt, met name over de invloed van de militaire situatie op ons werk en over hoe de samenwerking met de bevolking en de verschillende plannings-instanties verlopen is.

In deze slotparagraaf van het hoofdstuk over 'nieuwe nederzettingen in Regio I' willen we ingaan op de inhoud van deze studie.

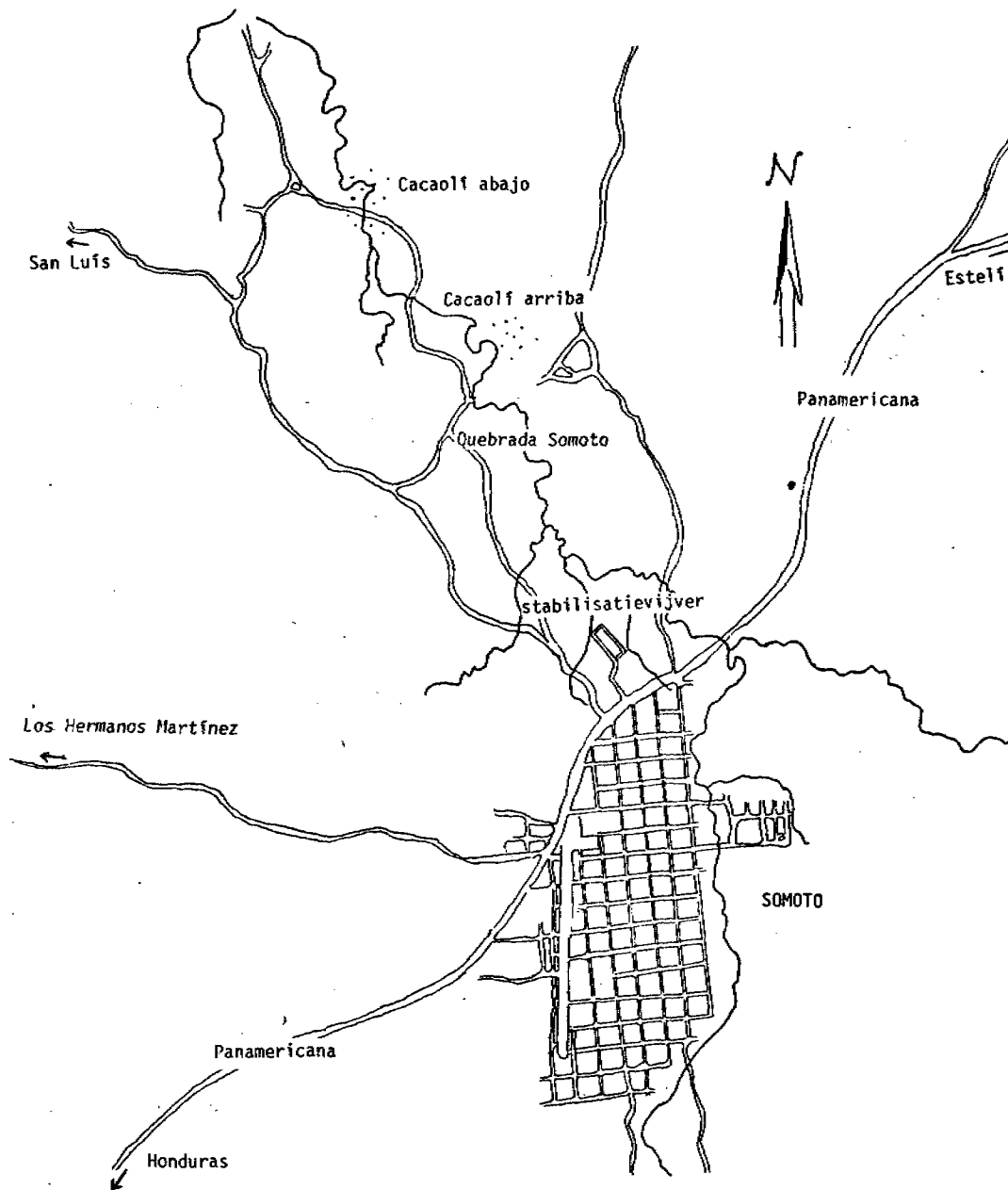
Zoals al eerder gesteld is, hebben we ons sterk moeten beperken in het onderwerp. Mede door de aard van ons werk met betrekking tot Los Hermanos Martínez, en de contacten die wij hadden met de Unidad de Proyectos Especiales (een afdeling binnen het SETER, die zich speciaal bezig houdt met de nieuwe nederzettingen), hebben wij ons in Nicaragua vooral bezig gehouden met de technisch-organisatorische aspecten van de uitvoering van een nieuwe nederzetting. Weer terug in Nederland hebben we ons bovendien gericht op de participatie van de bevolking in de planvorming rond een nieuwe nederzetting. De verhuizing naar een nieuwe nederzetting grijpt namelijk zeer sterk in het leven van de betrokken bevolking in. Om die reden is het wenselijk en voor een goed verloop noodzakelijk de bevolking in een vroeg stadium te betrekken bij de planvorming.

Dat we deze aspecten bekeken hebben, heeft tot gevolg gehad dat we andere zaken hebben moeten laten liggen. Zo is geen aandacht besteed aan het ontwikkelen van alternatieven voor het nederzettingenbeleid (bijvoorbeeld het vergroten en versterken van de bestaande nederzettingen, of het verbeteren van de levensomstandigheden in de oorspronkelijke woongebieden door technische assistentie, kredietverlening, mobiele voorzieningen, betere ontsluiting, etc.). Ook de lokatiebepaling, die samenhangt met een evenwichtige spreiding van voorzieningen en de ontwikkeling van de valleien, is geen object van studie geweest. Een derde onderwerp dat door tijdgebrek niet door de groep behandeld kon worden, maar dat zeker interessant en zinvol was geweest, is de fasering van de uitvoering. Er zou dan onder andere ingegaan moeten worden op de priori-

teit-stelling bij de uitvoering van de verschillende nederzettingen en de redenen daarvoor. In de studie over nieuwe nederzettingen in Regio I is beperkt aandacht besteed aan de vorm en vorming van de koöperaties in de nederzettingen. In alle nederzettingen (uitgezonderd die voor UPE-arbeiders) worden koöperaties in de vorm van een CAS gesticht. Of dit nu wel zo wenselijk is, wat de voor- en nadelen ervan zijn en of er geen andere, betere, vormen mogelijk zijn, zijn vragen die we onszelf pas laat gesteld hebben en niet meer hebben kunnen beantwoorden.

De bestudering van de technisch-organisatorische aspecten en de participatie in de planvorming heeft geresulteerd in een overzicht van de planning en uitvoering van nieuwe nederzettingen, in een kritische beschouwing van belangrijke elementen daarbij, en in een groot aantal aanbevelingen. Deze aanbevelingen zijn gericht op enerzijds het voorkomen en verkleinen van gekonstateerde problemen bij de uitvoering, en anderzijds op het scheppen van mogelijkheden voor werkelijke participatie in de planvorming. Door de schriftelijke vorm kan het een basisstuk vormen, dat tot nu toe ontbrak. Dit basisstuk zal het uitgangspunt kunnen zijn voor verdere studie en discussie.

hoofdstuk 9

HOOFDSTUK 9 STABILISATIEVIJVERS VOOR REGIO I

In dit hoofdstuk wordt een beeld gegeven van de studie naar rioolwaterzuivering voor Regio I en het ontwerp ter verbetering van de rioolwaterzuivering van Somoto.

Deze studie staat los van de in de vorige hoofdstukken weergegeven studies over Los Hermanos Martínez en de planning nieuwe nederzettingen (zie hoofdstuk 1). In de eerste paragraaf wordt een verantwoording gegeven van deze studie. Daarna volgt een beknopte samenvatting en een weergave van de aanbevelingen. Tot slot is een poging gedaan de studie te evalueren op basis van de doelstellingen.

9.1 Verantwoording

In deze paragraaf wordt eerst aangegeven hoe het onderwerp van deze studie is afgebakend, daarna worden doelen uitgangspunten en randvoorwaarden van deze studie gegeven. Tot slot wordt ingegaan op de werkwijze die bij deze studie is gevolgd en de samenwerking met instanties in Nicaragua en met groepsleden.

9.1.1 Onderwerpafbakening

In de derde week van ons verblijf in Nicaragua is er een gesprek geweest met het INAA-Regio I over mogelijkheden om in samenwerking met hen een studie te verrichten. Dit gesprek was door ons aangevraagd omdat het onze bedoeling was dat een deel van onze activiteiten zich zou richten op een plan voor drinkwatervoorziening. Dit wilden we doen in samenwerking met het INAA.

In dit gesprek bleek echter dat er geen mogelijkheden waren om in Regio I iets zinvol op het gebied van drinkwatervoorziening te doen. In plaats daarvan werden door het INAA twee andere mogelijkheden aangegeven:

- 1 - een studie naar een rioleringsstelsel voor La Trinidad,
- 2 - een studie over het huidige functioneren van en alternatieven voor de rioolwaterzuivering van Somoto.

Geen van deze beide alternatieven sloot aan bij de overige ISP-activiteiten. Daarom is besloten dat de gezondheidstechnicus van de groep verder alleen zou werken, waar nodig geruggesteund door andere groepsleden. Op basis van persoonlijke voorkeur en omdat over rioolwaterzuivering wél en over rioleringsstelsels géén literatuur beschikbaar was is daarna gekozen voor het tweede alternatief.

Het rioolwater van Somoto wordt momenteel gezuiverd door een stabilisatievijver.

Deze stabilisatievijver, ook genaamd lagune, is aangelegd in 1967, met name om zuurstoftekort en vissterfte in de Quebrada Somoto, waar het rioolwater op geloosd wordt, te voorkomen. De laatste jaren zijn er steeds meer klachten over het slechte functioneren van de zuivering. Men vindt het geloosde water stinken en ongeschikt om vee mee te drinken.

In eerste instantie was afgesproken dat het doel van de studie zou zijn: ontwerp van een zuivering voor het rioolwater van Somoto. Naar aanleiding van een tweede gesprek met Leonel Bravo, responsable van INAA-Region I, is daar als tweede doelstelling aan toegevoegd: het schrijven van een handleiding voor het ontwerpen van stabilisatievijvers, met name voor Regio I in Nicaragua. De gedachte was dat het met behulp van zo'n handleiding mogelijk zou zijn om snel en eenvoudig tot het ontwerp van een stabilisatievijver voor een willekeurige stad in Regio I te komen. Bij het bestuderen van de literatuur bleek echter dat er reeds verschillende handleidingen bestaan, die niet in het kader van deze studie te verbeteren of te vereenvoudigen zijn. Buiten het kader van deze studie zal nog wel aandacht geschonken worden aan een vergelijking van de verschillende dimensioneringsmethoden voor stabilisatievijvers.

Tijdens de verdere samenwerking bleek het INAA ook nog geïnteresseerd in een overzicht van de mogelijkheden voor rioolwaterzuivering en een onderbouwing van de intuïtief al gemaakte keuze voor stabilisatievijvers als meest geschikte methode voor rioolwaterzuivering in Regio I. Ook werd het zinvol geacht aandacht te besteden aan de motieven om rioolwater te zuiveren.

De regionale minister van Regio I bleek in dit laatste ook geïnteresseerd, zodat dit gedeelte waarschijnlijk een zinvolle bijdrage kan zijn aan het overleg tussen het INAA en de regionale minister.

9.1.2 Doelen

Op basis van de wensen van het INAA zijn twee doelstellingen geformuleerd:

- 1 - Het geven van een aanzet voor een regionaal plan voor rioolwaterzuivering in regio I.
- 2 - Het maken van een ontwerp ter verbetering van de rioolwaterzuivering van Somoto.

De aanzet tot een regionaal plan is in dit rapport beperkt tot een beknopte beschrijving van de drink- en afvalwatersituatie en de bij rioolwaterzuivering betrokken instanties. Dit zal buiten het kader van deze ISP nog uitgebreid worden met de al genoemde vervolgstudie over dimensioneringsmethoden.

Het ontwerp dat in deze studie is gemaakt voor Somoto (doelstelling 2) zal op basis van die vervolgstudie waarschijnlijk nog aangepast worden.

9.1.3 Randvoorwaarden

De belangrijkste randvoorwaarden bij het realiseren van de doelstellingen waren:

- 1 - de beperkt beschikbare tijd in Nicaragua,
 - 2 - de beperkte hoeveelheid voor mij beschikbare achtergrondtheorie in Nicaragua,
- en, voor het ontwerp van de stabilisatievijver voor Somoto,
- 3 - de ter zuivering aangeboden hoeveelheid rioolwater, en de toekomstige ontwikkeling daarvan,
 - 4 - de kwalitatieve eigenschappen van het rioolwater (BOD, O₂, P en N-gehalten; bezinkbaarheid vaste delen; concentratie vaste stof) en eventueel voorspelbare variaties op basis van industriële ontwikkeling,
 - 5 - de beschikbare ruimte voor lagunes en de afstand tot de bebouwing en tot de rivier,
 - 6 - het klimaat van Somoto (temperatuur, zonneschijn en regenval),
 - 7 - de hydrologie en het gebruik van het ontvangende water.

9.1.4 Uitgangspunten

Uitgangspunten bij deze studie zijn geweest:

- 1 - samenwerking met bij de rioolwaterzuivering betrokken instanties, m.n. het INAA-Region I,
 - 2 - samenwerking met andere groepsleden waar mogelijk,
- en, voor het ontwerp van de stabilisatievijver voor Somoto,
- 3 - zo min mogelijk beslag leggen op schaarse middelen (geld, schoon water, geschoold personeel, kapitaalgoederen),
 - 4 - de vervuiling van het ontvangende water beperken tot een dusdanig nivo dat bij het normale gebruikspatroon geen significante verhoging van het gezondheidsrisico ontstaat.
 - 5 - een tijdshorizon van 10 jaar (vanwege de vele onzekerheden in planning en financiering van projecten).

9.1.5 Werkwijze

Zowel voor mijn eigen tijdsbewaking als om anderen inzicht te geven in mijn plannen en mogelijkheden is begonnen met het schrijven van een werkvoorstel. Die anderen waren de andere groepsleden van de ISP, Leonel Bravo van het INAA en de begeleiders in Delft. Dit werkvoorstel is opgenomen in het tussenpeilingsrapport. Naar aanleiding van besprekingen van het voorstel met de groep

en het INAA-Region I en de ervaringen tijdens het werk zijn doelstellingen etc. nog iets aangepast. Het resultaat hiervan is in de vorige subparagrafen weergegeven.

Konform het voorstel is de aandacht in Nicaragua allereerst gericht geweest op het verzamelen van informatie ten behoeve van het ontwerp voor Somoto. Daarna zijn criteria voor de zuivering geformuleerd en alternatieven bedacht.

Op dringend verzoek van Leonel Bravo is in Nicaragua ook al aandacht geschonken aan de aanzet voor een regionaal plan.

In Nederland is deze aanzet verder uitgewerkt. Daarnaast is het voorstel voor Somoto op een aantal punten nog verbeterd en aangevuld.

9.1.6 Samenwerking

Om de samenwerking met het INAA-Region I te stimuleren heb ik zoveel mogelijk op het regionaal kantoor van het INAA in Estelí gewerkt. Behalve door het tonen van gastvrijheid is het INAA ook nog behulpzaam geweest door het toeleveren van wat informatie en het bieden van praktische hulp zoals vervoer. Door de beperkte mogelijkheden van het INAA verliepen dit soort praktische zaken vaak moeizaam.

Overleg met het INAA over de inhoudelijke kant van het werk kwam traag op gang. Hierin speelden tijdsgebrek, onbekendheid van de situatie in Somoto op het regionale kantoor en wellicht onervarenheid in samenwerking een rol. Er is wel inhoudelijk overleg geweest met de gezondheidstechnisch ingenieur uit de contraparte, die werkte bij het MINSa, en met een civiel ingenieur, die werkte bij het MIDINRA en die ervaring had met het ontwerpen van stabilisatievijvers.

Naast het INAA is vooral samengewerkt met het IRENA. IRENA-Somoto was goed van de lokale situatie op de hoogte en heeft ook regelmatig voor vervoer gezorgd.

Het laboratorium van het IRENA in Managua heeft watermonsters afkomstig uit de stabilisatievijver van Somoto geanalyseerd. Een tweede serie monsters zou geanalyseerd worden door het laboratorium van het MINSa in Managua. Deze serie zou uitgebreider en accurater zijn geweest dan de nu uitgevoerde. Praktische problemen hebben dit op het laatste moment verhinderd.

Verder is informatie verkregen van het stadsbestuur van Somoto (het inwoneraantal), INAA-Somoto (het rioleringsplan en het waterverbruik) een in Somoto woonachtige topograaf, het MIDINRA (klimaatgegevens) en uit eigen waarnemingen (ontvangende water en diepte lagune).

Aan het eind van de werkperiode in Nicaragua zijn twee presentaties gehouden om de verkregen informatie door te geven. De eerste presentatie is gehouden voor de regionale overheid om deze inzicht te geven in de rioolwaterproblematiek,

vooral op regionaal nivo, de tweede voor het INAA, het IRENA en het MINSa. In eerste opzet was het de bedoeling om op de laatste presentatie tot een keuze uit de voorgestelde alternatieven te komen. Door omstandigheden konden echter een aantal van de genodigden uit Somoto niet aanwezig zijn. Bovendien waren een aantal voor de keus bepalende factoren, zoals de prijs van het land en de ontwikkeling van het aantal rioolaansluitingen nog (ten dele) onbekend. Daarom is volstaan met een presentatie van de alternatieven en het verzoek om reacties naar Nederland te sturen.

Naast deze presentaties zijn twee verslagen geschreven. Het eerste verslag was erg beknopt en is uitgedeeld op de tweede presentatie, om de aanbevelingen op de korte termijn en de alternatieven op de langere termijn bespreekbaar te maken. Daarna is het uitgebreide verslag gereed gekomen waarvan de hollandse tekst in het tussenrapport opgenomen was. Dit verslag is aangeboden aan:

- het INAA-Region I
- het INAA-Centraal
- het IRENA-Somoto
- het IRENA-Centraal
- de regionale overheid van Regio I.

De voorlopige reacties waren zonder uitzondering positief. Men was benieuwd naar wat verder nog zou volgen, m.n. naar de aanbevelingen op de lange termijn en de vergelijking van de verschillende berekeningsmethoden voor lagunes.

In Nederland is het werk door de andere groepsleden en begeleiders kritisch gelezen. Een inhoudelijke bijdrage is geleverd door één van de cultuurtechnici, op het gebied van het mogelijk hergebruik van het afvalwater voor irrigatie.

9.2 Samenvatting

Het deelrapport kent de volgende hoofdstukken:

- 1 - land en regio
- 2 - rioolwaterzuivering
- 3 - situatiebeschrijving Somoto
- 4 - aanbevelingen rioolwaterzuivering Somoto.

In het eerste hoofdstuk wordt kort ingegaan op de organisaties die betrokken zijn bij de rioolwaterzuivering en op de drinkwater- en riolerings situatie van Regio I.

Die organisaties zijn:

- het INAA, verantwoordelijk voor aanleg, onderhoud en beheer van drinkwater- en riolerings systemen in Nicaragua,
- het IRENA, instituut belast met het beheer van de natuurlijke hulpbronnen

en het milieu in Nicaragua,

- het MINSa, ministerie van volksgezondheid, met een speciale afdeling voor het milieu, die ontwerpen maakt van zuiveringen voor ziekenhuizen en daarnaast het functioneren van bestaande zuiveringen voor drink- en afvalwater analyseert,
- het MINVAH, ministerie van volkshuisvesting, met een afdeling gezondheids technische voorzieningen die ontwerpen maakt ten behoeve van eigen projecten op het gebied van volkshuisvesting.

De drinkwatervoorziening in Regio I staat op een redelijk hoog peil. In de meeste steden bestaat een drinkwatersysteem dat de urbane bevolking via huisaansluitingen en openbare kranen van water voorziet. In het rurale gebied zijn veel handpompen en putten. Alleen de drie grootste steden (Estelí, Ocotal en Somoto) hebben echter een rioleringsstelsel. Het aansluitingenpercentage ligt daarbij laag, op zo'n 30 tot 50 %. Het rioolwater wat op deze wijze verzameld wordt, wordt alleen in het geval van Somoto enigszins gezuiverd. Dit betekent dat in alle gevallen een ernstige vervuiling optreedt van het water waarop geloosd wordt (het zgn. ontvangende water). Door het INAA wordt gestreefd naar uitbreiding van de bestaande rioolstelsels en verbetering van de zuivering.

In het tweede hoofdstuk wordt ingegaan op noodzaak en mogelijkheden voor rioolwaterzuivering, in het bijzonder voor Regio I. Het verzamelen en centraal lozen van rioolwater veroorzaakt in Regio I zoveel overlast dat zuivering noodzakelijk wordt. Hoever die zuivering moet gaan hangt af van de aard en mate van de overlast die de lozing veroorzaakt (enige vissterfte of besmetting van het drinkwater?).

Stabilisatievijvers worden voorgesteld als het meest geschikte type zuivering. Stabilisatievijvers zijn eenvoudige, kunstmatige vijvers, waar ten gevolge van fysische, chemische en biologische processen een vergaande zuivering bereikt kan worden, met name als twee of drie vijvers in serie worden gebruikt. Als de omstandigheden het toelaten verdienen ze de voorkeur omdat ze goedkoop zijn in aanleg en onderhoud, simpel te construeren en te bedienen zijn en een hoge bedrijfszekerheid kennen. Voorwaarde voor de lage aanlegkosten is dat de benodigde grond goedkoop te verkrijgen is. Een belangrijke voorwaarde voor het goed functioneren is dat de grond niet te sterk doorlatend is.

Hoofdstuk 3 bundelt de informatie die nodig is om aard en capaciteit van het zuiveringssysteem voor Somoto te kunnen bepalen. Somoto heeft zo'n 10.000 inwoners. Ongeveer driekwart van die bevolking is aangesloten op het drinkwaternet, terwijl ongeveer één kwart een aansluiting op de riolering heeft. Bij een kon-

sumptie per hoofd per dag die varieert tussen de 85 en 112 liter (natte respectievelijk droge tijd), produceren zij zo'n 200 m³ afvalwater per dag. Dit water komt terecht in een enkele stabilisatievijver, die zo'n vijftien jaar geleden aangelegd is. Inmiddels is deze vijver voor de helft dichtgeslibd, waardoor het rendement sterk verlaagd is. Daar komt bij dat een enkele vijver ook eigenlijk niet geschikt is voor een vergaande verwijdering van bacteriën.

Het water van de Quebrada Somoto, waarop geloosd wordt, wordt o.a. gebruikt als zwem- en irrigatiewater, maar niet als drinkwater. In de droge tijd en in droge weken in de regentijd vormt het effluent van de vijver de enige voeding van de beek. Dat betekent dat niet op enige verdunning van het effluent gerekend kan worden. Daarom moeten vrij strenge eisen aan het effluent gesteld worden, vooral ook wat de bacteriologische kwaliteit betreft. Zoals ook blijkt uit een in het kader van deze studie uitgevoerd laboratoriumonderzoek voldoet de huidige zuivering niet aan deze eisen.

In hoofdstuk 4 worden deze eisen gekwantificeerd en worden mogelijke verbeteringen voorgesteld. De hierna volgende paragraaf 9.3 geeft hier een samenvatting van. Daarbij wordt ook ingegaan op de mogelijkheden van hergebruik van het afvalwater.

9.3 Aanbevelingen

Op drie terreinen zijn aanbevelingen geformuleerd:

- a - de taakverdeling tussen de bij rioolwaterzuivering betrokken instanties
- b - rioolwaterzuiveringsmethoden die toegepast kunnen worden in Regio I
- c - de verbetering van de rioolwaterzuivering van Somoto.

Ad a - de taakverdeling tussen de bij rioolwaterzuivering betrokken instanties Er wordt kort ingegaan op deze taakverdeling omdat gebleken is dat men niet volledig van elkaars activiteiten en mogelijkheden op de hoogte is. In de taken van deze instanties kan een onderscheid gemaakt worden tussen ontwerp, aanleg en beheer enerzijds en normstelling en beheerscontrole anderzijds. Voor ontwerp, aanleg en beheer zou het INAA een coördinerende verantwoordelijkheid kunnen dragen. Dit zou gerealiseerd kunnen worden door het opstellen van normen voor het ontwerp van zuiveringen en het coördineren van het overleg over lokatie en aanleg van zuiveringen. Dit laatste om dubbiures voornamelijk met het MINVAH, maar ook met het MINSa te voorkomen.

De verantwoordelijkheid voor normstelling en beheerscontrole zou in deze

opzet het best toevertrouwd kunnen worden aan de combinatie van het IRENA en het MINSa, omdat deze twee instituten hiermee al de meeste ervaring hebben en op dit gebied al meer samengewerkt hebben. Bovendien is normstelling een bijna onmisbaar onderdeel van het milieubeheer, waar het IRENA de verantwoordelijkheid voor draagt.

Ad b - rioolwaterzuiveringsmethoden die toegepast kunnen worden in Regio I
Als meest geschikte zuiveringsmethode worden stabilisatievijvers voorgesteld. Als de beschikbare hoeveelheid grond hiervoor een belemmering vormt, kan gedacht worden aan Imhoff-tanks gecombineerd met een stabilisatievijver, oxidatiebedden en dompelschijven.

Ad c - Naast aanbevelingen voor het herstel en de verbetering van enige details worden voor zowel de korte als de lange termijn voorstellen gedaan voor de verbetering van de zuivering. Op de korte termijn wordt voorgesteld de lagune in tweeën te delen en weer uit te diepen. Voor de lange termijn wordt een stelsel bestaande uit drie vijvers voorgesteld. Het zal van de snelheid van de groei van het aantal aansluitingen afhangen wanneer deze lange termijn oplossing aktueel wordt. Daarnaast wordt voorgesteld het afvalwater te hergebruiken als irrigatiewater. Of dit ook werkelijk mogelijk is, zal moeten worden beoordeeld op basis van een bodemonderzoek. Vanwege de ondoorlatendheid van de bodem wordt namelijk gevreesd voor verzilting en alkalinisatie. Mocht dit werkelijk onoverkomelijke problemen geven, dan is wellicht een visvijver een aantrekkelijke mogelijkheid. De realiseerbaarheid hiervan is nog onderwerp van studie.

9.4 Evaluatie

De doelen van deze studie waren:

- het geven van een aanzet voor een regionaal plan voor rioolwaterzuivering in Regio I,
- het maken van een ontwerp ter verbetering van de rioolwaterzuivering van Somoto.

In deze evaluatie wordt nagegaan in hoeverre en hoe goed deze doelen bereikt zijn. Op het nut van deze studie voor Nicaragua wordt in hoofdstuk tien ingegaan.

Volgens het INAA-Region I zijn er nog niet eerder pogingen gedaan tot het maken van een plan voor de rioolwaterzuivering van Regio I. In dat licht bezien zijn hoofdstuk 1 en 2 uit het deelrapport een zinvolle aanzet voor een regionaal plan. Omdat weinig voorkennis verondersteld is zal het ook een basis kunnen vormen voor overleg tussen o.a. de regionale overheid (m.n. het SETER) en het INAA.

Uiteraard vormen deze hoofdstukken niet meer dan een aanzet, en daarom zijn er noal wat punten te noemen waarop aanvulling en uitbreiding mogelijk zijn. Gedacht kan met name worden aan een beschrijving van de lokale situatie van de plaatsen met drinkwaterleiding (op dezelfde wijze als in hoofdstuk 3 van Somoto gemaakt is). Binnen de voor mij in Nicaragua beschikbare tijd was dit ook geen haalbare kaart, en gezien de beperkte doelstelling ervaar ik dit ook niet als echt probleem, temeer daar de beschrijving van Somoto als voorbeeld kan dienen voor de overige.

Voor het ontwerp ter verbetering van de rioolwaterzuivering van Somoto is een uitgebreide beschrijving gegeven van de aspecten die de hoeveelheid rioolwater bepalen. Een gemis hierbij is een meting van de hoeveelheid rioolwater die momenteel naar de lagune stroomt. Er is wel enige malen afgesproken met het INAA dat deze meting verricht zou worden; uiteindelijk werd de afspraak verzet naar een datum die na ons vertrek uit Nicaragua lag. Ook is duidelijk aangegeven hoe de bestaande zuivering funktioneert.

Bij het bepalen van de mate van zuivering die bereikt moet worden is alleen gekeken naar de toe te laten concentratie van bacteriën, en is voor die concentratie een goed gemotiveerde keus gedaan. Er is echter niet gekeken naar toelaatbare BZV-gehalten in het effluent. De reden hiervoor is, dat de gebruikte dimensioneringsmethode impliciet al een norm in zich heeft voor de BZV-verwijdering: volgens de CEPIS-handleiding, die voor de dimensionering gebruikt wordt, is bij toepassing van deze methode een BZV-verwijdering van 90% verzekerd. Het verdient echter aanbeveling om bij de kritische vergelijking van dimensioneringsmethoden ook na te gaan of deze claim wel realistisch is.

Voor het verbeteren van het zuiveringseffekt van de bestaande lagune zijn zinvolle voorstellen gedaan. Voor de lange termijn zijn mogelijkheden aangegeven die aangepast zijn aan de omstandigheden ter plekke.

De keus die uiteindelijk voor een bepaald zuiveringssysteem is gemaakt is niet zo grondig gemotiveerd. Met name valt de afwezigheid van een financiële beschouwing op. De hiervoor benodigde gegevens konden niet tijdig door het INAA geleverd worden, omdat ze op het regionale kantoor niet beschikbaar waren, maar uit Managua moesten komen.

Zowel voor het regionale plan, als voor het ontwerp van de zuivering voor Somoto, zou het zinvol zijn nog meer aandacht te besteden aan ontwerpmethoden. Ook hier was de beschikbare tijd de belemmerende faktor. In een vervolgstudie zal hier nog wel aandacht aan geschonken worden.

In de weergave van de studie is er naar gestreefd om te werken van algemeen naar concreet (organisaties - Regio I - Somoto) en is de opbouw steeds: informatie - argumenten/kriteria - keuze, die in het gedeelte voor Somoto nog wordt gevolgd door een uitwerking. Met deze opzet is een heldere opbouw van het betoog verkregen. ♦

hoofdstuk 10

HOOFDSTUK 10 EVALUATIE

Een inhoudelijke evaluatie van ons werk is per deel gemaakt en opgenomen als laatste paragraaf van de hoofdstukken 6 tot en met 9. Bij deze evaluaties ging het vooral om de logische opbouw en de compleetheid van de verschillende onderdelen (zowel qua onderwerpbakening als qua diepgang).

In dit hoofdstuk gaat het om de manier waarop we tot onderwerp en resultaat gekomen zijn, de samenwerking met bevolking en instanties en de relevantie van het resultaat voor Nicaragua.

Voor een groot deel gebeurt dit door onze verwachtingen voor ons vertrek naar Nicaragua naast onze ervaringen dáár te zetten. Bij dat laatste worden kritische kanttekeningen geplaatst.

Het doel van deze evaluatie, zowel als van de evaluaties in de vorige hoofdstukken, is het verkrijgen van inzicht in de waarde van ons eigen werk. Daarnaast geeft het de mogelijkheid oorzaken aan te wijzen voor bepaalde gebreken. Het doel van dit hoofdstuk is bovendien ook om met name de peilingskommissie inzicht te geven in de onderwerpbakening, werkwijze, samenwerking en relevantie van ons werk.

10.1 Onderwerpbakening in Nederland

10.1.1 Plannen in Nederland

In oktober '82 is deze studiegroep samengesteld op een onderwerp in Bolivia. Bij het instituut IPTK in Ocurí zou een ontwikkelingsplan gemaakt worden voor een sterk achtergebleven en geïsoleerd gebied. De groepssamenstelling, twee civiel-planologen, twee kultuurtechnici, een sociaal-planoloog, een sociaal-geograaf en twee gezondheidstechnici, weerspiegelde de te bestrijken probleemvelden.

Vanaf december '82 is gezocht naar een ander project, omdat een groep van 7 à 8 personen te groot zou zijn voor Ocurí.

Pas in maart '83 is definitief gekozen voor een onderwerp in Nicaragua. Door bemiddeling van een medewerkster van de afdeling Bouwkunde van de Technische Hogeschool Delft kregen we contact met het IRENA, het instituut voor natuurlijke hulpbronnen en milieu in Nicaragua.

De officiële uitnodiging, die we ontvingen, ging vergezeld van een projectvoorstel voor het maken van een integraal ontwikkelingsplan voor Regio I, in

het noorden van Nicaragua. Hoewel wij ons best wilden doen om zoveel mogelijk op hun aanvraag in te gaan, was het duidelijk, dat dit teveel gevraagd was, ook al omdat grote delen van de regio, vanwege de gevaarlijke situatie, niet voor ons toegankelijk waren. We perkten het onderwerp in tot het departement Estelí, en schreven een beginpeilingsrapport, waarin we gedetailleerd aangaven, wat we wél dachten te kunnen aanpakken. Dat hield onder meer in, dat we op departementaal nivo globaal te werk zouden gaan en op deelgebieden plannen zouden uitwerken op het gebied van drinkwater, irrigatie en wegen.

Als hoofddoelstelling formuleerden we:

"het geven van aanzetten voor het maken van een globaal regionaal ontwikkelingsplan, onder meer door het vergaren van informatie ten behoeve hiervan en door het komen tot oplossingen op deelgebieden van kleinschalige aard".

Deze plannen werden door de peilingskommissie nog als ambitieus gezien en ons werd onder andere aangeraden ons goed bewust te zijn van onze beperkingen.

Belangrijker wellicht dan de mogelijke inhoud van het project, zoals dat ons toen voor ogen stond, zijn de uitgangspunten, die we ons gesteld hadden en de werkwijze. Belangrijke elementen waren:

Uitgangspunten:

- a Aansluiten bij het Nicaraguaanse overheidsbeleid (zie paragrafen 2.2 en 2.3 van het beginpeilingsrapport)
- b komen tot praktisch bruikbare resultaten; daarom samenwerken met bevolking en instanties (zie 3.4 en 4.2 beginpeilingsrapport)
- c duidelijk maken van onze beperkingen, met name de beschikbare tijd en de noodzaak van een inbreng door elke discipline (zie 3.3 beginpeilingsrapport)
- d komen tot overdracht van onze kennis

Werkwijze:

- e overheidsbeleid vertalen in uitgangspunten voor ons werk (zie 3.2 beginpeilingsrapport)
- f cyclisch werken om snel tot probleemoplossingen te komen (zie 4.1 beginpeilingsrapport)
- g interdisciplinair werken (zie 4.3 beginpeilingsrapport)

Het grootste deel van deze elementen is terug te vinden in het beginpeilingsrapport. Wel zijn ze enigszins bijgeschaafd naar aanleiding van de begin-

peiling. Uitgangspunt d is ook geformuleerd naar aanleiding van de eerste peiling.

Een belangrijke konsekventie van uitgangspunten a, b en d was het zoeken naar samenwerking met overheidsinstanties, de bevolking en haar vertegenwoordigers. In paragraaf 10.2 wordt verder op deze samenwerking ingegaan.

10.1.2 Onderwerpbakening in Nicaragua

Met deze ideeën vertrokken we naar Nicaragua. Om snel meer inzicht in de situatie ter plekke te krijgen, zochten we in de eerste week in Managua contact met enkele van de aldaar wonende Nederlanders, waarvan we verwachtten, dat ze de situatie beter zouden kennen dan wijzelf. Van één van hen hoorden we dat er in Regio I, en met name in het departement Esteli, al een zeer goed ontwikkelingsplan zou lopen: PRONORTE, en dat een plan voor dat gebied dus overbodig zou zijn. Van het IRENA in Managua hoorden we verder, dat het niet echt zinvol is in Managua achter informatie aan te gaan, omdat die op regionaal nivo vaak gemakkelijker te achterhalen is. Ook het onderwerp zou in Esteli pas duidelijker gedefinieerd gaan worden, in overleg met de regionale minister van Las Segovias. We blijven echter toch meer dan een week in Managua, omdat we meer zekerheid willen hebben, dat er in Esteli voor ons iets te doen was, en omdat we goed voorbereid in Regio I willen aankomen, waarbij de goedgevulde bibliotheek van het IRENA ons van nut was. In deze periode hebben we ook nog een bezoek gebracht aan het INAA-centraal, waar San Juan de Limay als mogelijk werkgebied voor de gezondheidstechnicus genoemd werd.

De dag, dat we naar Esteli reisden, bleek achteraf tevens de afsluiting van de periode, dat het IRENA onze opdrachtgever was. In Esteli was een vergadering belegd met de regionale minister van Las Segovias, de adjunct-direkteur van PRONORTE en nog enige anderen. De minister benadrukte het belang van het regionale nivo. Als samenwerkingspartner werd een groep medewerkers van diverse instituten samengesteld. Deze contra-parte zou ons onder meer voorzien van de benodigde informatie. Daarom hoefde het geen probleem te zijn, dat we niet in alle delen van Las Segovias konden komen. Hoewel op ons verzoek het deelplan-nivo wel werd opgenomen, bleef voor de minister het regionale nivo prioriteit houden. De dagen daarna hebben wij ons het hoofd gebroken over onze (on)mogelijkheden om op regionaal nivo te werken. We stelden uiteindelijk voor de bestaande plannen op verschillende gebieden naast elkaar te leggen om tegenstellingen en onvolledigheden aan te geven.

De contra-parte bleek onze problemen begrepen te hebben en in dezelfde vergadering, waarin wij onze ideeën voor een regionaal plan naar voren brachten, kwam zij met het voorstel het werk te beperken tot één dal, San Juan de Limay als makro nivo en een dorpje uit dat dal als mikro nivo. Op het dorpsnivo zouden dan de konkrete plannen voor de (technische)disciplines uitgewerkt gaan worden. Met beide handen grepen wij dit voorstel aan. Maar voor wij er aan konden beginnen moest eerst nog overlegd worden met de regionaal minister. Deze ging akkoord, op voorwaarde, dat we in plaats van een dorp uit het dal van San Juan de Limay de eerste nieuwe nederzetting in Regio I gingen bekijken: Los Hermanos Martínez in het dal van San Luis bij het stadje Somoto. In de vallei San Juan de Limay zou daarna bekeken worden of er plaats was voor soortgelijke nederzettingen. Dat vereiste vooral onderzoek naar delandbouwkundige potenties van het dal.

Dit was een grote beperking vergeleken met de eerdere regionale aanpak. Pas later echter werden alle konsekventies voor ons duidelijk. Na een gesprek met de regionale afdeling van het INAA bleek namelijk in het dal van San Juan de Limay helemaal geen drink- of afvalwaterprobleem te zijn. De rol van de gezondheidstechnicus werd daarmee erg onduidelijk. Problemen op het nivo van nieuwe nederzettingen, met een grote van 100 tot 150 huizen, zijn namelijk te kleinschalig om tot een ontwerp te komen, dat voldoet aan de eisen van de vakgroep gezondheidstechniek. Een paar dagen hebben wij nog overwogen om tot een ander onderwerp te komen, waar ook gezondheidstechnisch voldoende werk in zit. Uiteindelijk hebben we daarvan afgezien, vanwege de extra tijd, die het zou kosten en de twijfel of zo'n onderwerp er wel was in Regio I. Bovendien had de regionale afdeling van het INAA al een alternatief aangeboden: een ontwerp maken voor de rioolwaterzuivering van Somoto. Harold, de gezondheidstechnicus van de groep, zou daaraan beginnen nadat het werk in Hermanos Martínez afgerond was.

Terwijl we aan Hermanos Martínez werkten wilden we toch al graag een kennis-makingsbezoek aan het dal van San Juan de Limay brengen. Door de vele aanvallen van de kontrarevolutionairen bleek de vallei echter niet veilig te bereiken. Afspraken voor dit bezoek werden keer op keer uitgesteld en begin augustus begonnen we te zoeken naar alternatieve mogelijkheden. Een brainstorm leverde twee mogelijke en nuttige onderwerpen op:

- als vervolg op het werk in Hermanos Martínez: het opzetten van een plan-ningsmodel voor nieuwe nederzettingen, waarbij gekeken wordt naar de wijze waarop de verschillende participerende instellingen en ministeries hun werkzaamheden met betrekking tot de opzet van nieuwe nederzettingen invullen.

- dieper ingaan op de vallei San Luis, waarbij gekeken wordt naar de ontwikkelingsmogelijkheden voor de vallei, vooral op landbouwkundig gebied.

We leggen dit voor aan de contraparte; opeens bleken er wel mogelijkheden te zijn voor een bezoek aan Limay. Een deel van de groep gaat er heen, maar kon er vanwege een aanval van de contras niet veel werk doen. Het viel niet te verwachten, dat de situatie spoedig zou verbeteren. Daarom besloten we op 12 augustus om definitief van het onderwerp San Juan de Limay af te stappen. In plaats daarvan gaan we beide alternatieven aanpakken, om de volgende redenen:

- in het alternatief "planningsmodel" was weinig te doen voor de cultuurtechnici,
- het werk aan het planningsmodel was voor de planologen de meest logische voortzetting van het werk rond Los Hermanos Martínez,
- bij de verschillende groepsleden lagen duidelijke voorkeuren bij elk van de beide alternatieven,
- ook de contraparte was verdeeld op dit punt.

De minister kon zich verenigen met onze plannen.

We wilden hierbij het werk aan Los Hermanos Martínez zo snel mogelijk afronden, zodat we daarna al onze tijd konden besteden aan de vervolgproukten. Met name op het vlak van de sociale organisatie van Los Hermanos Martínez bleken er echter nog zoveel vragen te leven, dat de afronding daarvan de volledige tijd van de sociaal geograaf geveerd heeft.

Uiteindelijk hebben we dus vier onderwerpen gelijktijdig aangepakt gedurende de tweede helft van ons verblijf in Nicaragua:

- de sociale organisatie van Los Hermanos Martínez,
- ontwikkelingsmogelijkheden in de vallei San Luis,
- de planning van nieuwe nederzettingen,
- de stabilisatievijver van Somoto.

Hierbij kan aangetekend worden dat we als groep in het begin minder inbreng hebben gehad in de onderwerpaftbakening dan aan het eind. Zo is de keus voor Estel als werkgebied gemaakt door het IRENA, is de keus voor San Juan de Limay en Los Hermanos Martínez in overleg tot stand gekomen en is de keus voor 'planning nieuwe nederzettingen' en 'San Luis' door onszelf gemaakt met goedkeuring van de minister. Daarbij moet nog aangetekend worden dat, hoewel 'San Juan de Limay' onze volledige instemming had in eerste instantie, het toch moeilijk terug te draaien bleek, toen we er na het gesprek met het INAA niet meer zo blij mee waren. Het idee om met Los Hermanos Martínez te beginnen komt duidelijk bij de minister vandaan en is door ons geakcepteerd.

Onze beperkte inbreng in de onderwerpaftbakening in het begin kwam voort uit onze beperkte kennis van de situatie van de regio. Daarnaast hanteerden we een drietal op onze uitgangspunten gebaseerde criteria voor de onderwerpkeuze:

- 1 - voor Nicaragua relevant werk
- 2 - in drie maanden tijd aan te pakken
- 3 - voldoende mogelijkheden voor de inbreng van de verschillende disciplines, ook rekening houdend met de eisen van de vakgroepen.

Met name het laatste criterium zorgde voor een actieve inbreng van de groep in de onderwerpaftbakening aan het begin van de tweede helft van ons verblijf in Nicaragua.

10.1.3 Werkwijze in Nicaragua

De werkwijze die gehanteerd is bij de verschillende onderwerpen is in de hoofdstukken 6 tot en met 9 a) beschreven. In deze paragraaf is de vraag aan de orde welke rol de van te voren geformuleerde werkwijze gehad heeft.

In 10.1.1 waren hierin drie elementen onderscheiden:

- a - overheidsbeleid vertalen in uitgangspunten voor ons werk
- b - cyclisch werken om snel tot probleemoplossingen te komen
- c - interdisciplinair werken.

Ad a - overheidsbeleid vertalen in uitgangspunten voor ons werk. Het Nicaraguaanse overheidsbeleid is mede gebaseerd op beschouwingen volgens de dependencia-theorie. Op basis hiervan waren in het beginpeilingsrapport een aantal begrippen genoemd die een leidraad bij ons werk moesten vormen (zie linkerkolom tabel 10.1).

vervulling van basic needs	- voorzieningenstructuur
quality of life	- huisvesting, waterzuivering
selfreliance	- zelfstandigheid
participatie	- participatie bij opzet nieuwe nederzettingen
binnenlandse ongelijkheid	- stad-land relaties
rurale ontwikkeling	- aandacht voor ontwikkeling San Luis

tabel 10.1: begrippen uit Nicaraguaans overheidsbeleid als leidraad bij ons werk.

In de rechterkolom van deze tabel zijn een aantal items uit ons werk genoemd die verband houden met deze begrippen. Hiermee willen we aangeven dat de discussie over ontwikkelingstheorieën zoals we die in Nederland gevoerd hebben wel doorgewerkt heeft in ons werk in Nicaragua, maar dat niet gesproken kan worden van planvorming op basis van een systematisch toegepaste ontwikkelingstheorie.

Belangrijker dan dit soort verbanden is het feit dat onze onderwerpkeuze aansluit bij het nicaraguaanse overheidsbeleid. Ontwikkeling van het dal San Luis is een onderdeel van rurale ontwikkeling. Het nieuwe nederzettingenbeleid sluit hier ook bij aan, terwijl het ook aansluit bij de vervulling van basic needs. Rioolwaterzuivering is een bijdrage tot de verbetering van de 'quality of life'.

Een konsekwentie van ons aansluiten bij het nicaraguaanse overheidsbeleid is geweest dat we ons in eerste instantie onvoldoende kritisch hebben opgesteld naar dat overheidsbeleid toe. Met name bij de konkrete uitvoering van allerlei plannen vallen nogal wat kanttekeningen te plaatsen.

Ad b - Cyclisch werken om snel tot probleemoplossingen te komen.

Dit heeft bij twee onderwerpen een rol gespeeld. Bij de planning van nieuwe nederzettingen is de aanpak van het vergelijken van verschillende planningsmodellen verlaten toen bleek dat er in feite maar één model werd gehanteerd. In plaats daarvan hebben Lies en JanGeert zich op probleemsignalering en oplossing gericht.

Bij het ontwerp van de stabilisatievijver van Somoto zijn al in een vroeg stadium alternatieve oplossingen geformuleerd om goed in te kunnen schatten welke gegevens verzameld moesten worden. Later zijn deze alternatieven beoordeeld op basis van de beschikbaar gekomen informatie.

De achtergrond bij dit element was het uitgangspunt dat we tot snel tot praktisch bruikbare resultaten wilden komen. Dat uitgangspunt heeft ook gegooid voor de vallei San Luis. Bij Los Hermanos Martínez is dit ten dele minder belangrijk geweest omdat het daar meer ging om het maken van een beschrijving bij wijze van 'case study' dan om probleemoplossend werken. Wel zijn er op

basis van de beschrijving een aantal aanbevelingen gedaan, met name op het terrein van de landbouw en de arbeidsorganisatie.

Ad c - interdisciplinair werken.

Het zal na lezing van 10.1.2 duidelijk zijn dat 'interdisciplinair werken' niet het voornaamste onderdeel van onze werkwijze is geweest. Het heeft wel bij alle onderdelen een rol gespeeld:

- vallei San Luis: planvorming door sociaal planoloog op basis gegevens kultuurtechnici,
- nieuwe nederzettingen: inbreng van sociaal geograaf met informatie over kooperaties,
- stabilisatievijvers, gedeelte over hergebruik afvalwater door kultuurtechnicus.

Daarnaast is het gedeelte over Los Hermanos Martínez duidelijk als interdisciplinair groepswork te karakteriseren.

Tot slot is in Nederland het kritisch lezen en volgen van elkaars werk belangrijk geweest.

Tot slot nog enkele opmerkingen over de uitgangspunten. Deze hebben vooral een rol gespeeld bij de laatste fase van de onderwerpaftakking (zie 10.1.2). De samenwerking die uit onze uitgangspunten voortvloeide wordt behandeld in 10.2. Het laatste uitgangspunt, kennisoverdracht komt aan bod in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk (10.3 het nut van ons werk voor Nicaragua).

10.2 Samenwerking

In het beginpeilingsrapport is veel aandacht geschonken aan de mogelijke vormen van samenwerking tijdens ons verblijf in Nicaragua met nicaraguaanse instanties en groeperingen. Het betrekken van de bevolking en haar vertegenwoordigers bij ons werk was een belangrijk uitgangspunt en een onderdeel van de werkwijze van de groep.

In deze paragraaf willen we eerst teruggrijpen op het beginpeilingsrapport en ingaan op wat we ons, voor ons vertrek naar Nicaragua, voorstelden van de samenwerking. Daarna kijken we terug op ons verblijf in Nicaragua en beschrijven we met welke groeperingen samengewerkt is, hoe die samenwerking verlopen is en welke factoren daarbij een rol speelden. Deze paragraaf wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen ten aanzien van de samenwerking.

10.2.1 Ideeën voor ons vertrek

In het beginpeilingsrapport hebben we verschillende mogelijke samenwerkingsvormen onderscheiden, waarbij de bevolking/organisaties de volgende functies heeft/hebben:

- informatiebron: leveren van informatie
- klankbord: reageren op onze voorstellen
- doelgroep: belangen van deze groep staan centraal
- opdrachtgever: formuleren van de opdracht, afbakenen werkterrein, controleren van de voortgang
- participant: deelnemen aan het werk- en planningsproces
- begeleider: sturen en stimuleren van de groep.

Op grond van een inschatting van de randvoorwaarden, die de vorm van samenwerking beïnvloeden - zoals de beschikbare tijd, cultuur- en taalverschillen, organisatiegraad van de bevolking, en capaciteiten en tijd van de groeperingen - dachten we de volgende vormen van samenwerking te kunnen bereiken:

- de bevolking, en met name het armste deel daarvan, is de doelgroep: de plannen moeten er op gericht zijn hun situatie te verbeteren; daarom is het nodig hun problemen, wensen en behoeftes te kennen (informatiebron); participatie van de bevolking in de uitvoering zal nagestreefd worden
- de basisorganisaties bieden op regionaal nivo waarschijnlijk weinig mogelijkheden voor samenwerking (op hoger nivo slecht georganiseerd, niet representatief voor de rurale bevolking); op lager nivo zullen de basisorganisaties de functie van informatiebron, klankbord en participant in de uitvoering kunnen hebben
- voor enige vorm van samenwerking met scholen in Estelí zijn waarschijnlijk geen mogelijkheden
- de overheid zal in ons werk een belangrijke functie hebben als informatiebron, klankbord en eventueel begeleider en opdrachtgever; het IRENA is formeel onze opdrachtgever, maar de band met het IRENA zal, door de aard van het onderwerp, minder hecht zijn.

Op de beginpeiling werd door A. White het belang benadrukt van het contact met ook niet-Sandinistische groeperingen; deze groeperingen zouden informatie kunnen verschaffen over hun visie op het overheidsbeleid en de wenselijke ontwikkelingen.

Zoals al in 10.1 gebleken is, hebben we naast de vier hierboven genoemde groeperingen, ook samengewerkt met de voor ons geformeerde contraparte en

en enkele Nederlanders in Managua en Estelí. Hoe die samenwerking geweest is, wordt in de volgende paragraaf beschreven.

10.2.2 Samenwerking in Nicaragua

We willen nu aangeven met welke groeperingen/instanties we in Nicaragua hebben samengewerkt en hoe die samenwerking verlopen is. Daartoe maken we een indeling in zes groepen:

- a - contraparte
- b - overheidsinstanties (Gobierno Regional, PRONORTE, ministeries, INAA, IRENA)
- c - basisorganisaties (UNAG, FSLN, CDS, ATC,...)
- d - bevolking (Hermanos Martínez, San Luis, nieuwe nederzettingen, Cacaolí)
- e - niet-Sandinistische groeperingen (kerken, scholen, FAGANIC)
- f - Nederlanders in Nicaragua.

Na een korte beschrijving van ieder van deze groepen volgt een beschrijving van de vorm van samenwerking. Bovendien wordt aangegeven wat de belangrijkste factoren zijn geweest die bepalend waren voor de samenwerkingsvorm, en wat de invloed geweest is op de inhoud van ons werk.

Ad a - contraparte

In 10.1.2 is de contraparte al enigszins toegelicht. Deze, door de ministro delegado van Regio I gevormde, groep bestond uit vertegenwoordigers van PRONORTE, SETER, MINSA, IRENA, en MIDINRA. De exakte samenstelling van de contraparte is opgenomen als bijlage 6 van dit rapport. De samenwerking tussen de contraparte ('grupo nacional') en onze groep ('grupo holandés') had als doel: informatieverstrekking en kennisoverdracht. Zeer regelmatig hebben we contact gehad met de contraparte: in het begin vergaderden we twee keer per week, later één keer per week met elkaar.

Vooral met betrekking tot de onderwerpafbakening heeft de contraparte een belangrijke rol vervuld (zie 10.1.2), door te reageren op onze voorstellen, zelf nieuwe voorstellen te formuleren en te bemiddelen tussen de ministro delegado en onze groep. Een andere belangrijke functie van de contraparte was het verstrekken van informatie en het toegankelijk maken van informatie door het maken van afspraken voor ons met andere instanties (m.n. overheidsinstanties en basisgroeperingen). Hierdoor was het voor ons

mogelijk met zeer veel mensen/instanties te spreken die we zonder de steun van de contraparte nooit te spreken zouden hebben gekregen. Tijdens de wekelijkse vergaderingen presenteerden wij de voortgang van onze werkzaamheden, en onze plannen voor de komende tijd. We hoopten kritiek, opmerkingen, aanbevelingen en tips te krijgen van de contraparte (de werkbandfunctie).

Helaas kwam dit niet zo uit de verf. Een aantal redenen zijn hiervoor te noemen. De samenstelling van de contraparte was afgestemd op het eerste onderwerp van de groep: een regionaal plan voor Regio I (zie 10.1.2). Aangezien de werkelijk door de groep aangepakte onderwerpen hiervan nogal verschilden, waren de resultaten van onze werkzaamheden meestal slechts voor delen van de contraparte interessant. Daardoor konden zij ons ook niet die informatie geven die wij nodig hadden.

Een andere faktor die een optimale samenwerking in de weg stond, was het verschil in aanpak. De contraparte was samengesteld uit vertegenwoordigers van op regionaal nivo op de uitvoering gerichte ministeries en instanties. Hun werkwijze is zeer pragmatisch en concreet, terwijl wij ten dele meer beschouwend en abstrakt bezig waren. Bovendien leverde ons werk in het begin nauwelijks concrete resultaten op, wat ook demotiverend voor de contraparte werkte. Mede omdat zij het zelf bijzonder druk hadden, had dit een teruglopende opkomst op de vergaderingen tot gevolg.

De samenwerking met de contraparte heeft, naast de invloed op de onderwerpaftakking en de verstrekking van informatie, ook tot gevolg gehad dat wij onze werkwijze op sommige punten aangepast hebben en minder theoretisch/abstrakt zijn gaan werken. Zo is onder meer als gevolg van gesprekken met de contraparte bij de studie over nieuwe nederzettingen afgestapt van een evaluatieve benadering met behulp van criteria en zijn we overgegaan op een probleemgerichte benadering.

Ad b - Van de overheidsinstanties hebben we het meest intensief contact gehad met de Gobierno Regional, PRONORTE, MIDINRA (Reforma Agraria) en het INAA. De Gobierno Regional en PRONORTE zijn beschreven in hoofdstuk 5. Het INAA is het instituut dat zich bezighoudt met de drink- en afvalwaterproblematiek. In hoofdstuk 7 en in het deelrapport over stabilisatievijvers voor Regio I komt dit instituut verder aan de orde.

Het MIDINRA, het ministerie van landbouw, houdt zich naast het

beleid op het gebied van de landbouwontwikkeling vooral bezig met de staatsbedrijven. Reforma Agraria is een onderafdeling van het MIDINRA, met kantoren in alle municipios. Deze afdeling houdt zich bezig met alle activiteiten betreffende de landhervorming en verleent onder meer technische assistentie aan de landbouwköoperaties en aan kleine boeren.

Het MIDINRA is erg behulpzaam geweest bij het zoeken naar basisinformatie, zoals bodemstudies en meteorologische gegevens. Reforma Agraria leverde ons informatie over de köoperaties in het dal van San Luis.

Binnen de Gobierno Regional hebben we vooral te maken gehad met de ministro delegado en het SETER, het technisch sekretariaat van de regio. Carlos Manuel Morales, de ministro delegado, heeft de contraparte samengesteld. Verder heeft hij een duidelijke rol gehad in de onderwerpaftakking (zie 10.1.2)

Voor de eerste fase en in mindere mate ook voor de tweede fase van het projekt kan de Gobierno Regional als opdrachtgever beschouwd worden. Bovendien droeg de Gobierno Regional de verantwoordelijkheid voor onze groep.

De SETER heeft veel informatie verstrekt heeft veel informatie verstrekt voor de studie over nieuwe nederzettingen in Regio I. Verder samenwerking is niet van de grond gekomen door de verschillen in aanpak en de weinige tijd die de SETER ter beschikking had in verband met hun bezoeken aan de nederzettingen in aanbouw.

Een groot deel van de medewerkers van PRONORTE zat in de contraparte en had daarin een grote inbreng. Voor een beschrijving van de samenwerking met PRONORTE kan dus verwezen worden naar het gedeelte over de contraparte. Daarnaast heeft PRONORTE ons werkruimte aangeboden in zijn kantoor en vervoer en begeleiding geregeld voor bezoeken aan Somoto en Los Hermanos Martínez. Het werken op kantoor en de kontakten met de mensen daar waren een duidelijk stimulerende faktor. Bovendien gaf het ons gemakkelijk toegang tot informatie.

Het INAA is naast informatiebron, de begeleider/opdrachtgever van Harold geweest. Zoals ook in het beginpeilingsrapport aangegeven staat, is voor (een deel van) de tweede fase hechte samenwerking gezocht met het INAA voor het maken van een concreet plan. De inhoud van Harold's werk is voor een groot deel door het INAA bepaald. Het IRENA was oorspronkelijk onze opdrachtgever: dat instituut heeft ons uitgenodigd en een eerste projektvoorstel geformuleerd. Als

voorbereiding op onze komst naar Estelí heeft het IRENA ons geïntroduceerd bij de ministro delegado van Regio I. Daarna is de rol van het IRENA zeer klein geweest door de aard van het onderwerp, en is de rol van opdrachtgever overgenomen door de Gobierno Regional. Andere overheidsinstanties, zoals de regionale afdelingen van het MINSA, het MINVAH, het IRENA, en het INE zijn vooral informatiebron voor ons geweest. Met het IRENA in Somoto en in Managua is samengewerkt om informatie over het functioneren van de stabilisatievijver te verkrijgen.

Ad c - basisorganisaties

De belangrijkste basisorganisaties in Nicaragua zijn het FSLN (Sandinistisch bevrijdingsfront, met zeer veel invloed in regering en leger), de UNAG (bond van kleine boeren), de ATC (bond van landarbeiders), het CDS (wijkorganisatie), de AMNLAE (vrouwenbond) en de Juventud Sandinista de 19 de julio (jongeren organisatie).

Kontakten zijn met een aantal van deze organisaties, het FSLN, de UNAG en het CDS in Somoto gelegd om informatie te verkrijgen en hun visie op een aantal zaken, met name wat betreft de nieuwe nederzettingen, te horen. Participatie bij de planvorming en uitvoering (een uitgangspunt uit het beginpeilingsrapport) is niet bereikt, enerzijds door het inventariserende en evaluatieve karakter van een groot deel van de studies en anderzijds, daar waar het misschien wel mogelijk en wenselijk was geweest -planvorming rond de rioolwaterzuivering van Somoto- door tijdgebrek.

Samenwerking met de ATC, de AMNLAE en de JS de 19 de julio lag niet zo voor de hand: bij de nieuwe nederzettingen spelen vooral het FSLN en de UNAG een belangrijke rol, in de vallei San Luis vooral de UNAG, de individuele bewoners, bij Hermanos Martínez eveneens de UNAG, de bewoners en het FSLN en in Somoto met name de CDS en de JMR. De ATC had wel benaderd kunnen worden in verband met de nieuwe nederzettingen die voor arbeiders van een UPE gebouwd worden en in verband met de APP San Luis (de tabacalera en de veefokkerij). Tijdgebrek was hiervoor de belangrijkste belemmerende faktor.

Ad d - bevolking

De bevolking van respectievelijk Hermanos Martínez, de vallei San Luis, de nieuwe nederzettingen en de vallei Cacaolí, waarbinnen de rioolwaterzuivering van Somoto ligt, was de doelgroep van de verschillende studies.

Door ons werk wilden we direkt of indirekt hun situatie verbeteren en hun belangen dienen. Om dezelfde redenen die hiervoor bij de basisorganisaties zijn gegeven, is de samenwerking beperkt gebleven tot informatieverstrekking van hen naar ons toe. Door het gebrek aan opleiding, het verschil in aanpak, de vaak te abstracte vraagstelling van ons en de kulturele verschillen (onder meer de taal) werd de informatieverstrekking bemoeilijkt: in gesprekken konden wij niet alle informatie verkrijgen, die voor ons interessant was.

Ad e - niet-Sandinistische groeperingen

Op de beginpeiling werd ons aangeraden in Nicaragua ook contact te zoeken met mensen of groeperingen die niet Sandinistisch georiënteerd zijn, zoals bepaalde kerkelijke groeperingen, grote boeren en ondernemers. Dit is door de groep niet systematisch gedaan, omdat deze aanbevelingen meer bedoeld waren voor het werk aan een regionaal ontwikkelingsplan. Er is echter wel contact geweest met mensen, die tegengeluiden lieten horen, met name in het kader van de studie over de vallei San Luis. Over het belang van het spreken met niet-(of anti-)Sandinistische groeperingen wordt binnen de groep verschillend gedacht. Er kan in ieder geval wel gesteld worden dat onze incidentele contacten met niet-Sandinisten het begrip van de Nicaraguaanse samenleving vergroot hebben.

Een andere konklusie die de groep getrokken heeft, is dat we meer contact hadden moeten leggen met deskundigen op allerlei gebieden (koöperaties, landbouwontwikkeling, nieuwe nederzettingen). Het gebrek aan tijd, de lange reistijd naar Managua en de minder gemakkelijke toegang tot deskundigen daar, zijn de oorzaken geweest dat die contacten beperkt zijn gebleven.

Ad f - nederlanders

Voor ons vertrek naar Nicaragua hadden we van verschillende kanten (ISP-Matagalpa, Jan de Groot) al namen gehoord van Nederlanders, die in Nicaragua werkten op terreinen, die voor ons van belang waren. Al in Nederland hebben we met een aantal van hen contact gezocht. In de eerste weken in Nicaragua hebben we gesprekken gevoerd met Kees Blokland (FAO), Rued Ruben (UNAN) en Bert Beekman (MIDINRA) met het doel informatie te krijgen over Regio I en het werk wat we daar konden gaan doen. Bovendien probeerden we reacties van hen tekrijgen op onze voorstellen met betrekking tot ons werk. Vooral verwarring was het resul-

taat van deze gesprekken (zie 10.1.2). Die eerste 8 à 9 dagen in Managua zijn we begeleid door Patricio Caceres (een Chileen, uitgezonden door de SNV, werkzaam bij het IRENA), die voor ons het contact met IRENA gelegd had. Later is hij Harold nog behulpzaam geweest bij het onderzoek naar de samenstelling van het water in de lagune.

In Estelí hebben we contact gehad met Jos Algra, werkzaam bij het MIDINRA in Estelí. Hij heeft ons informatie verschaft omtrent de inventarisatiewerkzaamheden bij het MIDINRA en ten behoeve van de economische evaluatie van Hermanos Martínez.

10.2.3 Konklusies

Onze ideeën met betrekking tot samenwerking uit het beginpeilingsrapport kwamen redelijk overeen met de werkelijke situatie in Nicaragua. Wel een duidelijk verschil was er tussen onze inschatting van de organisatie op regionaal nivo van de basisorganisaties zoals de UNAG en de werkelijke situatie, zoals we die aantreffen. Deze organisaties bleken in Regio I juist goed georganiseerd te zijn op regionaal nivo. Bovendien hadden we ons in het algemeen van de mogelijkheden voor hechtere samenwerking (méér dan alleen informatieverstrekking) met bevolking en basisorganisaties meer voorgesteld dan wat de mogelijkheden uiteindelijk waren. Vooral de taal- en opleidingsverschillen hebben de mogelijkheden sterk beperkt; kulturele verschillen hebben ook, zij het een wat minder opvallende, rol gespeeld.

Waarschijnlijk is alleen bij een concrete planvorming participatie van de bevolking en de basisorganisaties mogelijk. Bij meer inventariserend en evaluerend werk is de kloof tussen theorie en praktijk, tussen onze groep en de bevolking te groot. In de huidige situatie zal alleen een hechte samenwerking met de overheidsinstanties mogelijk zijn.

Voor het verkrijgen van informatie van overheidsinstanties en in mindere mate ook wek van de basisorganisaties is het noodzakelijk gesteund te worden door een officiële instantie. een kader om vanuit te werken is erg belangrijk in Nicaragua. Voor ons werd dat gevormd door PRONORTE en de Gobierno Regional, die afspraken voor ons maakten en ons toegang verschaften tot informatie, die we anders niet, of zeer moeilijk verkregen zouden hebben.

Wanneer de contraparte gevormd wordt door een uitvoerende instantie (of zoals in ons geval door een groep van vertegenwoordigers van op uitvoering

ingestelde instanties) is het zeer belangrijk snel met resultaten te komen. Deze resultaten moeten concreet zijn en van praktisch nut voor de contraparte. Zo blijft de belangstelling voor het werk bestaan en kan werkelijke samenwerking en kennisoverdracht tot stand worden gebracht.

Snelle resultaten staan echter op gespannen voet met wat in de praktijk nodig blijkt: akklimatiseren en inwerken op het onderwerp. Daarnaast heeft het tot stand brengen van samenwerking tijd nodig.

10.3 Relevantie van ons werk voor Nicaragua

In deze paragraaf willen we vooral ingaan op de relevantie van ons werk voor Nicaragua. Naast de leerdoelen van de ISP was het leveren van een bijdrage, hoe bescheiden dan ook, aan het ontwikkelingsproces van Nicaragua namelijk een belangrijk doel, dat we met ons werk in deze ISP wilden bereiken.

De relevantie van ons werk voor Nicaragua kan bestaan uit:

- directe toepassing
Concrete aanbevelingen en ontwerpen kunnen, als voldoende financiering gevonden is, uitgevoerd worden en zo een oplossing bieden voor bepaalde problemen.
- kennisverbreding
Door inventarisatie en evaluatie kan een overzicht geboden worden van de huidige situatie en de mogelijkheden voor ontwikkeling. Van de kennis kan in de toekomst bij planvorming gebruik gemaakt worden. Publikatie van de stukken kan een verdere verspreiding van de opgedane kennis bevorderen.
- katalysator functie
De aanwezigheid en het werk van de groep kan een stimulans betekenen voor de instanties die bij ons werk betrokken zijn, een ontwikkeling opgang brengen.
- discussie initiëren of bijdrage leveren aan discussie
Door het geven van alternatieven voor het overheidsbeleid of onderdelen en uitwerkingen daarvan kan een discussie daarover op gang gezet worden. Op grond van onze kennis over Nicaragua en onze ervaringen daar kan een bijdrage geleverd worden aan de discussie over Nicaragua hier in Nederland.
- politieke steun
De aanwezigheid van onze groep in Nicaragua kan als teken van solidariteit met dat land opgevat worden. Van onze kennis en ervaringen kan in Nederland ook gebruik gemaakt worden om hier steun voor Nicaragua te verwerven.

Wat in werkelijkheid ons werk en ons verblijf in Nicaragua voor betekenis heeft gehad en in hoeverre ons werk relevant (geweest) is voor Nicaragua, willen we nu aangeven. Bovendien gaan we in op de factoren die voor de relevantie bepalend zijn geweest.

Direkte toepassing

Konkrete aanbevelingen, die wanneer ze uitgevoerd worden, kunnen bijdragen aan een oplossing zijn gedaan in in alle vier de studies. Voor Hermanos Martínez zijn aanbevelingen gedaan met name gericht op de sociale organisatie, de planning van de bouw van de nederzetting en de landbouwontwikkeling. De aanbevelingen in de studie over nieuwe nederzettingen in Regio I hebben betrekking op de in die studie gekonstateerde problemen, zoals het gebrek aan materiaal en het huisontwerp van het MINVAH. Met betrekking tot de vallei San Luis zijn aanbevelingen geformuleerd op het gebied van de landbouw, de irrigatie en de voorzieningen. Het belang van het werk voor Nicaragua ligt echter hoofdzakelijk bij het op schrift stellen en bundelen van de informatie, die al wel bestond, maar niet centraal beheerd werd of slechts aanwezig was in de hoofden van de betrokkenen. In de studie over de rioolwaterzuivering van Somoto staan aanbevelingen voor een korte termijn verbetering van die installatie en enige organisatorische aanbevelingen. Voor een lange-termijn oplossing voor de rioolwaterproblematiek in Somoto zijn berekeningen uitgevoerd die resulteerden in de dimensionering van een nieuwe installatie.

De mogelijkheden voor directe toepassing zijn positief beïnvloed door de goede samenwerking met de contraparte en de overheidsinstanties, waardoor we veel informatie tot onze beschikking hadden en door het feit dat de onderwerpen voor een groot deel bepaald zijn door de Gobierno Regional en andere Nicaraguanse instanties (INAA).

Er waren weinig mogelijkheden voor directe kleinschalige acties, aangezien wij vooral op regionaal nivo werkten en nogal in de beleidsvoorbereidende sfeer bezig waren.

Door de korte beschikbare tijd en de niet geheel op het onderwerp toegesneden voorbereiding in Nederland hadden we relatief veel tijd nodig om ons in te werken en bekend te raken met de problematiek. Dat heeft de relevantie van ons werk nadelig beïnvloed.

Kennisverbreiding

De studies over Hermanos Martínez, nieuwe nederzettingen en San Luis hebben vooral een inventariserend karakter gehad. Het resultaat van die studies is dan ook een overzicht van de huidige situatie, de weg waarlangs die bereikt is en de ontwikkelingspotenties.

Voor Hermanos Martínez en de nieuwe nederzettingen ligt het accent op de evaluatie: van de kennis opgedaan in deze evaluatie zou bij volgende projecten gebruik gemaakt kunnen worden. Behalve het uiteindelijke resultaat is ook de planning daarvan en de wijze waarop dat resultaat behaald is, geëvalueerd. Het belang van een goede procedure voor het behalen van een inhoudelijk goed resultaat wordt in Nicaragua nog niet zo onderkend. Evaluatie van de planning is dan ook nog vrij onbekend; we hopen een bijdrage geleverd te hebben aan de kennisverbreiding op dit punt.

De regelmatige vergaderingen met de contraparte, waarin wij verslag deden van ons werk en onze werkzaamheden en werkwijze voor de komende periode presenteerden, hebben voor deze kennisoverdracht een belangrijke rol gespeeld.

Voor de studie over de vallei San Luis ligt het accent op de ontwikkelingspotenties. Hierdoor wordt meer inzicht gegeven in de mogelijkheden voor die ontwikkeling en op welke punten nog nader onderzoek nodig is. Heel veel typisch inventariserend werk is daarvoor verricht.

In de studies over San Luis en de rioolwaterzuivering te Somoto is veel aandacht besteed aan respectievelijk irrigatie en methoden voor rioolwaterzuivering. Hierdoor wordt bijgedragen aan de kennisverbreiding op deze technische gebieden, waarover in Nicaragua vrij weinig deskundigheid bestaat.

Katalysator functie

Ons verblijf in Nicaragua heeft een katalyserende functie gehad. De instelling van de contraparte bracht vertegenwoordigers van verschillende instanties bijeen. Dat had, naast informatie- en kennisoverdracht tussen de contraparte en onze groep, ook overleg en informatieoverdracht binnen de contraparte tot gevolg. Of dit blijvend zal zijn, kunnen wij moeilijk inschatten. Wanneer de samenstelling van de contraparte beter afgestemd was geweest op de bestudeerde onderwerpen, zou waarschijnlijk het overleg binnen de contraparte zinvoller zijn geweest en de kans op voortzetting daarvan groter.

Diskussie initiërend, bijdragend aan discussie

Hoewel we het overheidsbeleid op zich niet ter discussie hebben gesteld, hebben we wel op onderdelen of op de uitvoering ervan kritiek gehad.

Veel aandacht hebben we geschonken aan de wenselijkheid van en de mogelijkheden voor participatie van de bevolking in de planvorming rond nieuwe nederzettingen. Van werkelijke participatie is op dit moment geen sprake. We hopen dat door ons werk het praten over participatie en het bestuderen van de mogelijkheden daarvoor op gang wordt gezet.

Enige aandacht hebben we geschonken aan alternatieve vormen voor coöperaties. In praktisch alle nieuwe nederzettingen wordt een coöperatie in de vorm van

een CAS gesticht, waarbij alle grond gemeenschappelijk bezit is en bewerkt wordt. Overwogen zou moeten worden of niet andere vormen mogelijk en wenselijk zijn.

In de studie over San Luis wordt een kleine bijdrage geleverd aan de discussie over hoe de landbouw ontwikkeld moet worden. Voor San Luis is gekeken welke gevolgen een ontwikkeling met het aksent op de APP heeft en wat de gevolgen zijn van een ontwikkeling met het aksent op de koöperaties.

De discussie initiërende funktie van de groep in Nicaragua is vrij beperkt geweest en had meer inhoud kunnen hebben, wanneer we in gesprekken met de contraparte en overheidsinstanties meer kritiek hadden laten horen.

In Nederland willen we verslag doen van onze ervaringen en daardoor een bijdrage leveren aan de discussie hier over Nicaragua.

Politieke steun

Van alle kanten is ons gebleken dat men in Nicaragua ons werk en verblijf daar als een teken van solidariteit gevoeld heeft. Voor Nicaraguanen is het zeer belangrijk dat juist Westeuropese landen solidariteit betuigen.

Door informatie te verstrekken over Estelí en over de nieuwe nederzettingen leveren we in Nederland een bijdrage aan de steun voor Nicaragua via respectievelijk de mogelijke stedenband tussen de stad Delft en Estelí en de aktie van het Nicaragua Komitee. De goede relatie die we hebben met het Nicaragua Komitee van Delft en het landelijk komitee is in dat kader erg belangrijk.

bijlagen

BIJLAGE 1 WOORDENLIJST

agricultura	landbouw	foraje	veevoer
al espeque	poten met behulp van pootstok	Frente	FSLN
autoconstrucción	zelfbouw	frontera agrícola	grens tot waar landbouw bedreven wordt
autoconsumo	zelfvoorziening (eigen konsumptie)	ganadería	veeteelt (bedrijf)
autodefensa	zelfverdediging	gobierno nacional	nationale regering
brigada de salud	gezondheidsbrigade	gobierno regional	regionale regering
brigada de vigilancia	burgerwacht	granos básicos	voedselgewassen: bonen, maïs, sorghum en rijst
cacique	raad van oude mannen	grupo nacional	nationale groep, counterpart
calpulli	idem	guardia (nacional)	elite soldaten van Somoza
camioneta	kleine vrachtwagen (pick-up)	habitante	inwoner
campesino	kleine boer	hacienda	(grote) boerderij
canicula	droge periode in augustus (midden in de regentijd)	indigenos	inheems, indiaans
carbonera	houtschoolstokerij	información estadística	statistische informatie
censo	census, telling	informe	verslag
centro de salud	gezondheidscentrum, ziekenhuisje met enkele bedden	junta de directiva	leiding van uitvoering (van een koöperatie)
cerro	berg	latifundio	grootgrondbezit
ciudad	stad	latifundista	grootgrondbezitter
comarca	bestuurlijke eenheid lager in hiërarchie dan de gemeente	llano	heuvel
comunidad	verzameling huizen zonder specifieke kern	manzana	oppervlakte, 0,7 ha
construcción	bouw, constructie	mesa	hoogvlakte
contra	kontrarevolutionair	milicia	militie
contraparte	counterpart, samenwerkingsgroep	miliciano	lid van de militie
crianza	fokkerij	milpa	perceeltje dat op tradionele wijze wordt bebouwd
criollo	inheems runderras	minifundio	klein boerenbedrijfje
cuadra	blok (stedenbouwkundig), oppervlakte ongeveer 0,7 ha	minifundista	kleine boer
datos básicos	basisgegevens	ministro delegado	gedelegeerd minister, hoofd van een Regio
delegación (de la JGRN)	afvaardiging, regionale regering	minos	bevolking jonger dan 15 jaar
delegado regional	regionaal verantwoordelijke van een ministerie of instantie	municipal	gemeentelijk
desarrollo	ontwikkeling	municipio	gemeente
engorde	vetmesterij	novillo	niet-volwassen koe
escuadra	groep, deelgroep	Panamericana	hoofdweg langs de gehele Amerikaanse westkust
escuela radiofónica	radioschool	postrera	tweede oogst van het landbouwseizoen
espeque, al	(zie al espeque)	primera	eerste oogst van het landbouwseizoen
extranjeros	buitenlanders, mensen van buiten	puesto de salud	medische post
ficha	dossier	quebrada	beek, geul
flujo base	basis debiet	reconstrucción	herbouw, herstel
		recursos humanos	menselijke produktiekrachten en bijbehorende infrastructuur
		recursos naturales	natuurlijke hulpbronnen
		recursos productivos	organisatie van de produktie

rico	rijk
riego	irrigatie
río	rivier
rosquillería	koekjesbakkerij
roza - qema	kappen en branden, ontginningsmethode
tabacalera	tabaksplantage
tacotales	onkruid en struiken
ternero	onvolwassen koe
tortilla	maïs pannenkoek
tortillería	bakkerij van tortillas
tribunal	rechtbank
valle (cito)	vallei (tje)
vigilancia	burgerwacht
vulcan	vulkaan

BIJLAGE 2 LIJST VAN AFKORTINGEN

AGRO-INRA	opgericht ter beheer van de produktie van de bedrijven waar de landbouwproduktie is verbonden met industriële verwerking.	EAG	Escuela de Agricultura y Ganaderia, landbouwschool in Estelí, onderdeel van het hoger technisch onderwijs
AGROMECA	Empresa Nacional de Agromecanización, staatsorganisatie voor mechanisatie, die onder andere regionale centra vormt voor landmachines	ENABAS	Empresa Nicaragüense de Alimentos Básicos, is verantwoordelijk voor de voedsel aankopen van de boeren en de koöperaties, de binnenlandse verdeling van de voedselprodukten en de planning van de noodzakelijke voedselimporten en -voorraden
AMNLAE	Asociación de Mujeres Nicaragüense Luisa Amanda Espinoza, de organisatie van Nicaraguaanse vrouwen, bestemd om hen direkt te betrekken bij de wederopbouw	ENCAFE	Organisatie voor de afzet van de koffie-export
APP	Area Propiedad del Pueblo, staatseigendom	ENCAR	idem voor vlees
ARDE	Aliancia Revolucionaria Democrática, anti-Sandinistische organisatie die een guerrilla voert vanuit Costa Rica	EPS	Ejercito Popular Sandinista, het leger
ATC	Asociación de Trabajadores del Campo, landarbeiders vakbond	FDN	Fuerzas Democráticas Nicaragüenses, anti-Sandinistische groepering, die een guerrilla voert vanuit Honduras
BND	Banco Nacional de Desarrollo, nationale ontwikkelingsbank, die de rurale kredietverlening koördineert	FIDA	Fondo Internacional de Desarrollo Agropecuario, internationaal agrarisch ontwikkelingsfonds
CAR	Centro de Abastecimiento Rural, ruraal voedselverstrekkingscentrum	FIR	Fondo Internacional de Reconstrucción, buro dat de buitenlandse hulp in Nicaragua koördineert
CAS	Cooperativa Agrícola Sandinista, produktiekoöperatie, waarin de produktiemiddelen en de opbrengsten gemeenschappelijk bezit zijn	Frente	in spreektaal het FSLN
CCS	Cooperativa de Crédito y Servicio, een vorm van associatie van boeren rond slechts enkele activiteiten (gebruikskoöperatie)	FSLN	Frente Sandinista de Liberación Nacional, het nationaal Sandinistisch bevrijdingsfront
CDS	Comité de Defensa Sandinista, wijkorganisatie	GN	Guardia Nacional, elite troepen van Somoza
CEP	Colectivo de Educación Popular, volks onderwijs kollektief	INAA	Instituto Nicaragüense de Agua y Alcantarillados, nationaal drinkwaterbedrijf
CEPAD	Comité Evangélico pro Ayuda al Desarrollo, organisatie voor sociale ontwikkelingsactiviteiten, ook actief rond Estelí (partner van het Nederlandse ICCI)	INE	Instituto Nicaragüense de Energía, nationaal energiebedrijf
CEPIS	Centro Panamericana de los Ingenieros de la Salud, studiecentrum voor gezondheidstechnisch ingenieurs	INEC	Instituto Nicaragüense de Estadísticos y Censos, onderzoeksburo voor de statistiek
CIERA	Centro de Investigación y Estudio de Reforma Agraria, onderzoeksinstituut van het MIDINRA	INETER	Instituto Nicaragüense de Estudios Territoriales, geografisch instituut, waarin het kadaster is opgegaan
CIR	Comedor Infantil Rural, voedselvoorziening voor kinderen in het rurale gebied	INSSBI	Instituto Nicaragüense de Seguridad Social y Bienestar, nationaal instituut voor sociale zekerheid en welzijn
CITA-INRA	opleidingsinstituut van het MIDINRA	IRENA	Instituto Nicaragüense de Recursos Naturales y del Ambiente, instituut voor natuurlijke hulpbronnen en milieu
CORCOP	Corporación del Comercio del Pueblo, verzorgt de direkte, gesubsidieerde verkoop van de basisvoedselgewassen	JGRN	Junta del Gobierno de Reconstrucción Nacional, de regeringsjunta
COSEP	Centrale organisatie van partikuliere producenten	JMR	Junta Municipal de Reconstrucción, gemeentebestuur
COSUDE	Zwitserse organisatie voor ontwikkelingssamenwerking	JRM	Junta de Reconstrucción de Managua, gemeentebestuur van Managua
CST	Central Sandinista de Trabajadores, vakcentrale	JS de 19 de J	Juventud Sandinista de 19 de Julio, Sandinistische jeugdbeweging
CZ	Comisión Zonal, zonale kommissie van het FSLN	MED	Ministerio de Educación, ministerie van onderwijs
		MICOIN	Ministerio de Comercio Interior, ministerie voor binnenlandse handel, dat onder andere voor de voedseldistributie zorgdraagt
		MICONS	Ministerio de Construcción, ministerie van konstruktie
		MIDINRA	Ministerio de Agricultura y Instituto Nicaragüense de Reforma Agraria, ministerie van landbouw, geïntegreerd met het landhervormingsinstituut

MINSA Ministerio de Salud, ministerie voor volksgezondheid
 MINVAH Ministerio de Vivienda y de Asentamientos Humanos, ministerie voor
 volkshuisvesting en stedelijke planning
 MIPLAN Ministerio de Planificación, ministerie van planning
 MPS Milicia Popular Sandinista, Sandinistische volksmilitie
 PRODAGRO Empresa de Productos Agropecuarios, afdeling van het MIDINRA,
 vooral ter bescherming van de kleine producenten (distributie
 van agrarische inputs)
 PRONORTE Proyecto del Norte, regionaal ontwikkelingsproject in het westelijk
 deel van Regio I
 RA Reforma Agraria, onderdeel van het MIDINRA, dat zich bezighoudt met
 alle aspecten van de landhervorming
 SETER Secretaría Técnica Regional, technische sekretariaat van de regiona-
 le regering
 SINAFORP Sistema Nacional de Formación Profesional, bijscholingsinstituut
 TELCOR Nicaraguaanse PTT
 UPANIC Unión de Productos Agrícolas de Nicaragua, organisatie voor indivi-
 duele (grotere) producenten binnen de agrarische sektor
 UNAG Unión Nacional de Agricultores y Ganaderos, Sandinistische orga-
 nisatie van de kleine en midden boeren
 UNAN Universidad Nacional Autónoma de Nicaragua, universiteit van Nica-
 ragua
 UNESCO United Nations Education and Social Cultural Organisation, organisa-
 tie van de Verenigde Naties voor onderwijskundige en sociaal-kul-
 turele hulp
 UPE Unidad Productiva del Estado, staatsbedrijf
 UPE Unidad de Proyectos Especiales, eenheid binnen het SETER voor de
 uitvoering van projecten

BIJLAGE 3 LITERATUURLIJST

- Abastecimiento de agua y saneamiento, Nicaragua, 1978
- J. Abu-Lughod, R. May: Third world urbanization, New York, 1977
- A Framework for Land Evaluation, ILRI-publikatie, Wageningen, 1977
- Agricultural Compendium for Rural Development in the Tropics and Subtropics, ILACO, Elsevier, Amsterdam, Oxford, New York, 1981
- Agua potable de Somoto, informe, INAA, Estelí, 1983
- J. Algra en L. Clercx: Estudio de caso en la comunidad de Mesas de Alcayán, Estelí/Managua, februari 1983
- An Approach to Rural Centre Planning in the Framework of Integrated Regional Development, T. Bastemeijer e.a., Delft, 1978
- Anuario estadístico de Nicaragua 1980, INEC, Managua, 1981
- Anuario estadístico de Nicaragua 1981, INEC, Managua, 1982
- Van den Berg: Collegediktaat Planologie, RUG, Groningen
- Van den Berg: Voor iedereen een plaats in de zon, Groningen
- K. Blokland: De "Via Campesina" in Nicaragua: Debat plattelandsontwikkeling, Rotterdam, 1982
- W.E. Boerman: Klimaat, klimaattypen, klimaatgebieden, bodemproductie, bevolking, Noordduyn, Gorichem 1946
- Breve descripción del proceso de regionalización y descentralización del Gobierno, SETER, Delegación de Gobierno Región I Las Segovias, Estelí, 1983
- B.J. Casley, D.A. Lury: Data Collecting in Developing Countries, Clarendon Press Oxford, 1981
- Catastro e inventario de recursos naturales de Nicaragua: levantamiento de suelos de la región pacífica de Nicaragua, parte I: uso y manejo de suelos, Managua, oktober 1971
- Collegediktaten e4 (plansoorten), e8 (ruimtelijke planning), n5, n18 en f14, Technische Hogeschool Delft
- Cooperativas en marcha, UNAG, Managua, 1983
- Datos básicos de la Región I, MIPLAN, Estelí, mei 1983
- De erfenis van Sandino, informatiemap no. 4, Nicaragua-komitee Nederland, Utrecht, 1981
- P.J. van Dooren: Coöperaties voor Ontwikkelingslanden, Muidenberg, 1978
- Eindrapport ISP Matagalpa, Delft, 1983
- Encuesta Histórica (diverse onderzoeken), CIERA
- Entrevista con Don Tomas Duarte, CIERA, 1981
- Evaluación del estado nutricional y alimentario de los escolares de la Región I, Programa Nutrición Integral, MED, Managua, 1981
- E.V.K. Fitzgerald: The Economics of the Revolution
- Framework for Regional Planning in Development Countries, Van Staveren e.a., ILRI-publikatie, Wageningen, 1980
- J. Friedman: A Spatial Framework for Rural Development: Problems of Organization and Implementation, Los Angeles, 1974
- J. Friedman, C. Weaver: Territory and Function: the Evolution of Regional Planning, London, 1979
- J.P. de Groot, R. Ruben: Politieke economie van de transitie strategie in Nicaragua, VU-Amsterdam, Amsterdam, 1982
- Handleiding ISP-Delft, Werkgroep ISP, Delft, 1980
- Informatie over Hermanos Martínez, mapjes, PRONORTE, Estelí, 1982-1983
- Informe de la misión especial de programación a Nicaragua, FIDA, 1980
- Informe del avance de los asentamientos en la Región I 'Las Segovias', Delegación de la JGRN, Estelí, 23-8-83
- Informe de suelos para riego, UPE-San Luis, Región I, september 1980
- F. Kutsch-Lojenga, M. Schut: The Role of Infrastructure in Regional and Socio-economic Growth of Developing Countries, Delft, 1979
- Lineamientos básicos de desarrollo de la Región I, Delegación de la JGRN, Estelí, 1983
- N. Long: An Introduction to the Sociology of Rural Development, 1976
- Lunes Socio-económico, een artikel uit de Barricada van 19-9-83
- Marco de referencia para el ordenamiento del sistema urbano del país, MINVAH, Managua, 1983
- Nicaragua, die Mühe der Ebene, katalogus, Peter Hammer Verlag, 1982
- Nicaragua, een informatiemap samengesteld door het Nicaragua-komitee, uitgave NOVIB, Den Haag, 1980
- Participatie, toegang tot ontwikkeling, B. Galjart e.a., RU-Leiden, Leiden, 1982
- Planes de actividades de asentamientos 83/84, Delegación de la JGRN, Estelí, 1983
- Primer seminario nacional de agua potable y saneamiento, Recursos Hídricos en Nicaragua, IRENA, Managua, 1981
- Producción y organización en el agro nicaragüense, CIERA, ATC, UNAG, Managua, 1982
- Projektvoorstellen september 1980, juni 1981, PRONORTE
- Propuesta de desarrollo agropecuario y reforma agraria en el mediano plazo, MIDINRA, Managua, 1983
- Proyecto Carlos Fonseca / Waslala, ETC/IRA, Leusden, 1980
- R. Rodriguez, G. Pineo, M. Elmendorf: Appropriate Technology for Water Supply and Waste Disposal, 1978
- A. Steenhuis, J. Theunissen: Revolutie en Realisme, 1982

- Strategies for Small Farmer Development I en II, Morss e.a., West View Press, 1976
- The Integrated Approach to Rural Development Health and Population, J. Condé e.a., OECD, Parijs, 1979
- The Pea sants' Charter: The Declaration of Principles and Programme of Action of the World Conference on Agrarian Reform and Rural Development, FAO
- Terminos de referencia específicos de los estudios de base: 3 delen:
 - del sector Suelo
 - del sector Agropecuario
 - del HidrográficosGobierno de Nicaragua, Managua, 1980
- T.W. Walker: Nicaragua in Revolution, USA, 1982
- C.C. Webster, P.N. Wilson: Agriculture in the Tropics, London, 1980
- A. White: Community Participation in Water and Sanitation, IRC Technical Paper 17, Den Haag, 1981
- A. White: Summary travel report, Den Haag, 1981
- F. Yanez: Pequeñas sistemas de tratamiento de aguas negras, CEPIS, 1980

BIJLAGE 4 LIJST VAN INFORMANTEN

BND Somoto	- Fredy Padilla	MIDINRA Regio I	- Jos Algra e.a.
CATIE Estelí	- José Benito Castilblanco	MINVAH Central	- Augusto Gutierrez
	Sergio Castillo	MINVAH Regio I	- A. Guillermez
CIERA	- David Kaimowitz		- Rafael Gómez
FSLN Regio I	- Augustin Lara	MIPLAN Regio I	- José Luis Osorio
FSLN Somoto	- Marlon Martinez	PRONORTE	- Enrique Rodriguez
Frans Nicaragua-komitee	- Joël		- Argentina Martínez
	- Remi		- Luis Alvarez
Grupo Nacional	- Cesar Flores Mendoza MIPLAN	Reforma Agraria Regio I	- Manuel (el Chino)
	- Alejandro Ramos Talavera IRENA		- Don Jaime
	- Gustavo Herrera Canales PRONORTE	Reforma Agraria Somoto	- Irene (Zweedse)
	- Leonardo Perez Rodriguez MIDINRA		- Ernesto Pereira
	- José Moreira Galán PRONORTE		- Ricardo
	- Marcio Almendarez Calderon PRONORTE		- Ismael Lopez
	- Rafael Pineda Blandon PRONORTE		- Julio Mancada
	- Fredman Torres Rodriguez PRONORTE	Somoto	- Ramón Sandoval
	- René Salinas MINSa		- Tomas Salinas
	- Bernabé Balladares MIDINRA		- begeleider van El Cairo
Hacienda San Luis	- Luis Alfonso Córdoba	SETER	- Salvador Espinoza
Hermanos Martínez	- Brígido García Montalban JdD		- el padre Fruto Valle
	- José Ines Garcia	Tabacalera	- Ramón Jiménez
	- Fernando Sánchez Guzman JdD		- Mercedes Cuadra
	- José Santos Mejía Cáliz JdD	Telcor Estelí	- Carlos Roja
	- Hector Vasquez Hernandez	UNAG Central	- Don Luis
INAA Regio I	- Leonel Bravo	UNAG Regio I	- Aquileo Gómez
INAA Somoto	- Fidencio Gutierrez	UNAG Somoto	- Jaime Ruiz
INAA-Cosude	- Gerhard Bürgermeister		- Hermogenes Rodriguez
INAA Regio I	- Telma Nubia Gutiérrez		- Roberto Laguna
INE Central	- afd. meteorologische gegevens		- Don Calixto
INE Estelí	- iemand van het kantoor	Valle San Luis	- Tomas Duarte
INSSBI Somoto	- Gladis Cáceres		- Alberto Valeriano Betancourt
IRENA proyecto Xolotlan	- Patricio Cáceres		- Jorge Valeriano
IRENA Somoto	- Vilma Vilchez		- Don Chema
	- Marco Antonio Guillén		- Jisela de Lovo
JMR Somoto	- Julian Reynerio Espinoza		- Don Elendore Montoya
IRENA Estelí	- Norbert		- Adolfo Estrada
	- Jürgen Nauber		- Silvano Estrada
			- Don Matilde
			- Lico Mendoza
			- Leonardo Osorio

BIJLAGE 5 TIJD-WERKSCHEMA

1982 21 oktober projectenmarkt, start ISP Bolivia
 december ernstige twijfel over haalbaarheid Bolivia

1983 jan-febr bestudering alternatieven
 3 maart keuze projekt IRENA
 5-7 april werkweek
 va 25 april WSO-rapport schrijven
 3 mei wisseling van begeleiders
 va 20 mei beginpeilingsrapport, overige voorbereidingen
 15 juni beginpeiling
 25 juni vertrek naar Nicaragua
 27 juni- verblijf in Managua, overleg met IRENA,
 6 juli gesprekken met Nederlanders in Managua
 6 juli vertrek naar Estelí
 vorming van de contra-parte door Gob. Reg.
 6-11 juli nadenken over regionaal plan, bestuderen van
 de beschikbare literatuur

11 juli voorstel 'San Juan de Limay' door contra-parte
 12 juli voorwaarde 'Hermanos Martínez' van minister,
 eerste bezoek aan Hermanos Martínez
 13 juli gesprek met de INAA: in S.J. de Limay is niets
 te doen voor gezondheidstechnicus
 14 juli akkoordverklaring met voorwaarde minister
 18 juli definitief besluit dat gezondheidstechnicus
 deel van z'n tijd in Somoto werkt

3-14 aug bezoek van Koos van Zwieten
 10,11 aug bezoek aan Limay door deel van de groep
 13 aug besluit tot opsplitsen in drie deelonderwerpen
 t/m 13 aug gezamenlijk gewerkt aan Hermanos Martínez
 va 15 aug Harold werkt aan Somoto
 va 22 aug JanGeert en Lies werken aan planning nieuwe
 nederzettingen
 va 22 aug Jan, Jan-Jaap, Dick en Gerard werken aan San Lufs
 afgewisseld met Hermanos Martínez
 26-29 sept presentaties van ons werk aan Nicaraguaanse
 instanties

va 25 okt tussenpeilingsrapport schrijven op basis
 van in Nicaragua achtergelaten verslagen

16 nov tussenpeiling
 va 16 nov afronden deelstudies,
 eindpeilingsrapport schrijven

1984 17 jan eindpeiling
 na 17 jan verzorgen publikaties voor Nicaragua
 eventueel publikatie(s) voor Nederland

Kort samengevat kunnen er drie periodes onderscheiden worden:

voorbereiding in Nederland: 21 okt 1982 - 25 juni 1983
 veldwerk in Nicaragua : 27 juni 1983 - 29 sept 1983
 afronding in Nederland : 25 okt 1983 - na 17 jan 1984

BIJLAGE 6 CONTRAPARTE

De samenstelling van de contraparte, ook wel genoemd de 'grupo nacional' (nationale groep), is als volgt:

Cesar Flores Mendoza	SETER	(UPE) architect
Alejandro Ramos Talavera	IRENA	bosbouwkundig ingenieur
Gustavo J. Herrera Canales	PRONORTE	civiel ingenier
Leonardo Perez Rodriguez	MIDINRA	landbouwkundig ingenieur
José Moreira Galan	PRONORTE	technisch tekenaar
(Marcio Almendarez Calderon)	PRONORTE	bosbouwkundig ingenieur
Rafael Pineda Blandon	PRONORTE	adjunkt-direkteur PRONORTE voedingskundige
Fredman Torres Rodriguez	PRONORTE	direkteur PRONORTE advokaat
René Salinas	MINSA	gezondheidstechnisch ingenieur
(Bernabé Balladares)	MIDINRA	landbouwdeskundige